

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

150 Aar
med
Sparekassen
for
Greveskabet
Holsteinborg
og
Omegn

Danmarks ældste Pengeinstitut

150 ÅR

MED SPAREKASSEN FOR GREVSKABET
HOLSTEINBORG OG OMEGN

Danmarks ældste pengeinstitut

P. HANSENS BOGTRYKKERI
KØBENHAVN 1960

Tekst:
AAGE LAMBERT-JENSEN

Tegninger:
MADS STAGE

Forord

Tilsynsrådet for Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg og Omegn har besluttet at udgive et skrift om sparekassens historie i anledning af, at sparekassen har bestået i 150 år den 2. november 1960. Denne sparekasse er landets ældste og en af de ældste fungerende sparekasser i verden.

Sparekassen ejer et righoldigt arkiv. Indtil for få år siden havde man anset alle dokumenter fra sparekassens første periode for gået tabt, men ved en oprydning på et loft er alle dokumenter for denne periode fundet. Selv de ældste protokoller er bevaret: den første dagbog, indlånsprotokollen og udlånsprotokollen. I landsarkivet er den første direktionsprotokol, der går tilbage til et par måneder før sparekassens stiftelse. I sparekassens arkiv findes endvidere de første sparebeviser — der svarer til en senere tids sparekassebøger — og obligationer for udlån, årlige regnskaber osv. Dette arkiv er lagt til grund for fremstillingen af sparekassens historie.

Tillige er benyttet en række værker, der omhandler tiden fra 1750 til 1850, eller i hvilket der findes afsnit med udførlige oplysninger om dette

tidsrum; det er især værker, der belyser forhold og levevilkår for den befolkning, som hørte til sparekassens første sparere og lånere. Da disse næsten udelukkende tilhørte landbefolkningen, er det væsentlig dens kår, der skildres som baggrund for sparekassens historie.

Denne fremstilling af Holsteinborg sparekasses historie er langt fra udtømmende. Formålet har været at skrive en sparekassehistorie, der på den ene side ikke er tyngt af for mange tal, og på den anden side får de vilkår og forhold frem, der hørte med til og prægede de første 70 år af dens liv, fra 1810 til 1880, da den første sparekasselov så dagens lys.

Årene fra 1880 til vor tid er kun behandlet oversigtsmæssigt -- i det næstsidste kapitel; en udførlig behandling vil kræve megen plads, og man kan let finde oplysninger om dette tidsafsnit i sparekassens regnskaber og i tidsskrifter og blade.

Ved udarbejdelsen af dette skrift har jeg fra mange sider mødt stor imødekommehed, som jeg føler trang til at takke for. Det gælder bankdirektør Svend Hansen, Fællesbanken for Danmarks Sparekasser, sparekassedirektør Jens Toftegård, Bikuben, og sparekassedirektør J. Kargo-Petersen, Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg og Omegn; endvidere denne sparekasses tilsynsråd, hvis formand er lensgreve Erik Holstein.

Direktør Toftegård har læst manuskriptet igennem, før det forelå renskrevet; jeg har benyttet mig af hans råd og vejledning, før det fik sin endelige form. Kontorchef Svend A. Hansen, Finansministeriet, og direktør Kargo-Petersen har hjulpet mig med statistiske og nationaløkonomiske spørgsmål; endvidere har arkivar dr. phil. Gunnar Olsen været mig behjælpelig ved fremskaffelse og tydning af arkivalier.

Indledning

Så længe, der har levet mennesker på jorden, har der været brug for at spare og for at låne. Stenaldermanden måtte lægge noget til side af sit korn, så han havde det som forråd, når vinteren kom. Hvis den blev lang og streng, eller hvis han fik misvækst på sine fattige marker, måtte han sætte sin lid til, at naboen ville låne ham korn; det skulle han så betale tilbage til efteråret, når høsten var i hus, — måske med en skæppe i rente!

Men systematisk opsparing som den, vi kender gennem sparekassebevægelsen, har ikke været kendt særlig længe, højst et par hundrede år. Ganske vist havde en franskmand allerede i 1600-tallet udkastet tanken om at oprette en slags sparebank; men det var rent teoretisk.

Det blev Tyskland, der først realiserede sparekasseideen. I Hamborg stod sparekassens vugge. Her blev i året 1778 stiftet en sparekasse, den første i verden. Knap 10 år senere blev en lignende grundlagt i Oldenburg, det gamle danske landområde. Den drivende kraft ved dens oprettelse var landfoged Oeder, der i en snes år havde været dansk embedsmand og haft betydelig indflydelse herhjemme i 1760erne. Denne sparekasse eksisterer endnu og må anses for den ældste fungerende sparekasse i verden. I Kiel, der hørte til det danske monarki, grundlagdes en sparekasse i 1796; derpå følger sparekassen i Altona 1801.

I Danmark oprettedes den første sparekasse den 2. november 1810 i Holsteinborg sogn i Sydvestsjælland. Sparekassen i Kiel har formodentlig været dens forbillede. Den næste sparekasse i Danmark blev oprettet i Friederichsberg ved Slesvig 1815. Så følger Odense Byes Sparekasse 1816, sparekassen i Åbenrå 1818 og i Haderslev 1819. Ved begyndelsen af 1820 var der ialt knapt en halv snes sparekasser i Danmark, deraf de 6 i hertugdømmerne.

Disse sparekasser havde et dobbelt mål: at fremme sparsommeligheden hos den arbejdende befolkning, så den kunne samle sig en nødskilling til

brug i onde dage og under sygdom; og at yde lån til små næringsdrivende, så disse ikke behøvede at henvende sig til ågerkarle. Lånene skulle være små og kortfristede.

Disse kasser lånte altså deres penge ud til private og ikke til staten; og de har hentet deres sparekasseideal sydfra.

I 1820 blev der oprettet endnu to sparekasser i Danmark: Ærøskøbing på Ærø og Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn. Med sidstnævnte sparekasse, der siden blev mønster for så mange sparekasser i Danmark, kom en ny sparekasseseidé til landet, påvirket fra England og Skotland. Her var i 1810 blevet oprettet en sparekasse af præsten Duncan i Ruthwell. Eksemplet herfra smittede, parlamentet støttede tanken, og sparekasserne bredte sig over England og fra England til Frankrig og Schweiz.

De to danske sparekasser Kjøbenhavn og Omegns, og Flensborg Bys Sparekasse oprettedes efter engelsk og skotsk mønster. Til forskel fra de sparekasser, der hidtil var blevet grundlagt i Danmark, var disse to rene sparekasser: folk kunne sætte penge ind og få rente, men ikke låne! Hele den opsparede kapital blev udlånt til staten og forvaltet af den.

Sparekasserne kunne selv vælge, hvilket mønster de ville have, det, som kom sydfra, blandet spare- og lånekasse, eller det, som kom vestfra, rene sparekasser. Sparekasserne var rene privatforetagender. Det eneste, staten krævede var, at de offentliggjorde deres regnskaber hvert år. Man kunne oprette dem uden myndighedernes tilladelse og autorisation. Ledelsen havde frie hænder med hensyn til vedtægterne, og der var ingen offentlig kontrol og intet særligt tilsyn. Stempelfrihed for kassernes dokumenter skulle man dog have statens tilladelse til. De mænd, der ledede sparekassevirksomhederne, var i reglen kassernes garantier og må altså have nydt en særlig tillid i den by eller det sogn, hvor vedkommende kasse havde sine kunder.

Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn fik stor betydning for den fremtidige udvikling af sparekassebevægelsen i Danmark. Under indflydelse af den sejrede den engelske påvirkning: at sparekasserne skulle låne deres penge ud til staten alene. Kun Holsteinborg sparekasse, Odense Byes Sparekasse, og de sønderjyske sparekasser holdt på, at de skulle låne de indsatte penge ud til private. Odense Byes Sparekasse, der i 1832 udvidedes til at omfatte hele Fyns stift og tog navneforandring til Fyns Stifts Sparekasse, forlod dette princip og indskød sparernes penge i statskassen. Det samme gælder de sparekasser, der blev oprettet i den følgende tid. For 1820ernes

vedkommende gælder det sparekasserne i Ålborg, der blev oprettet i 1824, Holbæk 1825, Vejle 1827, Holstebro og Møn ligeledes 1827, Nykøbing F. og Viborg 1828 endvidere Helsingør, Ebeltoft, Thisted og Randers, der alle blev oprettet 1829.

Den landsfaderlige regering hilste alle disse sparekasser og deres bestræbelser for at lære folk sparsommelighed med glæde. Den stillede sig venlig og velvillig over for disse nye »Indretninger«, der var ensidige spareinstitutioner, som kun ønskede at udlåne pengene til staten. De indsatte kapitaler måtte »ej belægges med Arrest eller Beslag«. Staten betalte 5 % i rente.

Sparekassernes tal og virksomhed voksede efterhånden. Kritikken begyndte at vågne; man ankede over, at staten fik de mange penge, der derved blev unddraget erhvervslivet. I 1836 erklæredes det rent ud, at »Denne Foranstaltning er lige skadelig baade for Landet i det Hele og for Finantserne i Særdeleshed. En sådan Unddragen af smaa Summer fra den daglige Cirkulation er fordærlig: Sparekasserne suger, under Forudsætning af hin Anvendelse af Indskuddene, i Gjærning Blodet ud af Statslegemet.« I 1847 var der i Danmark 34 sparekasser med indestående på mere end 8 millioner rigsbankdaler.

Efterhånden går sparekasserne mere og mere over til udlån til landbrug, handel og håndværk, og efter århundredets midte opløses forholdet til statskassen.

I sidste halvdel af 1800tallet skete et vældigt opsving for de danske sparekasser; i de følgende 5 år steg antallet til 123, og i 1874 var det steget til 342 — altså i begyndelsen af 70erne med 44 nye kasser årligt. Sparernes tilgodehavende var i 1864 på 75 millioner; i 1869 var det på 112 millioner kr. og i 1874 på næsten 200 millioner.

I slutningen af 1870erne begyndte lovgivningsmagten at interessere sig for sparekasserne. Det førte med sig, at vi fik den første sparekasselov 1880. I 1919 kom den anden sparekasselov og i 1937 den tredie.

Danmarks sparekassebevægelse tæller i dag 482 sparekasser med en kapital på omtrent 7 milliarder kroner.

Landbobefolkningens levevilkår før 1810

Århundredeskiftet for lidt over halvandet hundrede år siden er et af de mest skelsættende i vort lands historie. Politisk og socialt, økonomisk og åndeligt mærkedes det, at det gamle samfund var ved at gå i opløsning, og et nyt var i vækst. Store opgaver ventede på deres løsning i det gryende århundrede, 1800tallet: på landet skal jordfællesskabet helt ophæves, fæstevæsenet afløses af selveje, hoveri afskaffes, og gårde og huse flyttes fra landsbyerne ud på de udskiftede marker. I købstæderne oplever man forøget indvandring; nye byggeskikke udvikles, ny teknik tages i brug og præger bybilledet; og der sker indgribende ændringer i borgernes indbyrdes forhold og i deres økonomi.

En tidsperiode, der strækker sig gennem flere hundrede år, er ved at synke i sin grav. Man har yndet at tegne den med mørke farver i vor historieskrivning; en viss klynkende anskuelse af fortiden kommer tit til orde: godsherrerne var hårde og brutale, landbefolkningen — og det vil især sige gårdfæstere, deres familie og tjenestefolk — blev holdt nede, så den blev rå og fortrukken, fortrykt og uvidende. Men dette er ikke rigtigt. Danmark fortjener ikke at udpeges som urettens og undertrykkelsens land, siger prof. dr. Steenstrup.

Mellem herremand og bonde var der i de svundne århundreder som oftest et godt indbyrdes forhold. Godsejeren tog sig af sine undergivne på patriarkalsk vis; det gjorde han både af selviske og af humane grunde. Det kunne ikke betale sig for ham at udpine dem, for han skulle svare for skatter og afgifter over for kongen med alt sit gods og med hele sin formue. Vel var hovedgård og hovedgårdsjord skattefri; men bøndergodset var det ikke. Det må ikke overses — hvad det tit bliver — at bønderne så deres fordel i at være under hovedgård. I ringe tider, hvor man havde høstet slet og brugt

alt sit korn i husholdningen og til vinterfoder til kvæget, måtte godsherren forstrække sine fæstebønder med sædekorn. Det klager amtmanden for Vordingborg og Møn amter meget over, da han skal fremsætte de sjællandske hovedgårdes forhold. 1700-tallets tider er slette, hævder han, godsbesidderne »kan for Fattigdom ikke forstrække heller hjælpe selv deres Gods som vi andre (nemlig: der har et embede hos kongen i ryggen).« Han fortsætter: »Jeg vil tage mig selv til Eksempel, at Gud straffe mig, om jeg ikke havde i nogle og hvert Aar ladet ligge usolgt over 1000 Tønder Korn til mine Bønders Sæd og Sommerføde, item udlagt det meste af April og Juli Kvar-taler Skatter. Hvorledes kan en fattig Proprietær heller Enke gjøre det?«

Et vist selvstyre rådede i hver landsby. Under oldermandens ledelse samledes bønderne til bystævne omkring bytræet, der oftest stod omtrent midt i landsbyen, og vedtog, hvad der skulle udføres af fælles arbejde — og det var næsten altid markarbejdet; kun ved indendørs beskæftigelse i stald ved kvægets røgtning og på loen, når man tærskede, kunne enhver foretage, hvad han ville. Men tidspunktet for pløjning, harvning og såning, endvidere for indhøstning og opgivelse af evret bestemtes på bystævnet. Her var også i sin tid de vider og vedtægter blevet fastsat, som var gået i arv i mange slægtled og holdtes nøje i hævd. Der vågedes nøje over, at den, der forbrød sig, fik sin straf, der idømtes af bymændene som eneste retslige instans; dommen kunne ikke appelleres. På bystævnet var bonden enerådende. Kun bønder kunne være medlem af det. Præsten havde altså ingen indflydelse på de afgørelser, der blev truffet, men var pligtig til at rette sig efter dem; og herremanden blandede sig aldrig i bystævnets afgørelser og arbejde.

Bondens indflydelse strakte sig dog betydelig længere. I reformationsåret skænkede kongen de danske bønder en kongelig gave: han overdrog dem kaldsretten til de præsteembeder, hvor han havde ret til at vælge præst. Sognets eller sognenes mænd — der hører ofte to sogne, undertiden tre, til samme pastorat — skulle af deres midte vælge 7 kirkeværger, en slags menighedsråd med et menighedsråds beføjelser på to afgørende punkter: at vedligeholde kirkens bygninger ved at foretage et årligt syn, og sammen med provst eller biskop at vælge præst og sjælesørger. Denne ret værnede folk skinsygt over; og de mange stridigheder, der opstod, når godsejer eller herregårdsfrue forfægtede dem denne ret og ville være medbestemmende, viser et mod og en djærvhed hos det jævne folk, der ikke står tilbage for noget i den henseende i vor tid.

På tinge sad bonden i dommersædet i mange år. I det lokale ting, birke-tinget, var det hyppigt en gårdfæster, der valgtes til denne post. Birke-tingets dommer havde ret stor myndighed, fordi han dømte i alle sager, der angik det pågældende birk; men de kunne appelleres. Når disse vornede bønder sad som dommere og meddomsmænd på herredstinget, kunne man se adelige, kongens mest betroede mænd, træde frem og hente vidnesbyrd fra den vornede dommer i sager om retstrætter; ligeledes hentede de tingbreve og domme hos denne birkedommer, og de takkede ham for vidnesbyrdet. På Fakse herredsting sad engang den vornede bonde Gudmand Lavritsen fra Hyllede og dømte i en sag mellem rigets kansler Ejler Grubbe og ejeren af Egede for deres bønder.

Adelsmanden ved, at bonden ikke undser sig for at øve sin ret, selvom han derved kommer til at optræde lige over for de mægtige i landet, ja over for sin egen husbond. Dette bevidnes af tingsvidner og procesakter fra underretten til rigets øverste domstol. Vi finder, at lensmænd og husbonder ofte står frem på herredstinget eller ved sognestævnet og spørger den menige mand, om han har noget at klage over; eller de æsker et vidnesbyrd om, hvorledes de har opført sig. Selv en mand som Lauge Brock til Vemmetofte står frem på Stevns herreds ting mellem de vornede bønder og spørger, om der var nogen, enten stor eller liden, ung eller gammel, inden tinge eller tinge nær, der havde noget at klage på ham enten ved ord eller gerning. Han spurgte om, hvorledes han havde regeret sig her på Stevns ting; om der var nogen, der ikke kunne komme til sin ret, da han så ville skaffe ham fyldest.

Dertil svarede menigmand, at han takkede ham godt i alle måder for at have handlet og haft sig hos dem som ærlig junker. — Og denne herremand var endda kendt som en af de ivrigste samlere af bøndergods og for sin brutale karakter.

Ligesom adelsmænd således beder om skudsmål ved herredstingene, således må de også stå til ansvar ved søgsmål fra deres undergivne, ofte vornede, bønders side. De mange processer, vi finder bevarede i de gamle retsprotokoller, viser, at bønderne så på deres herskab med liden frygt, når de mente deres rettigheder krænket. Under sådanne forhold stod herskab og bonde i flere århundreder lige; bonden forfølger sin påståede ret fra herredsting til landsting og fra landsting til retterting.

At bonden virker ydmyg i sine ansøgninger og bønskrifter og betegner sig

som en fattig mand, skal man ikke lade sig vildlede af; i Danmark er gennem lange tider »vi fattige Bønder« et stående udtryk i den slags skrivelser. Vi skriver i vor tid stadig »underdanigst«, ja endog »allerunderdanigst« i embedsansøgninger, og i forretningsbreve »Deres ærbødige« eller »ærbødigst«, uden at der skal lægges ret meget i disse udtryk. Morsomt er det at se, at købstædernes borgere tilegner sig bondestandens betegnelsesmåde. I et klageskrift til kongen fremsætter borgere og øvrighed i Næstved købstad, »hvorledes eders Nådes fattige Undersætter her i eders Nådes Købstad Næstved er såre undertrykte fra deres Næring og Bjærging . . . den fattige Købstadsmands Næring og Bjærging er ham frataget af rige Bønders Forprang, sammeledes af rige Præstesønner, som på Landsbyen opkøbte Korn, Oksen, Fedesvin, Smør, Talg, Huder, Skind, Honning og andet sådant mere.« Brevet er underskrevet: »Eders kongeligt Majestæts fattige Undersætter, Borgmester og Rådmænd i Næstved og menige Borgere.« På grundlag af et sådant brev — i hvert fald med udgangspunkt i det — vil man kunne drage mærkelige slutninger om, at rige mænd i Danmark var bønder og præster! Selv adelsmænd betegner sig enkelte gange som »vi fattige Folk«.

— Går man videre til at undersøge bondens forhold på grundlag af hans bolig, støttes også den anskuelse, at bondestandens levevilkår i århundreder er tegnet alt for mørkt. Troels Lunds syn — i hans vidt udbredte »Dagligt liv i Norden« — er forlængst imødegået og modbevist. Han mener, at en bondegård mere ligner et hønsehus end en menneskebolig, uden vinduer og med lys fra en åbning i taget; hele husets indre er overtrukket med et lag sod, gulvet er den bare jord osv. Over for dette hævder en pålidelig skildrer nogle slægtled senere, nemlig i 1700tallet, altså lidt over 50 år før stavnsbåndets løsning, at han på Sjælland — hvor kårene skulle være hårdest, og bonden særlig fattig og fortrykt — traf velmøblerede bøndergårde. »Jeg gik ind i nogle af dem,« skriver han. »og for ikke at tale om gode Senge og Fjerdynner, som findes alle Vegne i Danmark, ser man i slige Huse Tæpper, Bænke dækkede med gode Puder eller Madratser, smukke Skabe, Malerier, Fajance i Mængde og undertiden endog Ure.« Sjælland forekommer ham veldyrket og frugtbart. — Lad så være, at hans syn er noget optimistisk; det står dog som vidnesbyrd om en større velstand, end man almindelig regner med i dette århundrede.

En anden skildrer giver et mørkere billede, men siger dog, at selv de fattigste bønder lå i fjerdynner, var renlige i deres klædedragt og temmelig ofte

skiftede linned. En anset dansk historiker drager af denne og mange indenlandske efterretninger den slutning, at den materielle levemåde altid har været forholdsvis god i Danmark i sammenligning med udlandets bønder. Der er ikke tale om, at den danske befolkning boede i så tarvelige rønner, som dem mange bønder i andre lande måtte tage til takke med, eller at de gik så elendigt klædt og levede af så slet føde. Livsmodet har aldrig været knækket — omend kuet.

— Den sværeste tid oprandt i 1700tallet. Ved århundredets begyndelse tegnede forholdene sig lyse. Kong Frederik den 4de interesserede sig levende for landbrugsøkonomiske spørgsmål og for sociale problemer. Kort efter sin tronbestigelse afskaffede han vornedskabet, og forordningen herom virkede som en vækkelse i folket. En hel del indestængt udlængsel fik udløsning. Den var så stærk, at både kongen og adelen blev betænkelige. Der opstod i forbindelse med ungdommens trang til at søge andre steder hen forsvarsmæssige og økonomiske problemer; og det fik den næste konge, kong Christian den 6te til at gribe til den ulykkelige udvej at indføre stavnsbåndet.

Ved århundredets midte ændredes kårene for godsherrer og bønder til det værre — så meget, at man har kaldt disse årtier for »de tunge tider«. Væsentlige faktorer i denne udvikling var, at kornpriserne faldt og kvægpesten, som man stod fuldstændig magtesløs overfor, satte ind. Rugprisen sank til 4 kr. 68 øre pr. tønde (omregnet til nutidsmønt, men købekraften var langt større), byg kostede 4 kr., havre endog kun 2 kr. 16 øre pr. tønde; og smør kostede 20 øre pundet. Kvæget lå i stalden eller stod på marken og døde; i hundredvis blev de ofre for pesten. Man regner med, at over en million stykker kvæg bukkede under for kvægpesten i disse år. Det var uoverkommeligt at begrave dem, måske manglede man sans for fornøden hygiejne, så stanken fra en landsby kunne spores langt væk og røbe, før man nåede den, hvilken katastrofe, der havde ramt befolkningen.

Omtrent ved århundredets midte — dog lidt senere — har man det første driftsbudget for en sjællandsk fæstegård af almindelig størrelse, ca. 6 tønder hartkorn, svarende til 60 tønder land. Det viser de økonomiske forhold på en dansk bondegård i årene lige for stavnsbåndets løsning; det er bemærkelsesværdigt, at en sådan gård blev drevet uden lån af nogen art — med undtagelse af det sædekorn godsherren ydede i vanskelige tider. I det følgende slægtled begyndte det lånebehov først at vågne, der førte det danske folk til at realisere tanken om at danne sparekasser.

Driftsbudgettet på den ovennævnte gård ser således ud:

Indtægt:

16 td. rug	
34 td. byg. Overskud 10 td. à 2 rd.	20 rd.
34 td. havre. 11 td. à 8 mark	14 » 4 mk.
2 fedekalve	10 »
16-32 pund smør	4 »
2 par fedesvin	16 »
12 lam	10 »
10-12 gæs	4 »
	<hr/>
	78 rd. 4 mk.

udgift ifølge overslaget:

skat	18 rd.
ekstra	2 »
landgilde	6 »
kvægtiende	2 » 4 mk.
højtidsoffer	4-8 mk.
karl, pige og dreng	27 »
sild, salt, tjære, jern og tran	10 » 5 mk.
smed og hjulmand	2 » 4 mk.
herskabsrejse	3 »
	<hr/>
	72 rd. 5 mk.

På dette tidspunkt er priserne gået betydeligt i vejret; de er begyndt at stige omkring ved århundredets midte og fortsætter til 1818.

Ovennævnte driftsbudget viser, at landbrugets økonomiske udvikling var ringe og udbyttet slet. Omregnet i kroner og øre var indtægterne på en sjællandsk fæstegård — som det fremgår af ovenstående — omkring 245 kr., hvoraf ca. halvdelen falder på kornsalg og noget over halvdelen på salg af dyriske produkter, mens udgifterne samtidig var på 227 kr., deraf alene i skatter og afgifter 92 kr., folkeløn 84 kr. I sin bog om Danmarks statistik angiver Falbe Hansen det 18. århundredes skattebyrder i hartkornsskat og tiende til ca. 1 fold af høstudbyttet, hvilket svarer til omtrent en trediedel af høstens samlede værdi og 5-10 procent af den samlede hartkornværdi. Hertil kommer så yderligere eventuelle udgifter til kommunen, som også

begynder at spille en rolle, dels i form af skatter, dels i form af arbejdsydelse.

— Landbefolkningen, heri medregnet godsejere, kæmpede gennem det meste af 1700tallet en hård kamp for at holde sig økonomisk oven vande. Samtidig hævdede sig flere og flere røster til fordel for en lovgivning i frihedsvenlig retning. Man ønskede reformer inden for landbruget, der skulle føre folket ud af de trange forhold og højne det kulturelt. Men det var ugørligt; for betingelsen for omlægning og fornyelse må være gode økonomiske forhold. Man måtte foreløbig nøjes med de foranstaltninger, der ikke kostede meget. Til dem hørte udgivelse af et nyt tidsskrift, der optog ethvert fornuftigt — og måske nogle ufornuftige — forslag til agerbrugets fremme.

Det tyngende var først og fremmest hoveriet, der i det sidste halvandet hundrede år var vokset langsomt, men vedvarende. Dernæst stavnsbåndet! Det bandt enhver mand — men ikke kvinde — til hjemstavnen fra barnsben til langt op i manddomsårene. I virkeligheden var det så stramt, at ingen kunne forlade det gods, som han hørte til; mens han var barn, ville forældrene ikke afse ham, og når de snærende bånd var løsnet, var det meste af livskraften opbrugt, så han ikke turde eller ikke havde lyst til at bygge en ny fremtid op på en anden egn.

Også fællesskabet virkede hæmmende. Engang havde det været et gode. Man kunne bo tæt sammen i landsbyer og drive markerne i fællesskab; det gav i middelalderen tryghed i urotider. Nu hindrede det udviklingen såvel af bedre avlsmetoder som af mere hensigtsmæssige landbrugsredskaber. De fleste redskaber var lavet af træ, hjulploven blev trukket af 6—8 heste og krævede tre mands betjening, og den overkom kun 5 skæpper land daglig.

Det måtte give tidsspilde, at ingen gårdmand kunne så, pløje eller høste, før de andre i byen gjorde det; ligeledes at de havde langt til markerne. Jorden var opdelt, så en gård på 60 tønder land kunne have sine jorder fordelt på 80 steder. I Olstrup by på Sjælland fandtes 3 marker med 76 åse, og de var igen delt i agre. En af gårdene havde 63 agre! Et sted i det østlige Sjælland skal en gård have haft 82 agre; disse var skilt fra hinanden ved en dyb plovfur. I Torøje by var der en ager, der var 1678 alen lang og 13—15 alen bred. Megen tid gik til spilde, ved at man måtte køre med redskaberne fra det ene markestykke til det næste, der ikke sjældent lå langt væk.

Foreløbig turde man dog ikke fra regeringens side tage fat på en rationel udskiftning. Hoveriet derimod kunne bringes i faste rammer; en reform på dette vigtige område ville ikke koste staten mange penge. Vil vi danne os et begreb om hoveriets størrelse, kan vi finde oplysninger i de hoverireglementer, som omkring 1770 på regeringens forstaltning blev udfærdiget af alle landets godsejere. De blev affattet på en tid, hvor hoveriets tryk var genstand for levende interesse fra regeringens side.

Reglementerne deler arbejdet i det, der skal udføres i så- og høsttiden, og det, der skal udføres den øvrige del af året. Inden for disse to dele angives det antal af dage, hvor der skal stilles med forspændt vogn, spand-dage, og gangdage, hvor der kun skal stilles med karl eller pige, eller begge. Man kan regne med, at der normalt ydes ugentlig to spanddage og to gangdage af karl og to af pige på en middelstor gård på 60 tønder land. I såtid og høsttid ydes omkring det dobbelte: 3 og 4 spanddage og omtrent 4 gangdage af hver af tjenestefolkene. Det er altså omtrent en trediedel — i såtid og høsttid omtrent halvdelen — af gårdmandens tjenestefolk, der kræves til rådighed.

Så stor ydelse var næppe nødvendig; men nogle godsbesiddere ødslede med arbejdskraften. På en jysk gård, hvor der skulle pløjes til 100 tønder sæd, blev tilsagt 90 plove! Da ridefogden blev gjort opmærksom på, at det var for mange, svarede han, at det ville tage tre dage, da hver plov kun pløjede tre skæpper land.

Et andet sted tilsagde man i høsttiden 30 vogne og 60 karle, nemlig en til at stikke neg op i vognen og en til at lægge læsset, det var almindelig sædvane. Da hoveriet her blev afløst omkring 1800, kunne 6 vogne og 12 karle udrette det samme arbejde.

Det var i sandhed blevet tunge tider, disse sidste årtier før stavnsbåndets løsning. Man kan blot læse en instruks fra den adelige enke, fru Birgitte Skeel, der en del år før blev udstedt på hendes gods Holmegård og Broksø ved Næstved; så får man indtryk af, hvorledes hovbønder havde det. I denne instruks står: »Skulle nogen Hovbønder findes modvillige og gjenstridige til Arbejde eller ikke vil indfinde sig til rette Tid, skal det være Ridefogden såvel som Ladefogeden tilladt at straffe ham enten med Krabask på Ryggen, Træhest eller Hullet, efter Loven, alt som Forseelsen er til, hvor da skal bruges en fornuftig Moderation, som forsvarlig kan være, og den ene bør ikke straffes for den andens Forseelse. Gårdmænd og gamle skulle

forskånes for Hug og Slag, og når Fornødenheden udkræver, at der skal straffes, da skal ingen ved Hug eller Slag lemlæstes eller skades på deres Helbred.« Således befalede denne adelsfrue, og hun havde ikke ord for at være hårdhertet.

Vi ser, at i 1700tallet, især omkring de år, da stavnsbåndet indførtes, er det gået meget tilbage for befolkningen på landet. Bonden har mistet retten til selv at vælge kirkens tjener, sognets præst; og hans byrder er blevet forøget; priserne på landbrugsvarer er synkende fra kort før 1700 og til århundredets midte, og — han er blevet stavnsbundet.

Nu bør det huskes, at stavnsbåndet kun varede lidt over et halvhundredede år. Ofte er de svære tider blevet opfattet som strækkende sig gennem århundreder; dette er ikke rigtigt. Træhesten er næppe blevet brugt ret mange steder, og den er ikke blevet anvendt i mere end ca. 100 år. I flere landsdele, f. eks. på Fyn, fik bonden aldrig rigtigt de tunge byrder som på Sjælland; men selv i de mørkeste årtier var der godsejere, der protesterede mod hård behandling, også på Sjælland. Det gælder de to brødre Plessen på Førslevgård og Gunderslevholm. Hertil kan føjes en lang række hovedgårde, fra hvilke man ikke har vidnesbyrd om en eneste klage. Hos mange herremænd er retsbevidstheden forenet med forståelse af, at en ny tid er ved at oprinde.

Denne frembrydende tid kræver frihed og oplysning på næsten ethvert område. Omslaget er for døren. I tidsskrifter drøfter man bøndernes frigørelse og forbedring af deres kår. Samtidig lysner det økonomisk for landet som helhed. I løbet af det halve hundrede år fra 1750 til 1800 stiger priserne på rug fra 7 kr. til det dobbelte. Det giver reformvenlige kredse inden for regeringen mod til at søge bedre love ført ud i livet.

Det indledende skridt hertil gøres i 1757 med nedsættelse af den første landbokommission; få år senere kommer hoveriforordningen, der kræver nøje fastsættelse af bøndernes arbejdsydelse. Jordfællesskabet ophæves ved udskiftning i følge en række forordninger, hvoraf den første kom i 1758. Nu fik hver lodsejer ret til at udskifte sine marker. Derpå følger nedsættelse af den lille landbokommission, og senere af den store, der gennemfører stavnsbåndets løsning 1788. Endelig er vejen åben for den udvikling, der præger hele det følgende århundrede.

— Et af de mange træk i den udvikling, som sættes i gang med den store jordreform 1788, er den begyndende trang til at få pengeinstitutter, hvor man dels kan indsætte mindre beløb, dels kan få lån. Landbefolkningen

havde hidtil ikke haft brug for dem, fordi den næsten ingen kontante midler anvendte. På gårde og i huse tilvirkede man, hvad der brugtes. Garnet spandt kvinderne, klæder syede landsbyskræderen, der gik omkring fra sted til sted. Af gårdens produkter, korn og kød, flæsk og æg og mælk tillavede husmoderen den daglige føde. Da 95 % af Danmarks landmænd sad på fæstegård og kun en ganske lille del var selvejere, foretog ingen gårdmand større forandring ved sin gård, undtagen hvis ejendommen var blevet så brøstfældig, at en ny måtte opføres! Men det hjalp naboerne til med. Godsejeren leverede tømmer og andet materiale. Gårdfæsteren skulle kun skaffe arbejdskraft.

Nu ændredes forholdene helt. Gårdene blev efterhånden flyttet ud på marken, jorden blev udskiftet, og nye og bedre redskaber anskaffedes. Samtidig begynder indtægten at stige både for gårdmænd og daglejere. Omkring år ca. 1810 får en gårdmand dobbelt så meget for en tønde rug, som hans far fik før stavnsbåndets løsning. En daglejer får, omregnet i nutidsmønt, 227 kr. mod 130 kr. en snes år før.

Folk får flere penge mellem hænder og har brug for endnu flere, så de kan indføre bedre driftsformer og anskaffe nye redskaber. Også tjenestefolk og daglejere har større kontante beløb; men hvor skal de anbringe dem?

Regeringen skaffer lån til en del udflyttere gennem embedsmændenes enkekasse; men det er i det lange løb helt utilstrækkeligt! De overflødige penge har man stadig ingen steder at anbringe, undtagen i strømpeskafter og kistelæddiker eller ved usikkert udlån til private. Det blev et af problemerne i det nye århundrede, det 19ende: hvorledes kunne småsparerne få opbevaret deres ledige penge betryggende? Og hvorledes kunne man skaffe mindre og kortfristede lån til mindre bemidlede inden for erhvervene?

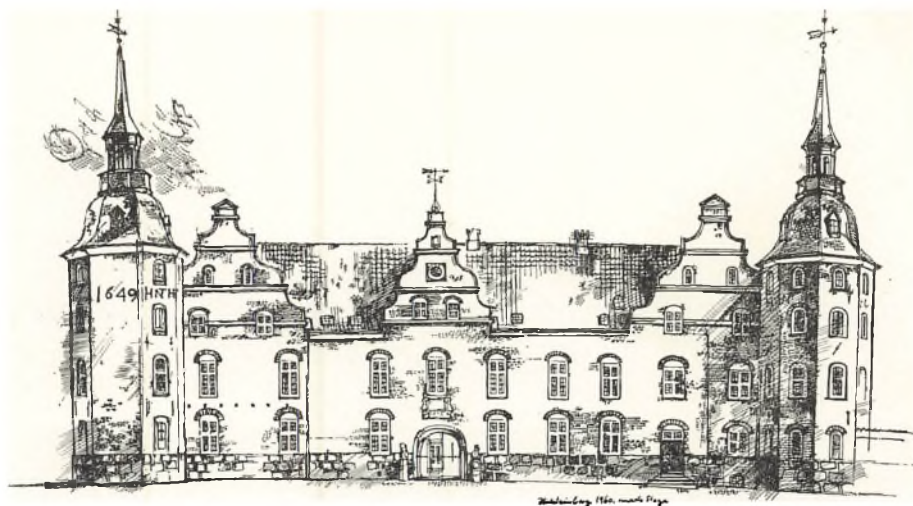
Stifteren af den første danske sparekasse, lensgreve F. A. Holstèin og hans tanker om sparekassen

I udlandet havde man søgt at løse spørgsmålet om opsparing ved at oprette »sparebanker«. Ideen opstod først i Frankrig; men det blev Tyskland, der realiserede den, idet der oprettedes sparekasse i Hamburg i 1770'erne og de følgende år. I Danmark blev det den unge lensgreve Frederik Adolf Holstein, der virkeliggjorde sparekassetanken.

Hans opdragelse i barndomsårene i Holsten og hans udvikling i ungdomstiden, hvor han besøgte flere universiteter og stiftede bekendtskab med filantropiske arbejder, fik stor betydning for hans senere sociale syn. Der er ikke tvivl om, at spiren til de reformer, som han straks ved sin tiltrædelse af grevskabets ledelse tog fat på, blev lagt i disse år, og som en af de første: oprettelse af et »Industriselskab« og den til dette knyttede »Sparekasse for Grevskabet Holsteinborg«. Derfor skal hans liv nærmere omtales.

Greve F. A. Holstein er født i Lütjenborg sogn på godset Water-Newersdorf i året 1784 som ældste søn af dets ejer, lensgreve Heinrich Holstein til Holsteinborg og rigsgrevinde Friderica Rantzau-Breitenburg. Faderen ejede foruden et par godser i Holsten også Holsteinborg i Sydvestsjælland, som han havde arvet efter sin fader. Han tilhørte en gammel, holstensk adelsslægt.

Allerede som barn røbede Frederik Adolf det livfulde og energiske i sin karakter, som kendetegnede hans personlighed gennem hele livet. En dame, der huskede ham fra den tidlige barndom, skrev til en bekendt mange år senere, nemlig ved F. A. Holsteins død, og fremdrog minder fra et af hans første leveår. Hun meddeler, at han som fireårig var »et skjønt og elskværdigt barn. Hans levende og opvakte væsen og en phantasie, som jeg ei før eller senere har fundet hos noget barn, gjorde ham til en meget interessant gjenstand for mig«.

Dette træk er det tidligste, man har om ham. Han var altid optaget af noget, ledte stedse efter nye opgaver. Når han fandt dem, gav han sig ivrigt i kast med dem, og hvis han kunne løse dem, var han glad. Kunne han ikke, skete det, at han blev heftig. Således havde han engang fået et stykke legetøj, en lille, flad æske, hvori lå tilskårne træstykker; de passede nøje sammen, når de lå på en bestemt måde. Hvis man lagde dem forkert, blev der et par træklodder tilovers, som der ikke var plads til. Nogle voksne prøvede at lægge dem i æsken, den ene efter den anden; men ingen kunne finde ud af det. Så blev det den lille Fritz's tur — som han til daglig kaldtes.

Også for ham mislykkedes det; så blev han heftig og utålmodig. Faderen tog legetøjet fra ham; men den lille græd, for han ville have lov til at blive ved, til det lykkedes. — Den næste morgen kom han straks ind til faderen og bad om at måtte få sit legetøj; han forsikrede, at han nu kunne lægge træstykkerne rigtigt sammen. »Thi, kjære Fader«, tilføjede han, »jeg har drømt, hvorledes det skal være.«

Dette træk er betegnende for hans karakter. Således var han hele sit liv, ivrig efter nye opgaver og udholdende i at løse dem. Denne livfuldhed parret med et stærkt drag af sandhedskærlighed kunne undertiden udløse sig i heftighed. Han kunne blive fornærmet; men det angik sjældent hans egen person. Engang skulle han spille med i en børnekomedie. Frederik

Adolf var vel dengang næppe ti år gammel. Sin lille medspillerinde skulle han kalde »kjære Agnes«. Det nægtede han bestemt og var stædig; for han kunne ikke lide hende, og så mente han, at det ikke var sandfærdigt at kalde hende »kjære«. Man forklarede drengen, at det var kun i komedien, det skete; men alt var forgæves — han holdt på, at han alligevel ville gøre sig skyldig i usandhed.

Kun elleve år gammel mistede han sin fader. Moderen engagerede præsten i Siewerstedt til at undervise drengen og lede hans opdragelse. Pastor Kuhlmann nedlagde sit embede og helligede sig de følgende år næsten udelukkende den unge greves opdragelse.

Det var næppe Frederik Adolf ukært, at legenes tid var ved at være forbi, og at han nu skulle uddanne sig til sin fremtidige gerning: at overtage det sjællandske gods Holsteinborg, som bestod af tre herregårde Holsteinborg, Snedinge og Fuirendal; de havde længe ventet på deres unge arving. Han havde aldrig haft megen lyst til leg og siden endnu mindre til de idrætter, som unge holstenske adelsmænd blev opøvet i: jagt, dans, fægtning osv. Han anså leg og sport for tidsspilde, og tidsspilde — det syntes han var af det onde! Derfor blev han en såre flittig, lærevillig og nem elev for den nye lærer og lod sig let påvirke af ham.

Pastor Kuhlmann, hans lærer, var ivrig tilhænger af den herskende filosofiske retning, den Wolff'ske filosofi. Den hævder, at mennesket i sig selv er godt, men trænger til oplysning. Når mennesket tager fornuften i brug og får kundskaber, så bliver det godt og ædelt. Det er i hovedsagen den lære, som rationalisterne antog i Danmark i sidste halvdel af 1700-tallet. Rationalismens tilhængere udgjorde den lange række af praktiske og gavnelystne mænd, der ofte blev foregangsmænd i handel, industri og især i landbrug, i tiden lige før og efter stavnsbåndets løsning. Da sparekasserne i første halvdel af 1800-tallet begynder at vokse frem, finder man ikke få af dem blandt de mænd, der her blev banebrydende.

— Der går således en lige linie fra den påvirkning, Holstein igennem pastor Kuhlmann fik fra sit tolvte år, til den tidsånd, han mødte i Danmark, da han overtog grevskabet i 1808. Han er ikke pietist — som man i reglen tror på grund af hans senere tilknytning til de gudelige forsamlinger i Sydvestsjælland — men nærmest rationalist, da han tiltræder grevskabets ledelse som 24-årig ung mand.

Der er ingen tvivl om, at Frederik Adolfs ungdomslærer har udviklet

hans praktiske evner, skærpet hans flid og skabt gode vækstbetingelser for spiren til den reformiver og lyst til at gavne, der gav sig udslag i så mange forbedringer på grevskabet i de henved tredive år, han ledede det. Men set fra et kristeligt synspunkt led undervisningen af brist. Hverken Kuhlmann eller kandidat Møller, som et par år fik overdraget opdragelsen af drengen, formåede at meddele ham en livsanskuelse, der »kunne tjene til at føre ham til sand Christendomskundskab,« siger hans biograf I. A. L. Holm. Begge hans lærere var rationalister; de antog af kristendommen så meget, som de fandt for godt, og erklærede resten for at være orientalsk billedsprog. I virkeligheden blev han i disse år ført mere fra kristendommen end til den. Det fromhedsdrag, der senere præger hans og hans hustrus, Vilhelmine Reventlows liv på Holsteinborg, er ikke fremme; det tilhører en senere periode i hans liv.

Han var måske blevet fremmed for den kristne livsanskuelse, hvis ikke hans mor havde taget sig af denne side af hans udvikling. Hun læste dagligt med ham og sine øvrige børn i biblen og sang med dem i den slesvigske salmebog. Der skal have været et eget alvorligt drag over hendes blide personlighed, der præger drengen. Da han næsten en menneskealder senere møder den gudelige opvækkelse i de sogne, der hørte til hans grevskab, kunne han i dens vidnesbyrd genkende tonen fra barndomshjemmet i Holsten; derfor tog han den under sin beskyttelse, da øvrigheden truede med forfølgelse.

I greve F. A. Holsteins barndom var de store navne indenfor opdragelse og oplæring Basedow og Campe. Ungdommen, mente man, burde foruden de almindelige skolefag lære havebrug og håndgerning og drive gymnastik og anden idræt; og der skulle tages hensyn til den enkeltes individualitet. Deres tanker om opdragelse lå i flere henseender meget nær nutidens. Den unge elev tilegnede sig mange af disse ideer og søgte at omplante dem til Danmark. Hans iver som godsherre efter at forbedre skolevæsenet på Holsteinborg, oprette aftenskoler og dagskoler uden for skoletid — for kvinder i håndgerning og for mænd i fag som husflid — er velkendt; den er en frugt af disse betydelige pædagogers påvirkning.

Da Frederik Adolf var 18 år, blev undervisningen i hjemmet afsluttet, og han rejste til Kiel for at studere ved universitetet der. Det skel, der siden rejste sig mellem dansk og tysk, og som fik et af sine brændpunkter ved dette universitet med professor Christian Flor som ledende og sam-

lende danske personlighed, kendtes ikke dengang. Her er F. A. Holstein rykket Danmark nærmere og får omgang med mænd som professor Cramer, der stod A. P. Bernsdorff nær. Han studerer græsk litteratur og hører forelæsninger over fædrelandets historie; men han har hele tiden for øje, at han skal uddanne sig til ledende dansk borger og til at forestå et dansk gods med mange huse og gårde, bortfæstet til husmænd og bønder, og have ansvar for både det materielle og kulturelle liv samt jordens dyrkning og børns og unges oplæring. Det siges, at han engang har udtalt, at han med glæde havde valgt at blive skolelærer, hvis ikke forsynet havde udset ham til en anden gerning ifølge hans fødsel.

I Kiel mødte greve F. A. Holstein sandsynligvis sparekasseideen. I denne by var der i 1790erne blevet stiftet et »Selskab af de fattiges Venner« (Die Gesellschaft freiwilliger Armenfreunde). Dette oprettede i 1796 »Kiel Spare- og Lånekasse« (Die Kieler Spar- und Leihkasse), hvis formål var at opmuntre fattige mennesker til at sætte deres få spareskillinger i denne sparekasse mod rente; ligeledes kunne man her låne andre summer for korte åremål. Denne sparekasse eksisterer endnu. Den er en af de ældste, fungerende sparekasser i verden. Den var i det selskabs besiddelse, der grundlagde den, til sidste århundredeskifte; den 19. februar 1900 overtog købstaden Kiel denne sparekasse. I dag er den et af Slesvig-Holstens betydeligste pengeinstitutter.

»Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg«, der blev stiftet knapt 15 år senere — og som siden ændrede sit navn til »Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg og Omegn« — har hentet sit mønster fra sparekassen i Kiel. Ganske vist omtaler hverken greve F. A. Holstein eller de øvrige medstiftere af sparekassen det; men det fremgår tydeligt af den »Plan« dvs. de vedtægter, som de lod udarbejde for sparekassen, og som ikke ændredes det mindste de første 10 år af dens tilværelse. Men mens Kiel Spare- og Lånekasse ved århundredeskiftet gik over på andre hænder, har »Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg« i alle disse år ikke undergået andre forandringer, end at den til sit navn har føjet ordet »og Omegn«, har ændret sine vedtægter i overensstemmelse med tidens krav nogle gange og har skaffet nye garantier for sparernes penge, når tiden var løbet fra den gamle form. I sit grundlag og i sine grundlæggende ideer, derunder det at være en spare- og lånekasse, der ikke alene modtog sparernes penge, men også lånte dem ud til private, i reglen folk fra de samme kredse som spa-

rerne tilhørte, foretog den aldrig forandringer. Den er således ikke alene Danmarks ældste sparekasse; men den eneste, der i al sin tid har holdt fast ved det princip: at låne de indsatte penge ud til private, så sparernes penge kom landbrug, håndværk, handel og industri til gode. Andre sparekasser lod de indkomne penge udlåne til staten; dog er der som nævnt i indledningen i de første år enkelte undtagelser som Odense Byes sparekasse og de sønderjyske sparekasser.

Greve F. A. Holstein var utrolig flittig i sin Kiel-tid. I de tre år, han studerede ved universitetet i Kiel, deltog han ikke i de andre studenters adspredelser og ofte noget voldsomme forlystelser, ligesom han heller aldrig gik til bal. Sin meste tid anvendte han til læsning og selvstudium. Hans velordnede, håndskrevne kollegiehefter fra Kiel-tiden eksisterer endnu; de bevidner, at han deltog i forelæsninger i filosofi, historie og fysik, og at han førte sine optegnelser med stor grundighed og ordenssans.

Fra Kiel rejste Holstein til universitetet i Göttingen, hvor han opholdt sig et år, derpå vendte han tilbage til Kiel. Efter endnu et års ophold her blev han i påsken 1807 indskrevet som student ved Københavns universitet for hos Ørsted at fuldende det juridiske studium.

Han tog manuduktion hos A. S. Ørsted — den senere statsminister — og fulgte samtidig forelæsningerne. Dog opholdt han sig undertiden på Holsteinborg, i hvert fald under bombardementet af København i 1807. Men så snart han erfarede, at bombardementet havde fundet sted, og at englænderne var gået i land på Sjælland, opsøgte han den kommanderende general Castenskjold og tilbød sig selv og to hundrede bønder fra Sydvestsjælland, som han på egen bekostning ville lade bevæbne. Hans tilbud nød imidlertid ikke gunstig modtagelse. Mandskabet havde man ingen brug for, det kunne blive hjemme. Selv kunne han få lov at få en stilling i hæren — som ordonnans! Holstein afslog naturligtvis og vendte straks tilbage til Holsteinborg efter at have overnattet i en lade undervejs. Fornærmet blev han dog ikke, for der blev i den følgende tid af godsets kasse udbetalt 3000 daler kurant til nødlidende. Da der siden udgik opfordring til at bidrage til den opbygning af flåden, der blev en folkesag, efter at englænderne havde taget vore krigsskibe, gav han et guldbæger besat med ædelstene; dets vægt var 5 pund! Den eneste tak han fik, var en kvittering fra admiralitetet, underskrevet: Smith, der meddelte, at bægeret var ankommet.

Den ligegyldighed, der vistes ham fra myndighedernes side, har han

næppe taget sig nær. Han var optaget af mange hånde planer; hans uddannelse var ved at være afsluttet, og snart kunne han tiltræde sin livsgerning, ledelsen af grevskabet. I foråret 1808 bestod greve F. A. Holstein juridisk embedseksamen med et smukt resultat, og med en følelse af lettelse forlod han universitetet. Han havde egentlig aldrig haft lyst til at studere jura; alene pligtfølelsen over for sin kommende stilling som amtmand på grevskabet og de forretninger, der som sådan ville komme til at hvile på ham, fik ham til at fuldende det.

Året før havde Holstein forlovet sig med greve Ludvig Reventlows unge datter Wilhelmine Reventlow på Brahetrolleborg. I maj 1808 blev de viet, og dermed begyndte et samliv og en livsgerning, der skulle få betydning for mange hjem og blive centrum i filantropiske arbejder, hvis resultater spores helt til vor tid.

*Frederik Adolf Holsteins første filantropiske foretagender,
der førte til
oprettelse af Danmarks første sparekasse.*

Det var tre gode herregårde og mange veldrevne bøndergårde, Holstein overtog. Holsteinborgs jorder drev han selv; men det meste af det bøndergods, der hørte ham til, var fæstet bort.

I hans mindreårighed var grevskabet blevet bestyret af den kendte bondeven Christian Reventlow og enkegrevinde Friderica Holstein. Reventlow havde sørget for, at bøndergårdene fra første færd kom med ind i den stærke udvikling, som landbruget oplevede, allerede før stavnsbåndet blev løst, til forbedring af landbefolkningens kår. Fællesskabet var til dels blevet ophævet, før Holstein tiltrådte; og der var blevet gennemført en fuldstændig udskiftning af jorderne. Endnu manglede bl. a. ordning af hoveriet, så bønderne fik fastsat, hvilket arbejde de var pligtig til, og siden dets endelige afskaffelse; men det tog han fat på samme år, som han overtog grevskabet.

Han ansatte straks nogle nye funktionærer. En af hans mest betroede mænd blev inspektør Malthe, der var ham behjælpelig med oprettelse af sparekassen og ledede den de første år, til dens rammer var fastlagt nogenlunde. Han var dens første direktør, men afløstes efter et par års forløb af sognepræst Schow i Ørslev ved Skælskør. Holsteins første mål var at indføre planmæssig drift af bøndernes gårde, at ophjælpe havebrug og oprette nogle aftenskoler og fremme husflidsarbejde. For at sætte mest mulig kraft ind på at reformere på disse områder uden flere års kostbart tidsspilde sammenkaldte han en del mænd, der boede på godset, og som han mente ville støtte ham i hans bestræbelser for agerbrugs og husflids fremme.

I oktober måned 1809 holdtes det første møde om denne sag, og ved den lejlighed stiftedes det senere så bekendte »Industrieselskab«. Foreløbig ned-sattes en komité, der skulle udarbejde selskabets love. I november måned

samme år trådte den i virksomhed. Medlemmerne var samtlige præster, samt birkedommeren og birkeskriveren, en del af egnens skolelærere og flere af grevskabets betjente, endvidere enkelte bønder.

Selskabets hovedformål var at fremme agerdyrkning, havebrug og husflid ved at give anvisning på, hvorledes man skulle drive den, skaffe gode lærerkræfter — og ved at uddele præmier. Det vedtoges, at præmierne ikke måtte bestå i penge, ikke heller i redskaber, som modtageren kunne bruge, eller i værktøj og lignende. Man skulle søge at forbinde hos modtageren stræben efter fordel med ærekærhedsfølelse; og den bestemmelse blev da taget: at uddele prydelsesstykker, som f. eks. bægre, skeer og andet sølvtøj. En del af disse præmier, der er uddelt som belønning, findes den dag i dag i de slægters besiddelse, hvis forfædre modtog dem; således er et bæger gennem mange år blevet opbevaret i en af grevskabets skoler; det blev givet som belønning for god grøftegravning til afledning af vand fra marker. En anden af »Industrieselskabets« præmier, en ske, fik en gårdmand i Nyrup i Fuirendal sogn, fordi han havde indført vekseldrift på sin gård.

Denne præmieuddeling foregik på højtidelig vis ved en festlighed i Holsteinborg kirke, under musik og sang. Særlig støtte fik F. A. Holstein af to af de første direktionsmedlemmer birkedommer Bagger og sognepræst Duus i Hårslev. Han søgte først at afhjælpe de mangler, der stod i ligefrem modsætning til selskabets formål. Til dem hørte, at der ingen markfred var ved udskiftning; få havde hegnet. Industrieselskabet udgav en anvisning på hegning omkring marker. Sagen lykkedes; der blev opført meget hegn. En gårdmand opsatte ikke mindre end 1000 favne stengærde, en betydelig præstation. Fra 1814 foretog udvalgte jordbrugere fra godset landøkonomiske rejser rundt i landet. Hensigten med disse rejser var at give folk lejlighed til at lære forbedringer i agerbrug at kende andre steder fra, deres nytte og nødvendighed.

Størst betydning fik måske håndgerningsaftenskolerne, hvor pigerne lærte at sy, strikke og spinde. Karlene undervistes i at binde kurve af halm og vidjer, flette måtter og sno reb af hamp og blå, lave træsko, skovle og grebe, ja endog smede en svingplov og lave muldfjæle. Den største præmie uddeltes til den karl, der i vinterens løb havde forarbejdet materialer til en værdi af mindst 20 rigsdalere, det svarer til over et halvt års karleløn.

I forbindelse med disse skoler, der især var beregnet på ungdom, og som holdtes i gang af Industrieselskabets medlemmer og ved deres medvirken

som lærere, holdtes i forskellige skoler forelæsninger søndag eftermiddag for de lidt ældre. Disse skoler blev søgt af mange, og greve Holstein var næsten altid selv til stede.

Dette »Industrieselskab« og dets virksomhed omtales så udførligt, fordi »Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg« er et barn af det. Selskabet blev stiftet den 2. november 1809, og sparekassen blev stiftet nøjagtigt året efter, den 2. november 1810.

Hvorvidt Holstein har haft planer om engang at oprette en sparekasse på sit gods, allerede da han første gang må formodes at have mødt sparekasseideen — under sit ophold i Kiel — eller han først kom ind på den tanke, da han i foråret 1810 blev klar over, at Industrieselskabets præmieringside ikke var effektiv nok, kan ikke afgøres. Men vist er det, at i efteråret 1810 var han færdig med sine overvejelser i denne henseende og forelagde planen om sparekassen for de forsamlede lærere, godsfunktionærer, bønder og præster, der udgjorde Industrieselskabets medlemmer. Den vandt straks bifald. De gik ind på, en for alle og alle for en, at være garant for sparekassen. Planen blev vedtaget enstemmigt den 2. november 1810.

Dermed er Danmarks første sparekasse en kendsgerning.

*Sparekassens direktion ansøger kong Frederik den 6te
om fritagelse for brug af stemplet papir til de summer,
som den modtager og udlåner. —
Myndighedernes syn på sparekassevirksomhed.*

Til direktører for sparekassen valgte Industrieselskabet birkedommer Bagger, Rude, sognepræst Peter Duus, Skørpinge og inspektør Malthe, Holsteinborg. Det var mænd, som folk kendte og havde tillid til. Birkedommer Bagger havde virket flere år på egnen og nød tillid for sin retsindighed; sognepræst Duus hørte til tidens fremskridtsivrige præster; han var en alsidig mand, der havde mange interesser ved siden af sin præstegerning. Han har udgivet flere børnebøger i oversættelse fra tysk, udarbejdet en kemi for diletanter og en lærebog i matematik for begyndere. Befolkningen kendte ham fra hans virksomhed på egnen nogle år før. Inspektør Malthe havde gennem sit embede berøring med mange af godsets fæstere.

Direktørerne holdt direktionmøde den 11. oktober 1810. De havde forinden anskaffet en »Deliberationsprotokol for . . . den af Grevskabets Industrie-Selskab oprettede Spare- og Laane Casse«. Denne direktionsprotokol indeholder en mængde oplysninger om sparekassens første leveår. Den ind-

leder med at meddele, at det lige var en måned siden, nemlig den 11. september 1810, at de tre mænd blev udnævnt til sparekassedirektører: »Gjøre vitterligt: at da vi udi Holsteinborg Grevskabs Industrie-Selskabs Møde sidstleden 11te September vare udvalgte som Directeurer at bestyre en, især med Hensyn til Bonde-Almuens Vel her paa Grevskabet indrettet Spare- og Laane-Kasse, og er saaledes foreløbig ifærd med at udarbejde et Udkast til denne Indretning til nøjere Bearbejdelse og Udvikling, saa var vi i Dag, Aar 1810 den 11te October forsamlede paa Holsteinborg.«

Dette møde er direktionens første. Ved det udarbejdede man udkast til en »Plan« (vedtægt) for sparekassen, der senere skulle renskrives og forelægges for Industrieselskabet i dettes møde, der var fastsat til den 2. november 1810. Dette udkast blev »på det nøjeste bedømt, og derefter uddraget, hvad som syntes passende for Indretningen.« Man bliver enige både om hovedlinier og enkeltheder angående »Planen«, og det overdrages inspektør Malthe at renskrive den med de nye rettelser indføjjet. Det oplyses, at greve Holstein allerede før den 11. oktober 1810 havde fået forvalter Mortensens tilsagn om at overtage posten som sparekassekasserer.

Den 2. november 1810 holder Industrie- Selskabet sit meget betydningsfulde møde, i hvilket greven forelægger forslag om at oprette en sparekasse for grevskabet samt vedtægter for denne sparekasse. Både oprettelse af sparekasse og godkendelse af de af direktionen udarbejdede vedtægter bliver henholdsvis vedtaget og givet af Industrie- Selskabet enstemmigt. Så enige har man været, at ingen fandt det fornødent at foretage noget protokollat, skønt denne dato er sparekassens stiftelsesdag.

Først otte dage senere foreligger der tilførsel til Protokollen (Deliberationsprotokollen). Det sker i anledning af, at direktionen er forsamlet første gang efter, at sparekassens stiftelse er en kendsgerning. Industrieselskabet har tilsendt direktionen den godkendte »Plan« og pålægger direktørerne at indsende den til bedømmelse i komiteen for private understøttelsesselskaber; den skal vedlægges en ansøgning »allerunderdanigst om Fritagelse for Bru- gen af stemplet Papir til de Beviser og Obligationer, som i Følge Indretningens Øjemed maatte affordres.« Direktionen udfærdiger ansøgning, og i denne fremhæver den, at sparekassen er »alleene indrettet til nytte for Bonde- Almuen paa Grevskabet Holsteinborg,« endvidere: at den er en Spare- og Laanekasse,« . . . disse Summer skal udlaanes af Huusmænds og Tjenestefolks Spareskillinger.« Direktionen henleder opmærksomheden på,

at udlånene vil blive småsummer. Derfor vil »Omkostningerne ikke kunne afskrække Vedkommende fra at betjene sig deraf, og Hensigten er især at befordre Sparsommelighed og Industrie.«

Den omtalte ansøgning om fritagelse for stempelafgift stiler direktionen til kongen. Den begynder således: »Til Kongen. For at fremme Fliid og Vindskibelighed blandt Bonde- Almuen paa Holsteinborg Grevskab, som Agerdyrkningen ved nyttige Indretninger forbedret og Haandværk ophjælpes, har Industrie-Selskabet i fornævnte Grevskab foruden ved Opmuntringspræmier, som uddeles, modtaget en Plan for en Spare- og Laane Kasses Oprettelse, hvorved ej alleene smaa Summer under Grevskabets Om-sorg kan modtages, men og gjøres frugtbringende ved igien at udlaanes til saadanne Personer, der kun behøver Understøttelse — for at befordre sit Brugs Drift og Haandtering, og hvorledes saaledes en dobbelt Hensigt op-naaes.«

Det idealistiske element, der stadig præger dansk sparebevægelse, er fremherskende allerede her i ansøgningen til kongen. Det fremgår både af denne ansøgnings ordlyd og af sparekassens ældste vedtægter, at sparekassens opgave er at hjælpe folk, ikke mindst de mindre bemidlede.

Ansøgningen til kongen blev afsendt den 8. november 1810 ad tjenstlig vej gennem amtmanden til rentekammeret og derfra til kancelliet, der forelagde den for kongen.

Rentekammerets indstilling opbevares i rigsarkivet. Den er værd at beskæftige sig med, for i den har vi for første gang myndighedernes syn på sparekassetanken. Rentekammeret, hvis indstilling først foreligger den 18. juni 1811, indleder med at oplyse, at der i grevskabet Holsteinborg er blevet oprettet et Industrieselskab, hvis præces er lensgreve Holstein; han har »for at fremme Fliid og Vindskibelighed blandt Bonde-Almuen« foruden præmier, som af og til udsættes til opmuntring, sammen med Industrieselskabet vedtaget en »Plan til en Spare- og Laanekasses Oprettelse for Bonde-Almuen under bemeldte Grevskab.«

Rentekammeret gør opmærksom på, at de summer, det vil komme til at dreje sig om både med hensyn til opsparing og udlån, ikke kan blive store, »eftersdi de blot udgjøre de Penge, som Huusmænd, Dagleiere og Tjenestefolk have kunnet sammenspare.« Sparekassedirektionen venter sig ikke for-tjeneste af denne spare- og lånekasse; den ansøger om, at både indlånsbeviserne og obligationerne på udlån må blive skrevet på ustempelt papir.

Der er allerede for omkring 15 år siden givet adgang til at gøre sådanne små kapitaler frugtbringende i forsørgelsesanstalten i København, der har en afdeling, som omhandler en »Besparesels- Kasse.« Men rentekammeret er lidt betænkeligt, for man kan tilbyde kreditorerne større sikkerhed i forsørgelsesanstalten end i sparekassen. I sparekassen indestår et privat selskabs medlemmer, nemlig Industrieselskabets, for sparekassen som garanter. De kan når som helst enkeltvis frasige sig deltagelse. Rentekammeret vil — ligesom amtmanden — alligevel trods alle betænkeligheder anbefale andragendet, fordi det mener, at Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg oprettes, for at man kan få et fond til en lånekasse — og denne kunne stifte gavn. Endvidere har det danske kancellis komité til undersøgelse af alle private forsørgelses- og understøttelsesselskaber haft sparekassens vedtægter til gennemsyn; og den havde intet at indvende.

— Vi ser, at myndighederne, dvs. rentekammeret, i deres indstilling lægger megen vægt på, at der bliver knyttet en lånekasse til sparekassen. Denne lånekasse »kunne stifte Gavn og bidrage til at ophjælpe det Districts Beboere, som dens Virkekreds gaar ud paa, hvilken Indflydelse da ogsaa kan ytre sig uden for Districtet,« mener rentekammeret.

For vor tid er det en selvfølge, at der knyttes lånevirkosomhed til sparekasse; men således var det ingenlunde i sparekassernes barndom. Holsteinborg sparekasses direktion og garanter var enige om, at den skulle være spare- og lånekasse.

Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg er således den første — og en af de få —, der fra sin grundlæggelse har haft den allerklareste opfattelse af spare- og lånevirkosomhedens samfundsmæssige mission. Dette syn lægger også myndighederne i alle instanser: amtmand, rentekammer og kancelli, til grund for deres anbefaling om stempelfrihed. Det tjener til deres ære, at de allerede i 1811 havde åbent blik for den betydning, en lånekasse ville få for det danske folk.

Vor tid er overbevist om, at stifterne af »Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg« samt rentekammeret og de øvrige instanser har retten på deres side, da de lod kassen blive en privat lånekasse. Rentekammerets indstilling blev behandlet i kancelliet i løbet af et par uger. I slutningen af juni 1811 forelå kongelig resolution om stempelfrihed. Den lyder således:

Vi befaler allernaadigst, at de Dokumenter, som udstædes i Anledning af de smaa Summer fra 1 til 150 Rd. som til indbemeldte til

Nytte for Almuen paa Grevskabet Holsteinborg under Grevskabets Industrie- Selskabs Garantie oprettede Spare- og Laane- kasse indbetales, deraf udlaanes eller siden opsiges eller transporteres, maa skrives og hvor fornøden gøres, i Retten modtages til Læsning paa ustemplet Papir.

Frederiksberg c/25de Juni 1811.

Frederik R.

— Hen på sommeren 1811 modtager F. A. Holstein og sparekassedirektionen den kongelige resolution om, at spare- og lånekassens dokumenter må skrives på ustemplet papir. Direktionen træffer straks foranstaltninger til at åbne sparekassen for indskud og modtage de første spareres penge.

Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg og dens ældste vedtægter.

Den nystiftede sparekasses vedtægter — eller »Plan«, som den stadig kaldes af Industrie- Selskabets medlemmer — fastsatte, at der til enhver tid skulle være tre direktører i spidsen for den, og greve Holstein skulle være dens præces. Den første direktion bestod af inspektør Malthe, Holsteinborg, birke-dommer Bagger, Rude og sognepræst Peter Rahr Duus; inspektør Malthe blev dens administrerende direktør, og til kasserer valgtes forvalter Mortensen, Holsteinborg. Disse fire mænd grundlagde sparekassens administration, og Malthe og Mortensen ledte dens forretninger og førte dens bøger de første år.

De følgende år viste, at man havde fået de rette mænd i spidsen.

Der anskaffedes straks fire protokoller: en dagbog, hvori alle forretninger, lån som udlån, straks indførtes, en »Deliberationsprotokol« dvs. direktionens forhandlingsprotokol, hvori lånene blev opført; desuden anførtes ofte her sparekassens kontante beholdnings størrelse; en protokol, hvori sparernes navn, adresse og det indsatte beløbs størrelse noteredes, således at hver sparer fik en eller to sider, så man kunne føje nye beløb til samt skrive renter til; og endelig havde man en udlånsprotokol med oplysning både om lånets størrelse og dets tidsfrist. Af særlig betydning er det, at direktionen i de første år anførte, hvortil lånet skulle anvendes.

Det fremgår af sparekassens vedtægter, at den er en spare- og lånekasse for private; ikke alene kunne grevskabets befolkning indsætte deres sparepenge, men også låne, så de beløb, der indkom, blev udlånt til landbrug, håndværk og handel og derved kom det frie erhverv til gode. Den har fra sin grundlæggelse håndhævet og bevaret den allerklareste opfattelse af spare- og lånevirksohedens samfundsmæssige mission, der i dag anerkendes fra alle sider.

Man har eksempler fra de første år på, at gårdmænd kunne låne indtil 300 daler, men også at en »kakkelovnsfabrikør« kunne få et lån på 5 daler! Dette sidste skulle dog afdrages i løbet af et år; denne fabriksvirksomhed må have været i begrænset format.

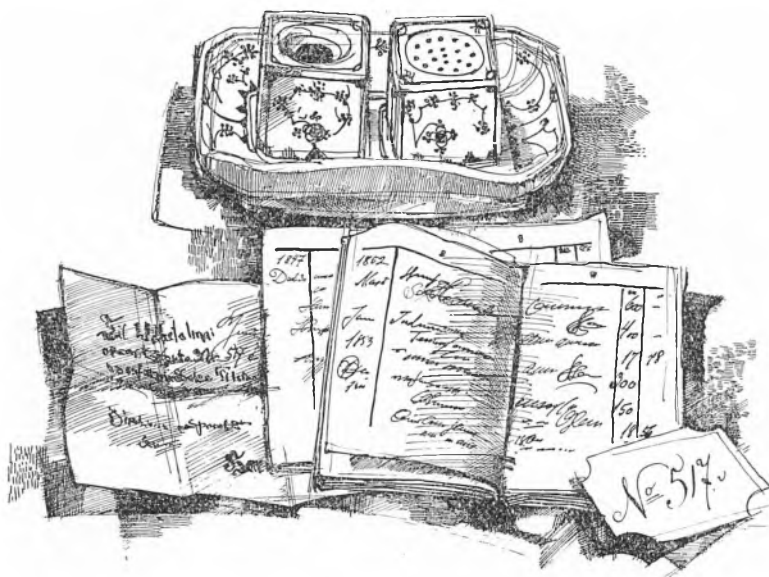
De, der var bosiddende på grevskabet, dvs. i de landsbyer, hvor grevskabet ejede bondejord, havde ret til at indsætte sparebeløb på mindst 1 daler kurant og højst 150 daler kurant; navnlig så man gerne daglejere, tjenestepiger og tjenestekarle samt »myndlinge«, det er børn, der har mistet deres forældre, anbringe deres få spareskillinger i »Indretningen« — som sparekassen kaldtes. I rente ydedes ved indlån 3 %, udlånsrenten lå 1 % højere. Man havde haft rig lejlighed til at gøre den erfaring — siger »Planen« —, at folk almindeligvis »gjemte deres Skat i Kistelæddiken, ofte bortødslede den til ingen Nytte; og ville de endog høste Gavn deraf, blev de ei sjelden udsatte for Bedragere, som nærmer sig med store Løvter og siden løber af, baade med Capital og Rente.« — Sparekassen havde et opdragende formål at »viise dem, hvorledes smaaligen fortjente og sammen sparede Skillinger ei alleene kunne bevares, men endog føde nogen Fordel.« Ikke enhver, der boede på grevskabets grund, kunne blive sparere. Embedsmænd var udelukkede, men ikke deres umyndige børn. Ikke heller kunne den, der havde over 1 tønne hartkorn jord i eje eller fæste — svarende til omkring 6—7 tønder land jord efter boniteten — sætte penge ind. Udelukket var endvidere alle, der ikke var bosiddende på grevskabets område. For umyndige børn sattes grænsen for opsparing til 20 daler kurant, og pengene modtoges kun, for så vidt de ikke kunne indsættes i overformynderiet.

Det kunne således se ud til, at sparekassen kun ville modtage meget små summer; men det må erindres, at pengenes købekraft dengang var langt større end senere. Værdien af en daler svarede omtrent til det beløb, som en arbejdsmand fik for flere dages arbejde. En daglejers fortjeneste i et helt år androg omkring et hundrede daler kurant, ofte betydeligt mindre. Direktionen stillede sig velvilligt over for sparere, der havde beløb på over 150 daler og tilbød at hjælpe dem med at få pengene anbragt sikkert; men de måtte ikke indgå i sparekassens regnskaber.

Sparerne modtog ikke sparekassebog, den blev først indført i 1847. De fik udleveret et såkaldt sparebevis.

Om sparekassens udlånsafdeling oplyser »Planen«, at ikke alene folk,

der er bosiddende på grevskabet kan låne; de har vel fortrinsret, men iøvrigt ydes der lån til enhver uanset, hvor han eller hun bor, blot vedkommende kan stille fornøden sikkerhed. Lånene må dog kun anvendes til »økonomiske Indretninger, eller til Industries Anlæg, saasom Agerdyrknings eller Haandværks Redskaber, Jordforbedringer ved Grøvters Gravning eller Steenbrydning og Hegns Opførelse, Kreaturers Anskaffelse og deslige, hvorved

han vil være istand til at høste senere Gavn af sit Brug, eller lettere kunde drive sin Profession, og saaledes derved blive istand til at tilbagebetale Capitalen, uden igjen at gjøre nyt Laan.«

Der udstedes en obligation ved hvert enkelt lån, og deri skal foruden lånets størrelse og tidsfrist for dets indbetaling, også anføres, hvortil det skal bruges. Både nogle af de ældste sparebeviser og nogle af de ældste obligationer opbevares endnu i sparekassens arkiv.

Den, der opnåede lån, måtte stille fornøden sikkerhed enten ved at skaffe en kautionist, som direktionen kunne godkende eller ved at yde pant. Kun i meget få tilfælde ydedes pant, formodentlig af den grund, at de fleste af de første låner ikke havde noget af så stor værdi, at sparekassedirektionen ville modtage det. Det almindelige var, at låntageren stillede en kautionist. Hvis man ville stille pant, skulle det være i »haandfast Pant . . . i Brandkassen assureret,« og aldrig til lån over 25 daler kurant, ejheller ud over

få måneder. Vi ser heraf, at bortset fra »Metaller« og andre for »Bedærelse« ikke udsatte sager som håndpant har vi her ifølge sparekassens ældste vedtægter en moderne sparekasses lånevirkosomhed i hovedtræk. Det er utvivlsomt et fortrin ved denne vor første spare- og lånekasse, at den kun ville låne penge ud til kvinder og mænd, der ønskede at benytte lånene produktivt; så sikre ville stifterne være på det, at det i planen udtrykkeligt pålagdes sparekassedirektionen at forvise sig om, at pengene anvendtes efter bestemmelse. — Udlånsvedtægterne administreredes så lempeligt som muligt. Der lever endnu en tradition på egnen om, at der var lånere, der kom og fik penge på deres glatte ansigt. Det er ikke rigtigt. Sandheden er, at når en låner ikke kunne skaffe kautionist til et beløb, som han ærligt fortjente at låne, fordi han var en solid og stræbsom mand, stillede en af direktørerne sig som kautionist for ham; på et givet tidspunkt var alle sparekassens direktører på den måde engageret som kautionister.

Sparekassen åbnes. Den første kontordag.

Så snart direktionen havde fået meddelelse fra Holstein om, at »Spare- og Laanekassen for Grevskabet Holsteinborg« havde fået kongelig bevilling på stempelfrihed for sine spare- og lånebeviser, trådte den sammen til direktionensmøde.

Det var den 11. august 1811. I over et halvt år havde den ikke holdt møde, og deliberationsprotokollen begrunder hvorfor. Direktionen lod indføre i den, at »Aar 1811 den 11te August var Directionen igien forsamlet hos mig, Malthe paa Holsteinborg, for videre at iagttage, hvad til Indretningens Fremme maatte udfærdiges. Saalænge Directionen ei havde modtaget noget Svar paa foranstaaende dens allerunderdanigste Ansøgning, har den ei kunnet gavne noget med dens Møder, men endeligen har den af Industrieselskabets høje Præces Hr. Greve von Holstein modtaget Bekiendtgørelse af Hans Majestæts allernaadigste Resolution af 25. f. M. meddelt gennem det høje Kongl. Rentekammer den 27. næstefter.«

Nu er vejen banet foroven, men et andet spørgsmål står tilbage og er lige så vigtigt: »Hvorledes vil befolkningen, som nu skal lære at sætte penge i sparekassen, bruge »Indretningen«? — Man kunne befrygte, at den ikke turde sætte sine spareskillinger ind, fordi det aldrig før i Danmark var hørt, at nogen både ville opbevare ens penge og endog give renter. Mænd som birkedommer Bagger og pastor Duus var klar over vanskelighederne; de var begge nøje kendt med befolkningen i Sydvestsjælland; og de havde set, at mange gode foranstaltninger som for eksempel udskiftning af jorderne og hoveriets fastsættelse var blevet modtaget med skepsis, fordi man var vant til den tankegang, at forbedring af et eller andet eller indførelse af noget nyt ofte blev til fordel først og fremmest for godsejeren.

Derfor blev det direktionens første beslutning, efter at sparekassen havde fået offentlig godkendelse ved stempelfrihed, at udstede en bekendtgørelse

til grevskabets beboere om sparekassens »Hensigt og Indretning med Opmuntring til derudi at deeltage.« Denne bekendtgørelse skulle mangfoldiggøres som tryksag og uddeles til lærere og præster, så den kunne læses ved kirkestævne, dvs. at den lærer, der var ansat ved en kirke som kirkesanger, efter gudstjenesten skulle læse den op ude i våbenhuset, når folk forlod kirken.

Endvidere skulle lærerne forklare børnene i skolerne, hvad det drejede sig om og opfordre dem til også at spare; sparekassen ville altså også virke som en slags skolesparekasse. Endelig skulle bekendtgørelsen bringes ud i hjemmene, især hvor der var tjenestekarle og tjenestepiger, og ud hos daglejere og andre småfolk.

Denne bekendtgørelse begynder således: »Det maa allerede være den største Deel af Grevskabets Indvaanere bekjendt, at Industrieselskabet haver udarbejdet en Plan til en Spare- og Laanekasses Indretning. Denne Plan har nu erholdt allerhøieste Bifald. Hans Majestæt har tilladt, at i Anledning Indskud og Laan udfærdigede Beviser maa udstedes paa frit Papir, hvilken allerhøieste Tilladelse og er bekjendtgjort vedkommende Embedsmænd. Indretningen kan saaledes tage sin Begyndelse og Industrieselskabet som de valgte Directeurer skulle hertil forme Indbydelse: Samtlige I Fædre, som har Børn, der enten ved Gave eller egen Fliid ere tilhørende smaae Summer, hvilke I vil sikre dem; det kunde I lettest gjøre ved at anbringe samme udi Grevskabets Spare-Kasse, hvor de sikkert og betryggende ved Borgen Selskabets høie Præces Hr. Greven og øvrige respective Medlemmer maae have givet; men hvor de og er frugtbringende, da deraf gives aarlig Rente 3 af 100 Rd.« —

Videre henvender bekendtgørelsen sig til husmænd og til håndværkere, ja til enhver kvinde og mand, for »i den yngre og modne Alder bør . . . alle være betænkt paa noget til Bedste for den kommende Tid, til Hiælp i paa-kommende Ulykkes og Modgangs Tilfælde.« Det er bedre at sætte penge ind end »have dem i Klud paa Kistebunden«. I sparekassen kan anbringes fra 1 til 150 Rdl. — oplyser opråbet videre — og det står frit for dem at hæve renten deraf til hver flyttedag 1ste maj og 1ste november. Disse penge vil blive anvendt på den nyttigste måde, ved at selskabet »giorde Udlaan deraf til stræbsomme, men mindre bemidlede Mænd.« — Men det forstås: da selskabet kun anser sig som bestyrer af fremmedes penge, må det kræve afdrag og renter, og der må stilles sikkerhed i håndpant eller ved kaution.

Sparekassens udførlige plan bliver nu trykt, og den »vil til hver Mands nøie Kundskab blive fordeelt.« De, som vil indsætte penge i sparekassen eller ønsker lån indtil 25 rdl., skal blot melde sig hos forvalter Mortensen, der er kassens kasserer, torsdag formiddag kl. 9—11. De, »som maatte attraae større Laan haver at melde sig for Directionen, som til den Ende er samlet hos Cassereren i Rude hver Tirsdag i Maaneden fra Kl. 10—12 Formiddag.«

9 dage efter at denne bekendtgørelse er udformet — men dog næppe kommet til befolkningens kundskab — holdes den første kontordag. Det er den 20. august 1811. Der melder sig ialt 8—9 sparere.

Som den første bliver soldat Niels Hansen fra Bierre indskrevet. »Den berømte soldat Niels Hansen,« har man kaldt ham, fordi han er Danmarks første sparer. Mon han selv anede, hvilken fornem pladsering han, den menige soldat, der i det civile liv formodentlig havde tjent som karl på en af omegnens gårde og efter sin soldatertid er vendt tilbage til landbruget, kommer til at indtage i dansk sparekassehistorie? Han lagde med sine sparepenge grund til de mange hundrede millioner, der siden er indsat i landets sparekasser. Man må indrømme, at han har fortjent den ære, for han indsatte 100 rigsdaler. Det er godt opsparet af en mand, der ikke får mange rigsdaler i årlig løn. Disse penge lod han stå i adskillige år, uanset, at renten kun var 3 %, og at han et par år senere måtte se summen smelte ind til en trediedel — ved statsbankerotten.

Den næste sparer er også soldat! Også fra Bierre! Han indsætter ligeledes 100 rigsdaler! Hans navn er Jens Hansen. Det er et sammentræf, der ser ud som en tanke, at de to er fra samme by.

Så følger ifølge den gamle spareprotokol den »afgangne« gårdmand Ole Christensen fra Høve. Han har nu afstået sin fæstegård og er gået på aftægt; men han vil gerne sørge for sine to ugifte døtre, Karen og Maren, mens han endnu har lidt kontanter i behold. Det bliver 50 rigsdaler til hver af dem.

Soldat Lars Mortensen indsætter 34 rigsdaler.

Efter ham kommer tjenestedreng Lars Hansen fra Sterrede med 100 rigsdaler; han må vist have arvet, for så mange penge ville han ikke kunne lægge op, om han så havde været ude at tjene lige siden sin konfirmation. Lars Hansen er omkring 18 år; skønt han er den yngste af sparerne, har han den rigtige indstilling til den nye »Indretning«, for han møder et

par måneder senere igen i sparekassen, denne gang med en snes rigsdaler — et helt års kontant løn for en tjenestekarl — og dermed er han sparekassens største sparer! Der går flere år, før nogen når ham.

Sparernes række på denne den første kontordag sluttet af soldat Niels Jørgensen fra Høve, der kommer med 100 rigsdaler, og husmoder Karen Hansdatter fra Stubberup, der indsætter 29 rigsdaler og 90 skilling. Dette sidste beløbs størrelse tyder på, at den sparsommelige Karen Hansdatter har gået og sparet sammen og lagt hen i kistelæddike eller gemt pengene i strømpeskafte, og nu bogstaveligt har fulgt direktionens opfordring.

Ialt blev indsat den første dag et halvt tusinde rigsdaler. Det svarer omtrent til et par middelstore bøndergårdes årlige kontante indtægt ved den tid, altså en betydelig sum.

Man lægger mærke til, at disse sparere repræsenterer et godt udsnit af befolkningen på landet. At omkring halvdelen af dem er soldater forrykker ikke billedet, fordi de antagelig efter soldatertjenesten vender tilbage til deres civile erhverv på landet, hvorfra de kom. Vi finder blandt sparerne både gårdmandsstanden og den tjenende stand, kvinder som mænd, husbond og husmoder. I det store og hele er de alle unge, måske med undtagelse af Karen Hansdatter.

De var også solide sparere, der ikke fortrød efter et par års forløb og tog pengene ud. Den mest ihærdige lod sine penge stå i 23 år, måske endda noget over 23 år. En enkelt tog sine penge ud efter 8 års forløb; men gennemsnitlig stod disse første sparepenge 12—13 år.

Det må kaldes tilfredsstillende, ikke mindst når man tager i betragtning, at flere af dem i løbet af nogle år fik selvstændigt erhverv ved f. eks. at overtage en fæstegård og gifte sig og da havde god brug for dem.

Af sparebeviserne fra den første kontordag er flere bevaret i sparekassens arkiv. De består af et hvidt blad, der er 32 gange 40 cm. Det er forsynet med et rundt vandmærke på $6\frac{1}{2}$ cm i diameter, bestående af savtakkemønster i cirkelen, der omslutter en krone (grevekrone) og underskrevet med H.

Beviset er ombøjet, så det bliver på fire sider. På forreste side er trykt formular med plads til at indføre sparerens navn og bopæl, den opsparrede, indsatte sums størrelse i rigsdaler og skilling samt dato.

På de øvrige $3\frac{1}{2}$ side er der plads til renteregnskab samt påskrivning af indskud og uddrag.

The Appertour af Skatte og Holsteinborg
for Vedtægts Aars Tidens af Byens Sogn,

og Bye, haver udi den af Holsteinborg Grev-
skabs Industrie-Selskab oprettede Spare-Kasse indskudt Capital
100 Rdlr. " β, figer Et Hundrede
Rigsd = 8.00. Af hvilken Summa Ejeren fra Dags
Dato af nyder aarlig Rente 3 pro Cento, som efter Forlangende
hver Termin oplægges Capitalen til Forøgelse, og i Overensstem-
melse Planen for bemeldte Kasse til hver 1ste Novbr og 1ste Maj
bliver at beregne og Capitalen at tillægge til bestandig Forhøielse
og Renters Renters Svarelse, indtil den hele Summa med den udi
Planen efter Summens Størrelse bestemte foregaaende Opfigelse
udbetales.

Datum København den 20 Aug 1814.

Mortenson
Cassierer

<u>2/3</u>	Rente til 1ste Novbr 1814	100 Rdlr. 76 β	Capital 100 ⁰⁰
<u>1/2</u>	1ste Maj 1814	1 ⁰⁰ 49 β	36 β
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1814	1 ⁰⁰ 54 β	100 ⁰⁰ 86 β
<u>1/2</u>	1ste Maj 1815	1 ⁰⁰ 54 β	1 49 β
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1815	1 ⁰⁰ 54 β	= 102 ⁰⁰ 9 ⁰⁰ β
<u>1/2</u>	1ste Maj 1816	1 ⁰⁰ 54 β	1 34
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1816	1 ⁰⁰ 54 β	= 105 ⁰⁰ 83 ⁰⁰ β
<u>1/2</u>	1ste Maj 1817	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1817	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1818	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1818	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1819	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1819	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1820	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1820	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1821	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1821	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1822	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1822	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1823	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1823	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1824	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1824	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1825	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1825	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1826	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1826	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1827	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1827	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1828	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1828	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1829	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1829	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1830	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1830	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1831	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1831	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1832	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1832	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1833	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1833	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1834	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1834	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1835	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1835	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1836	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1836	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1837	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1837	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1838	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1838	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1839	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1839	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1840	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1840	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1841	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1841	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1842	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1842	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1843	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1843	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1844	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1844	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1845	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1845	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1846	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1846	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1847	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1847	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1848	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1848	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1849	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1849	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1850	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1850	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1851	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1851	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1852	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1852	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1853	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1853	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1854	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1854	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1855	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1855	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1856	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1856	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1857	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1857	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1858	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1858	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1859	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1859	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1860	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1860	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1861	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1861	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1862	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1862	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1863	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1863	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1864	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1864	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1865	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1865	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1866	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1866	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1867	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1867	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1868	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1868	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1869	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1869	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1870	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1870	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1871	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1871	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1872	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1872	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1873	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1873	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1874	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1874	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1875	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1875	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1876	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1876	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1877	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1877	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1878	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1878	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1879	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1879	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1880	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1880	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1881	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1881	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1882	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1882	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1883	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1883	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1884	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1884	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1885	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1885	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1886	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1886	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1887	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1887	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1888	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1888	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1889	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1889	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1890	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1890	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1891	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1891	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1892	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1892	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1893	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1893	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1894	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1894	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1895	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1895	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1896	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1896	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1897	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1897	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1898	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1898	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1899	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1899	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1900	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1900	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1901	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1901	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1902	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1902	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1903	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1903	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1904	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1904	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1905	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1905	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1906	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1906	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1907	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1907	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1908	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1908	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1909	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1909	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1910	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1910	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1911	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1911	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1912	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1912	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1913	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Novbr 1913	1 ⁰⁰ 54 β	
<u>1/2</u>	1ste Maj 1914	1 ⁰⁰ 54 β	

Sparekassens arkiv er i besiddelse af soldat Niels Hansens sparebevis; da han er den første sparer, er dette bevis den ældste »sparekassebog« i Danmark.

Teksten anføres her:

»Hr. Inspecteur Malthe paa Holsteinborg for Soldat Niels Hansen af Bierre Sogn og Bye, haver udi den af Holsteinborg Grevskabs Industri-Selskab oprettede Spare-Kasse indskudt Capital 100 Rdl. Skilling, siger Eet Hundrede Rigsd=D:b. Af hvilken Summa Ejeren fra Dags Dato af nyder Rente 3 pro Cento, som efter Forlangende hver Termin oplægges Capitalen til Forøgelse, og i Overensstemmelse Planen for bemeldte Kasse til hver 1ste Novbr. og 1ste Maj bliver at beregne og Capitalen at tillægge til bestandig Forhøielse og Renters Renters Svarelse, indtil den hele Summa med den udi Planen efter Summens Størrelse bestemte foregaaende Opsigelse udbetales.

Datum Ruude den 20. Aug. 1811. —

Mortensen
Casserer.

Herunder anføres rente: 1. november for $2\frac{1}{3}$ måned 56 skilling. — 1. maj 1812 for $\frac{1}{2}$ år 1 rd. $49\frac{1}{2}$ skilling. — 1. novbr. 1812 1 rd. 54 skilling. — Endnu et halvt års rente tillægges, så summen når op på 104 rd. $44\frac{1}{2}$ skilling. Men forinden er statsbankerotten indtrådt, den 5. januar 1813.

Niels Hansens lidt over 100 rd. svinder ind til en trediedel. Derom oplyser hans »sparekassebog«:

1813. Feb. 1. — Er den indskudte Capital DC. i Overensstemmelse med Fn. 5. Jan. 1813 omskrevet til Rbd. 35 Procto som udgjør 35 Rbd. Det er den sum, Niels Hansens 104 RDC (rigsdaler, kurant) $44\frac{1}{2}$ skilling bliver til i den nye møntsort, rigsbankdaleren.

Men han fortsætter — dog ikke ufortrøden; han sætter nemlig ikke flere penge ind! Dog får de, der er, lov at stå. Ved 1814's udgang er de blevet til 36 Rd. 89 sk. I 1819 er summen vokset til 40 Rd. $9\frac{1}{2}$ sk. 5 år senere er den på 42 Rbd. 84 sk.

Højere når den første sparers sum ikke, for nu tager han den ud. Hans sparebevis slutter med de ord: »Foranstående Summa 42 Rbd. 84 Skilling

Sølv, er mig udbetalt med Sedler og Tegn 53 Rd. 57 Skilling efter Lov 250, hvorfor herved kvitteres.

Bøgelunde, den 16. Feb. 1822. —

underskrevet *Niels Hansen.*

Således er den første sparekassebogs levnedsløb; det strakte sig over en halv snes år.

— Da sparekassens direktion lukkede kontoret denne første dag og gjorde resultatet op, kunne den være tilfreds. Den nye indretning havde fået en god start, så vidt man kunne skønne. Denne tilsyneladende sparelyst var i samklang med de ord, den landsfaderlige kong Frederik den 6te et par år før havde udtalt ved sin tronbestigelse: »Nu skal vi alle spare.« Her var håndgribeligt vidnesbyrd i rigsdaler kurant og skilling om, at hans fattige og flittige undersåtter agtede at følge deres konges parole.

*Ringe tilgang af sparere. De første to lånere.
Stor interesse for sparekassens låneafdeling.
Direktionen udsteder opråb til almuen om at indsætte penge
i sparekassen og om at låne i den.*

Sparekassedirektionen havde besluttet at holde sparekassens kontor åbent for indskud og udlån omkring en gang månedligt. Den havde vel regnet med, at nye sparere ville finde vej til den hver kontordag, når der var så langt imellem dem som en måned.

Dette blev nu ikke tilfældet. De løfter, som den første kontordag gav, blev ikke indfriet. Næste kontordag er 14 dage senere, den 3. september. Man sidder og venter på sparere og lånere, men — ingen kom! Direktionsprotokollen optegner kendsgerninger — og afspejler stemningen hos sparekassens ledelse: »Aar 1811 den 3. September var Directionen forsamlet i Ruude for følgende Planen 3—4 §§ og foranstaaende Indbydelse at afvente, om nogen maatte have noget at andrage Spare- og Laane Cassen vedkommende. — Indskud i Sparekassen fra adskillige Beløb 513 Rd. 90 Skilling. Deraf 13 udgivet, — iøvrigt 500 Rd. 90 Skilling at være parat til Udlaan for dem, som maatte anmelde sig. Da ingen var mødt til Ef. 12 slet, blev Protokollen sluttet.« —

Duus — Maltbe — Bagger.

En måned senere, i begyndelsen af oktober holdes atter kontordag. Heller ikke da meldte sig nogen. Men direktionen lader sig ikke forurolige. De to af direktørerne Bagger og Duus kendte befolkningen og vidste, at der skulle blot tid til. Folk ville vide, hvad Indretningen var, før de gav sig i lag med den. Der burde øves et oplysende arbejde. Det var allerede under forberedelse. Boghandleren havde tilsendt et fortryk til den »Plan«, man havde udarbejdet for sparekassen. Disse vedtægter skulle mangfoldiggøres og derpå omsendes »mellem D'Hrr. Sognepræster, Skolelærere, Sog-

nefogeder og Oldermænd for Byerne, hvilke Cassereren vedtog at udføre.« Her får man oplysning om, at landsbyerne endnu har oldermænd, og de sættes i funktion for denne sags skyld. Mon ikke det er eneste gang, oldermænd virker for sparekassesagen? Vi hører sjældent om dem mere; deres embede forsvandt tillige med jordfællesskabet.

Da sparekassens vedtægter er færdigtrykt, sendes et antal af dem til hver sognepræst i omegnen, vedlagt en særlig skrivelse til præsterne. Den lyder saaledes:

»Samtlige Præster i Grevskabet.

Herhos fremsendes et Antal Exemplarer af Planen til den for Grevskabet oprettede Spare- og Laanekasse, hvilke Deres Velærværdighed ombedes behagelig at ville distribuere. Siden Directionens Indbydelse har endnu ingen meldt sig, enten for Penge at indsætte eller samme at laane ,naar undtages, at Hr. Inspektør Malthes for adskillige har omstaaende 500 Rd., som er rede til Udlaan.« — Dette cirkulære fra spasekassedirektionen giver endvidere udtryk for, at det ville være »til Nytte om Planen og dens Formaal nu især med Hensyn til Tjenestefolk, da Skiftedag er forhaanden, den paany blev mindet, hvilke anbefales.«

Situationen fremgår tydeligt af cirkulæret til præsterne: man fik mange penge ind den første dag, sparekassen var åben; siden er der ingen kommet —, og heller ingen ønsker at låne.

Mand og mand imellem taler man om den nye Indretning, præsterne anbefaler den. Folk er imidlertid konservative i deres holdning over for alt nyt. Den 5. november kan man se tilbage på kontordage, hvor ingen kommer. Ganske vist møder den 5. november en enlig sparer: inspektør Malthes datter Marie, med 38 Rd. 24 sk., men det er vel nærmest, for at det kan siges, at der dog kom nogen. Et par uger derefter kommer tjenestdreng Lars Hansen, der også mødte den første kontordag. Han har i dag en snes rigsdaler med, det er mere end sommerlønnen. Gårdmand Søren Wintzensen kommer og indsætter for sine to «Myndlinge» Hans og Lovise henholdsvis 13 rd. 90 sk. og 6 rd. 93 sk.

— Så oprinder årets sidste kontordag. Den er skelsættelse i sparekassens historie, for den første låner melder sig og begærer at låne af sparekassen — han bryder isen og trækker mange efter sig. I de følgende måneder strømmer det ind med låneansøgninger. Denne side af sparekassens virksomhed slår så godt an, at spare- og lånekassen faktisk aldrig kommer ind

i nogen krise, hvor den ligger med mange ledige penge, som den ikke kan få anbragt.

Denne låner, Danmarks første sparekasselåner, er fra det land, hvor sparekassetankens vugge stod: Frankrig; hans navn er Ebert Villaume. Hans far, professor Peter Villaume, var en europæisk berømt pædagog og havde været lærer ved en lærd skole i Berlin. Efter greve F. A. Holsteins opfordring var han kommet til Sydvestsjælland for at hjælpe greven med kulturelt og filantropisk arbejde til gavn for befolkningen. Han var begejstret for landbrug, og sønnen Ebert fulgte i hans spor.

Ebert Villaume havde overtaget en gård i den lille landsby Kvislemark 5 km nordøst for Rude. For at komme i gang søger han nu om et lån på 300 rigsdaler. Efter sparekassens vedtægter skal han oplyse, hvad pengene skal bruges til, og det gør han beredvilligt: til indkøb af inventar og heste. Han tilbyder sin gamle far, prof. Villaume, som kautionist. Derom meddeler direktionsprotokollen: »Hr. Willaume af Quislemark var for Directionen mødt og udbad et Laan af 300 Rd., det han vil anvende til Anskaffelse af fornøden Inventar til sit Gaards Brug samt til Besters Indkøb.« — »Han anbed til Sikkerhed at stille sin Fader, Hr. Prof. Willaume som Garant og Selvskyldner, at svare deraf Rente til de fastsatte Terminer samt Capitalen endelig at tilbagebetale til 11. December 1812 — 100 Rd. og 11. Juni og 11. Dec. 1813 — 100 Rd. Directionen fandt saavel Laanets Anvendelse som Afdrag at være i Overensstemmelse med Planen, og med den anbudne Sikkerhed vidste vi ei heller noget at indvende.«

Lånet var altså 2-årigt og skulle afbetales af tre gange, dog således at første afdrag skulle forfalde efter 1 års forløb; så kunne han nå at komme i gang. Han var en solid låner, for han ikke alene holdt fristen, men tilbagebetalte beløbet, længe før udløbet af tidsfristen. Enten må han være kommet uventet til penge, eller har han optaget lånet for at give et godt eksempel for andre, der trængte til kapital; allerede i marts, altså 4 måneder efter, mødte han hos kassereren og betalte 306 rd. — Der kan have foreligget en aftale mellem ham og direktionen. Dens medlemmer vidste, at mange trængte til penge; men ingen ville være den første. Når man hørte, at en gårdmand vovede sig frem, tog så stort et lån — og slap godt fra det — så ville flere snart følge efter.

Det slog også til. Man var kun nået nogle uger ind i det nyt år 1812, så får væverpige Kirsten Jacobsdatter fra Bierre lån nr. 2. — Egentlig

skulle gårdmand Jørgen Hansen fra Hårslev have haft æren af at være den anden sparekasselåner — og den første danske låner! Han var nemlig »mødende og udbad sig et Laan af 200 Rigsdaler, som han ville anvende til Vognes og andet Inventars Indkøb. Til Sikkerhed anbed han at stille en sufficient Mands Caution, og deraf at svare Rente til de fastsatte Terminer samt at tilbagebetale Capitalen i følgende Terminer. . . 1. Novbr. 1812. 1813. 1814 og 1815 hver Gang 50 Rd. Directionen bevilgede ham det begierte Laan, naar han inden 8 Dage i Overensstemmelse med Planen udstæder sin Obligation.« Han skulle altså afdrage summen på dobbelt så lang tid, som Villaume fik. Der kom dog ikke noget ud af det, for næste måned, den 3. marts, melder han, at »den Mand, som havde lovet ham at ville være hans Cautionist for det ham i sidste Møde bevilgede Laan, nu havde fragaaet det, og at det ikke var ham muligt at faa nogen anden. — Laanet blev ham derfor ikke udbetalt.« — Jørgen Hansen måtte vente med sine vogne og sit inventar, til folk fik mere tillid og turde kautionere i sparekassen.

Tilbageholdenheden var stor i den første tid. — Derfor blev en kvinde den første danske sparekasselåner. Det var væverpigen Kirsten Jacobsdatter. Hun begærede kun 16 rigsdaler! Dette beskedne beløb skulle bruges til indkøb af »Rende« — et redskab, som bruges ved vævning — og rendegarn. Hun fik tilsyneladende beløbet uden videre. Der er hverken optegnet håndpant eller kautionist! Således dokumenterede dansk sparekassebevægelse straks i sin start, at den er filantropisk betonet og social i sin indstilling.

I 1812 begyndte sparekassen med en beholdning i kassen på 264 rd. 44 sk. Den havde altså over et par hundrede rigsdaler rede til udlån. Væverpigen fik sit lån ordnet den 3. marts. De følgende uger kommer der flere ansøgninger om lån. Gårdmand Frands Olsen ønsker 200 rigsdaler og husmand Jørgen Jørgensen 100 rd. Derpå følger den første håndværker: bødker Morten Olsen, der ansøger om 40 rigsdaler; smeden i Rude, Jens Sørensen — far til den senere så bekendte politiker Søren Jensen, Rude — begærer 50 rd. og kirkesanger Nielsen 200 rd.

Sidstnævnte er en ung lærer, der nylig er blevet ansat som skolelærer ved en af Fuirendal sogns skoler og tillige skal være kirkesanger ved kirken. Han vil selv drive sin skolelod, der er på lidt over en halv snes tønder land, men mangler penge »til Kreaturers Anskaffelse«, og han har »an-

buden til Sikkerhed Hr. Pastor Duus« — den ene af sparekassedirektørerne; som ny og fremmed på egnen har han ikke kunnet få nogen kautionist, og så stiller et direktionsmedlem sig til rådighed.

Den dag disse ret mange lån bevilges, er en travl dag — en af de travleste i flere år! Gårdmand Ebert Villaume melder sig og ønsker at tilbagebetale hele det lånte beløb, 300 rd. »tilligemed et halvt Aars Rente 6 Rd.« Det er årsag til, at man kan imødekomme låneandragender til omtrent et halvt tusinde rigsdaler.

Den første ansøger, Frands Olsen får sin ansøgning imødekommet: »Frands Olsen Udflytter fra Venslev udbad sig et Laan af 200 Rd. det han ville anvende til Anskaffelse af manglende Redskaber m. m.« Han møder med sin bror, sognefoged og gårdmand Hans Olsen af Holsteinborg sogn som kautionist og selvskyldner. Dette lån skal — hvad herefter synes at være almindeligt — tilbagebetales i løbet af 4 år. Sparekassedirektionen »bevilgede ham det begierte Laan da den fandt saavel Laanets Anvendelse ogsaa Afdragenes Terminer at være conform med Planen og eiheller kunne Directionen imod den anbudne Sikkerhed have noget at indvende, Det begierte Laan udbetales derfor af Cassereren, naar han udsteder sin Obligation, forsynet med hans Broders Underskrift som Cautionist og Selvskyldner.«

Låneafdelingen er spare- og lånekassens store opmuntring. Den tilbageholdenhed, man sporede den første tid, blev overvundet på få måneder, da først en låner havde meldt sig. Folk kommer tillidsfuldt og låner. De er alle solide lånere. Kassen lider foreløbig intet tab. Årsagen til denne hurtigt skabte tillid er dels, at der blandt de første lånere var ansete mænd, som folk så hen til som foregangsmænd, og dels, at direktionens medlemmer: dommeren, inspektøren og præsten kendte befolkningen og var kendt af befolkningen og nød dens tillid; de enkelte lånere kendte i hvert fald et af direktionens medlemmer. Man turde gå til dem — og de fleste blev hjulpet.

Man lægger mærke til, at låneafdelingen fra først af er i faste rammer og administreres efter regler, man nødigt gør undtagelse fra. De fleste lån er små, fortrinvis fra 10 rigsdaler — ja helt ned til 5 rd. — til 100 rd. Nogle får bevilget 200 rd., og en eneste får 300 rd.; men dette er en undtagelse. Planen fastsætter 6 år som det maksimale for udlån; men de fleste får ikke lån på over 4 år, og der er en tendens til at gøre lånefristen endnu

kortere, så cirkulationen af lån kan blive hurtigere, og flere kan få gavn af dem.

Ved udgangen af 1812 havde sparekassen haft en tilgang af sparere på 13. Indlånet lå et halvt hundrede rigsdaler højere end forrige år. Det største beløb, der var indsat, var på 40 rd. og det mindste på 1 rd. 84 skilling.

Der bevilgedes dette år 6 lån og tilbagebetaltes 1. Året 1812 sluttede med en kassebeholdning på 183 rd. 85 sk.

Det var ikke stor fremgang, men dog — fremgang! Den korte tid, spare- og lånekassen havde fungeret, gav begrundet håb om, at den ville få en god fremtid. Når man så hurtigt kunne overvinde folks betænkelighed med hensyn til at låne, ligger det nær at slutte, at de også snart vil indse betydningen af at spare og indsætte deres sparepenge i kassen.

Da sker der noget, der griber dybt ind i dens tilværelse og bevirker, at dens fremtid kommer til at forme sig på en anden måde, end det så ud til: kort efter nytår 1813 udsteder kong Frederik den 6te forordning af 5. januar 1813 om rigets finanser; staten går bankerot.

Danmarks pengevæsen indtil 1813.
Statsbankerotten og dens følger for sparekassen.

Der hørte både udsyn og vovemod til for dem, der ville begynde sparekassevirksomhed i Danmark på det tidspunkt, da greve F. A. Holstein og industriselskabet gjorde det.

Priserne på fødevarer, klæder og andre livsfornødenheder steg; og kårene hos småfolk — for hvis skyld sparekassen var blevet oprettet — var såre beskedne. Dertil kom, at landets pengevæsen stod slet. Sedlerne faldt i værdi og sølvet blev sjældent og dermed kostbart. De stigende priser på livsfornødenheder skyldtes for en del krigen med England, men kurantsedlens synkende værdi havde sin årsag i den omstændighed, at landets pengevæsen i mange år var blevet ledet forkert.

Man skal et par menneskealdrer tilbage for at finde det første led i den kæde af årsager, der førte til landets fallit i 1813.

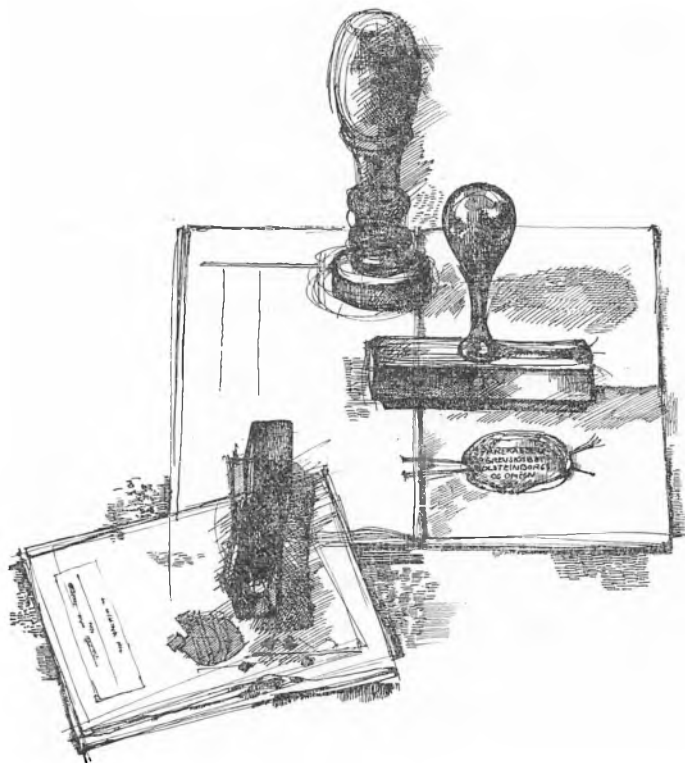
Der var blevet oprettet en seddelbank i Danmark — den første i landet — i 1736, kurantbanken. Den udstedte kurantsedler, som banken var pligtig at indløse, når sedlernes indehavere ønskede det. 1 daler kurant svarede til $8/10$ speciedaler.

Efterhånden udstedte banken for mange sedler og blev ikke istand til at honorere fordringerne, så kong Frederik den 5te måtte forordne, at kurantsedlen skulle gælde som tvungent betalingsmiddel i sølv, der var landets møntfod. I 1773 overtog staten banken; og fra det øjeblik den blev statsbank, gik det rask med trykning af pengesedler; det havde til følge, at deres værdi sank fra måned til måned.

En halv snes år senere blev kronprins Frederik, den senere kong Frederik den 6te medlem af regeringen. Han forordnede, at staten ikke måtte tage af bankens midler. Der skulle altid være sølv eller anden virkelig værdi til indløsning af sedlerne. Man håbede, at man på den måde kunne skaffe

tillid til kurantsedlen og stabilisere dens kurs. Samtidig oprettedes en fond, den synkende fond, til afbetaling af den store statsgæld.

Denne forordning var god. Efter kyndiges udsagn kunne den have reddet statens finanser; men desværre blev den aldrig ført ud i livet. Ganske vist blev der oprettet en ny bank med en selvstændig ledelse, speciebanken; den var afhængig af regeringen, og dens opgave blev at inddrage kurantbankens mange sedler lidt efter lidt. Men det forsløg ikke, for regeringen kunne ikke undvære kurantbanken og dens sedler, og de blev derfor ved at være i omløb. I 1799 lånte staten tilmed halvdelen af speciebankens sølvbeholdning og lammede derved faktisk hele dens fremtidige virksomhed. En masse nye kurantsedler blev sat i omløb. Da krigen 1807 udbrød og ødelagde vor udenrigshandel, blev finansforholdene værre. Man pålagde folk skatter for at få midler til at bestride udgifterne. Man rejste lån til ublu rente i udlandet. Man fabrikerede endnu flere kurantsedler og udstedte »beviser« af forskellig slags. De kom til at cirkulere som penge-sedler. Men finansnøden blev føleligere dag for dag.

Det år greve Holstein overtog sit gods, 1808, noteredes kurantsedlen i 146, det vil sige, at man skulle betale 146 daler kurant for 100 sølvspecier. I marts er kursen 156. Året efter står den i 300. I begyndelsen af det år, da sparekassen blev stiftet, var kursen 460, og netop i de dage man besluttede at oprette sparekassen, steg den til 625; det er en femtedel af dens pålydende værdi.

Og den linie fortsættes.

I marts 1811 noteredes kurantdaleren i 885 eller en syvendedel af navneværdien. Samtidig vokser seddelmassen i det uendelige; vittige hoveder sagde, at papirpressen i Altona — hvor sedlerne blev trykt — var den fabrik i Danmark, der gik bedst.

Regeringen søgte råd hos en købmand, David Meyer. Det lykkedes ham i 1812 at fastholde kursen til 750 — en tid! så måtte også han slippe sit tag i hjulet, og ved udgangen af 1813 er den nået op i den svimlende højde 1760 eller en fjortendedel af sin sølvværdi.

Om den forvirring, der opstod under disse forhold skriver Rubin: »Det forstaar sig, at de enorme Kurser medførte tilsvarende Priser. Der skabtes en Forvirring uden Grænser. Landmændene, der kom til Byen, vidste knap bedre end, at Sedlerne var blevet uden Værd, og som følge deraf satte de Priserne rent fabelagtigt til Vejs; Køberne, der for en stor Del havde samme Følelse, gav, hvad der forlangtes, blot for at blive af med Sedlerne og faa Varer i Steden. »En Rigsdaler er kun en Skilling«, var Mottoet over hele Linien, og hvad den alt for store Seddeludstedelse ikke i og for sig bevirkede, fremkaldtes ved Panik eller rettere en Art Følelseløshed overfor Pengerepræsentativer, der havde til Følge, at faa ville have dem, færre holde fast ved dem, og at som Følge deraf Sedlerne cirkulerede med en rivende Hast fra Haand til Haand og gjorde den store Mængde af dem endnu mere overflødige.«

Folk lavede fidibusser af kurantsedlerne og tændte deres pipe ved dem. En sjællandsk gårdmand kørte til København med nogle tønder korn og solgte det til svimlende priser; så stoppede han de mange pengesedler i en tom kornsæk, som han sad på under køreturen hjem, og han betroede sine bekendte, at de »bød et godt Sæde«.

Det gik især ud over embedsmænd, arbejdere og andre fastlønnede eller folk, der fik deres betaling i rede penge. De måtte tage deres løn i papirpenge efter navneværdi eller i hvert fald efter de officielle kurser som

fuld betaling, men de måtte købe alt efter dagens virkelige pris. En årsløn kunne være på 2000 daler, men den strakte ikke langt, når et par støvler kostede 500 kurantdaler, 1 skæppe salt 100 daler, en snaps et par daler, og et pund kaffe 30 daler.

Kapitelstaksten på korn giver måske det klareste billede af forholdene. I sparekassens stiftelsesår kostede rug 31 kr. tønden; året efter steg den til 50 kr. pr. tønne; i 1812 sprang prisen op til 197 kr., og i 1813 skulle man give 419 kr. for en tønne rug — det er mere end en underofficer havde i årlig gage ved hæren.

Gårdmændene, der havde købt deres gårde fri for fæste, blev istand til at betale hele gårdens gæld ved at sælge et par »Kvæghøveder« for 2800 rigsdaler kurant, eller ved at afhænde et par gode heste. Men folk, der havde været sparsommelige og sat penge hen, led tab.

— Omsider bliver regeringen klar over, at dens finanspolitik er kommet så langt ud, at der ikke er andet at gøre end erklære staten fallit — som det populært kaldes. Efter mange overvejelser udsteder kong Frederik den 6te forordning af 5. januar 1813 og vi får statsbankerotten.

Denne forordning går ud på, at der i fremtiden kun må være en slags penge i landet; i øjeblikket er der flere møntsorter og pengesedler. Der oprettes en rigsbank, hvis styrelse skal være helt uafhængig af statens finanser. Den får eneret på at udstede pengesedler. Af 1 mark sølv præges $1\frac{1}{2}$ rigsbankdaler, der gælder 6 mark à 16 skilling. Rigsbankdalerens sølvværdi skal rette sig efter en kurs, der sættes to gange årlig. Efter denne sølvværdi (der betegnes S. V.) modtages den i de offentlige kasser, derimod ikke efter dens navneværdi (betegnet N. V.).

Ovennævnte rigsbanks grundkapital tilvejebringes ved en bankheftelse på 6 % på al fast ejendom i landet. Og denne heftelse har forret for al anden gæld på ejendomme. Banken fik ret til at udstede 36 millioner rigsbankdaler; heraf skulle de 27 millioner tjene til inddragning af gamle sedler, resten bruges til udlån og til reservefond for statens finanser. Reservefondet var på 15 millioner S. V. (sølvværdi), som banken forrenter og som staten i nødsfald kunne bruge.

Et hovedpunkt i denne forordning af 1813 var indløsningen af de gamle sedler. For hver 6 kurantdaler blev givet 1 rigsbankdaler. Da kurantdalerens navneværdi i forhold til rigsbankdaleren var 8 til 5, blev kurant-sedlen nedsat til en tiendedel af dens pålydende.

Al privat gæld blev også nedskrevet. Dog gjorde man forskel efter den tid, den var stiftet. Forskrivninger, der var ældre end 1807 skulle betales med 1 rbd. for hver kurantdaler, men gæld af senere dato betaltes efter faldende skala således, at penge lånt efter 10. december 1812 blev omskrevet fra 100 kurantdaler til 20 rigsbankdaler. Det var rimeligt hensyn til den synkende kurs, hvorunder gælden var stiftet.

— Denne forordning gjorde dybt indgreb i danske borgeres økonomiske forhold. De velstående, der havde lånt ud og havde håbet at vinde ved bedre kurser, tabte med et det meste af deres tilgodehavender. Og mennesker, der nylig havde stiftet gæld, betalte med en brøkdel af den egentlige værdi. Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg blev hårdt ramt; den var lille og kun et par år gammel og havde derfor ikke stor modstandskraft. Vi kan følge den i bankerotåret 1813. Og dette har særlig interesse, fordi den er den eneste danske sparekasse, der oplevede statsbankerotten.

Fra den dag, da forordningen af januar 1813 om omordning af vort pengevæsen kom, der nedskrev sparernes tilgodehavender med de to trediedele, kan vi følge den lille sparekasses forretninger så at sige fra måned til måned.

Vi ved, at dagen efter, at den skæbnsvangre forordning af 5. januar 1813 blev udstedt indsatte to sparere hver et beskedent beløb, og siden kom der næsten ingen sparepenge; folk tabte lysten til at lægge penge til side. Ganske vist indsatte inspektør Malthes datter i maj et halvt hundrede rigsdaler — men hun var kun en enlig svale. Der meldte sig ikke flere. Det følgende år, 1814, var der tre sparere, men faktisk er virksomheden næsten lammet i et par år eller lidt mere! — Man kunne have ønsket, at der allerede på det tidspunkt var stiftet et par sparekasser til, så man kunne gøre erfaring i, hvorledes de red en sådan storm af, eller om nogen af dem havde givet op.

Den sydvestsjællandske sparekasse gav ikke op — trods de svære forhold. Den tænkte ikke et eneste øjeblik på det! I 1813 ydedes lån til to mænd. Den ene ønskede 25 rd. til at købe et par heste for; den anden begærede et lignende beløb; men man glemte at anføre, hvad pengene skulle bruges til. Det alt overskyggende spørgsmål i dette år 1813 var: hvorledes får man ordnet forholdet til sparerne, og hvorledes får man dem overtalt til ikke at tage deres penge ud? For lånernes vedkommende var der også vanskeligheder. Man kunne befrygte, at de alle kom og opsagde deres lån

og ønskede at betale snarest. Det ville vel være en fordel for dem. Sparekassen ville da stå både med tab og med en indbetalt kapital, som ikke kunne forrentes, fordi ingen ville låne.

For spareernes vedkommende lå vanskeligheden i at forklare dem, at sparekassen var uden skyld i det skete: at deres penge, der indestod i sparekassen, nu smeltede sammen til en trediedel af det indsatte beløb. Man havde lovet dem, at kapitalen skulle vokse. Uheldigt var det, at den ene af direktørerne, inspektør Malthe, fratrådte sparekassedirektionen dagen efter pengereformens ikrafttræden, den 6. januar 1813. Det skete »efter lodtrækning« står der kort og godt uden flere oplysninger; hans efterfølger blev sognepræst Schow i Ørslev ved Skælskør.

Direktionen tøvede et par måneder, så indkaldte den — i marts 1813 — lånerne til forhandling. Protokollen oplyser: »Paa Grund af Forordning 5. Januar dette Aar havde Directionen ladet indvarse til idag dem, som havde erholdt Penge til Laan for at forhandle med dem om, hvorvidt de vilde havde deres Fordringer omskrevet til Rigsbankpenge i Overensstemmelse med de tilsendte Tabeller efter Forskrivningens Alder.«

Af lånerne mødte kirkesanger Nielsen, Tornemark. Han »skylder efter Forskrivning af 22. Martii 1812 — 200 RC., men herpaa er betalt Afdrag 50 RC. . . er skyldig 150 RC., hvilke han erklærer ikke at ville have omskrevet, men vil udbetale Capitalen med sin Rente 1. Mai førstkomende i Daler Courant.« På samme måde gik det med de to næste, Jørgen Jørgensen, Rude, ». . . i Henseende til de 75 RC. han endnu skyldte efter sin Forskrivning af 15. April.« Og smed Jens Sørensen af Rude på lignende måde med hans gæld på 20 RC. En fjerde låner, Morten Olsen fra Hårslev var ikke mødt.

Sparekassedirektionen overvejede, hvilken stilling den skulle tage til lånernes krav. Så besluttede den at stille sig imødekommende og meddele lånerne, at »den fandt ingen Grund til at nægte Antagelse af de af Debitorerne givne Anbud om at udbetale deres Skyld 1. Mai dette Aar,« — en beslutning, den snart fortrød og derpå omstødte.

Så fulgte forhandling med spareerne.

Direktionsprotokollen meddeler: »De, der har Penge indestaaende i Sparekassen, var ogsaa tilsagt til idag at tage Møde for med den at afhandle, hvorledes de var tilsinde med Penge, de har indestaaende, om ikke samme vilde have omskrevet i Rigsbankpenge eller udbetalt.« Men ingen af spa-

terne var mødt! Det kunne udlægges som svar: at ingen af dem ønskede at tage deres penge ud! Man skulle imidlertid have enten ja eller nej af dem personligt. Så blev der sat nyt møde til 6. april 1813. Her kom de. »Creditorerne har erklæret, at de ikke ville lade dem udbetale deres Tilgodehavende, men ville lade Summen omskrive ifølge Tabellen, imod at lade Capitalen blive saaledes som Forordningen bestemmer.«

Der har vel fundet private drøftelser sted forud dels sparerne imellem og dels mellem direktionsmedlemmerne og de enkelte sparere, og de har indset, at de lige så godt kunne lade pengene stå; vel havde de tabt det meste af deres værdi — men det havde de penge også, som naboen gemte i vægskabet!

Man fik altså en ordning med sparerne, der gjorde det muligt at fortsætte med sparekassen. Tilbage stod vanskelighederne med lånerne. De ville betale tilbage; men det måtte hindres. Protokollen afspejler stemningen, da man beslutter at ændre standpunkt over for lånerne: »— — — fandt Directionen, at samme Omskrivning for Debitorerne maatte finde Sted, uden hvilken Cassen ikke kunne bestaa, og derfor desaaarsag denne Bestemmelse for Debitorerne som sidst anbød sig til at betale.«

Direktionen anmodede derpå kassereren, forvalter Mortensen — om at omskrive samtlige summer til kontordagen den 20. april, både de indbetalte og de udbetalte. Alle blev omskrevet til rigsbankmønt — »og anføres saadan paa de udstedte Beviser og Obligationer.«

Udskrift af indlånsprotokol for »Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg«:

1811. Niels Hansen af Bierre

August 20. Indsat i Sparekassen, og hvoraf Renter tillægges ... 100 RC.

.....

1813. Febr. 1ste. — Den indskudte Capital 100 D.C. er i Overensstemmelse med Forordn. 5. Jan. 1813 omskrevet til Rigsbankpenge 35 Rbd. Paaløbende Rente 1—10½ 36—10½
Soldat Jens Hansen af Bierre

1811. Aug. 20. — Indsat i Sparekassen, og hvoraf Rente tillægges 100 DC.

.....

1813. Febr. 1ste. — Den indskudte Capital 100 DC. er i Over-

ensstemmelse med F. 5. Jan. 1813 omskrevet til Rigsbankpenge 35 Rbd. Med Renter	36—10½
Ole Christensens Datter Karen Ols Datter af Høve. 1811. Aug. 20. — Indsat i Sparekassen	50 DC.
Indsat 6. Juni 1812: 1 DC. 84 Sk.	
1813. Febr. 1. — Den indskudte Capital omskrevet til Rigs- bankpenge 18 Rdb. med Rente	18—59½
Ole Christensens Datter Maren Ols Datter af Høve. 1811. Aug. 20. — Indsat	50 DC.
.....	
1813. Febr. 1. — Indskudt Capital omskrevet til Rigsbankpenge 18 Rbd. med Rente	18—59½
Soldat Lars Mortensen af Bierre 1811. Aug. 20. — Indsat i Sparekassen	34 DC.
.....	
1813. Febr. 1. — Omskrevet: 11 Rbd. 86 Sk. Med Rente	12—19
Tjenestedrenge Lars Hansen, Sterrede 1811. Aug. 20. — Indsat i Sparekassen	100 DC.
1811. Nov. 19. — Indsat 20 DC.	
1813. Febr. 1. — Omskrevet: 41 Rbd. Med Rente	42 —2
Soldat Niels Jørgensen 1811. Aug. 20. — Indsat i Sparekassen	50 DC.
.....	
1813. Febr. 1. — Omskrevet 17—48. Med Rente	17—91
Karen Hansdatter af Stubberup 1811. Aug. 20. — Indsat i Sparekassen	29—90
.....	
1813. Febr. 1. — Omskrevet 10—42. Med Rente	10—67

Protokollen oplyser, at omskrivningen foretoges med 100 DC. (daler curant) svarende til 35 rigsbankdaler.

I juli 1813 holdt sparekassedirektionen sit sidste møde. I de følgende otte år tier Protokollen! I dette møde konstaterer den, at de befalede omskrivninger har fundet sted og er blevet påtegnet lånebeviser og sparebevi-

ser. En underbalance, som »Cassen havde til 1. Mai 1812 var udbetalt af Industriselskabets Fond med 33 Rd. 43 Skilling.« Kassebeholdningen er på 40 RC. 28 sk. eller 6 Rbd. $68\frac{2}{3}$ skilling. Det næste møde, der optegnes i protokollen, finder sted 20. december 1821.

Man kan spørge om, hvorfor der ikke føres protokol mere de følgende år. Havde direktionen mistet troen på, at sparekassen kunne overleve pengekrisen? Eller holdt den ikke direktionsmøder mere? Det rette svar ligger vist midt imellem: de sædvanlige kontordage afholdtes; der bevilgedes lån — så må der vel være holdt møde i direktionen. At kårene i de kommende år blev trange, bevidner regnskaberne; de er bevaret i deres helhed for de følgende års vedkommende.

Det ser ud til, at direktionen ikke har behandlet andre sager end lånesager. Og da ethvert lån blev indskrevet i kassens låneprotokol, ofte mens en af direktørerne var til stede, har man ikke fundet det nødvendigt at føre det ind også i direktionsprotokollen.

*Sparekassen i de følgende tre år
1814 til 1816, da den endnu er Danmarks eneste sparekasse.
Landbrugskrisen sætter ind 1818.*

Det svære år 1813 er endt. Det nye år 1814 tegner sig lidt lysere. Der indsattes for to umyndige børn knapt 40 rd. Gårdmand Lars Johansen viste sin gode tro på kassens fremtid ved at indsætte ikke mindre end 100 rd. for sine to børn, Jens og Karen.

Der ydedes derimod intet lån; ingen fremsatte ønske om det. Det skal dog ikke tydes som mistro til den nye »Indretning«. Årsagen er, at kursen på penge og de udenrigske handelsforhold har skabt gode priser på landbrugsvarer, og de holder sig endnu. Med vor handel går det stærkt tilbage på grund af krigen med England; men behovet for varer i selve landet er så stort, at landbruget foreløbig ikke mærker meget til, at englænderne gør havet usikkert for danske skibe.

Især var efterspørgslen efter korn stor. Opkøberne kom fra byen og købte kornet, før det endnu var høstet. På gårdene vænnede man sig til en vis luksus; man købte nyt i stedet for at sætte penge hen. Da der i disse tider ikke skete store fornyelser f. eks. af redskaber i landbruget, var lån ikke nødvendige. Udviklingen var uheldig, og værre var det, at sansen for sparsommelighed svækkedes. Folk troede, at denne pengeligelighed på landet aldrig fik ende. Man havde glemt sin børnelærdom om Faraos 7 fede køer, der efterfulgtes af 7 magre, som åd de fede og blev ved at være lige magre. Vel indfandt der sig stadig folk, der ønskede at sætte penge i sparekassen; men de var ikke fra erhvervene. Det drejede sig hypigt om formyndere, der ønskede at indsætte deres myndlings småbeløb, til de blev myndige. I 1815 indfandt der sig 7 sparere. Direktionens skuffelse var, at kun en tjenestekarl havde meldt sig som sparer — og det var første kontordag. Nu er der gået 3—4 år. Der kom hverken tjenestepiger eller daglejere, skønt kassen havde kontordag omkring de to skiftedage,

1. november og 1. maj, for deres skyld. Kun en enkelt fremsynet mand meldte sig og indbetalte en ret stor sum på sin sparekonto.

Med udlån så det derimod lysere ud. Når undtages en kort tid, hvor man sporede tilbageholdenhed, dels ved kassens start og dels efter landets bankerot, kom der en regelmæssig strøm af lånebegæringer. De gange, direktionen lå inde med pengebeholdninger, som den ikke kunne få lånt ud, kan snart tælles og fik ingen betydning. I 1815 lånte to gårdmænd hver 100 rd. og en skolelærer ligeledes 100 rd.

1816 er en stille tid. Ingen nye sparere melder sig; men det er et lyspunkt, at de hidtidige sparere ikke trækker deres penge ud, i det store og hele. Et par mindre låneansøgninger kan imødekommes, fordi lånerne er flinke til at komme præcis og betale de lånte penge tilbage med rente.

I 1817 kommer et par nye sparere til; ligeledes melder sig lånere.

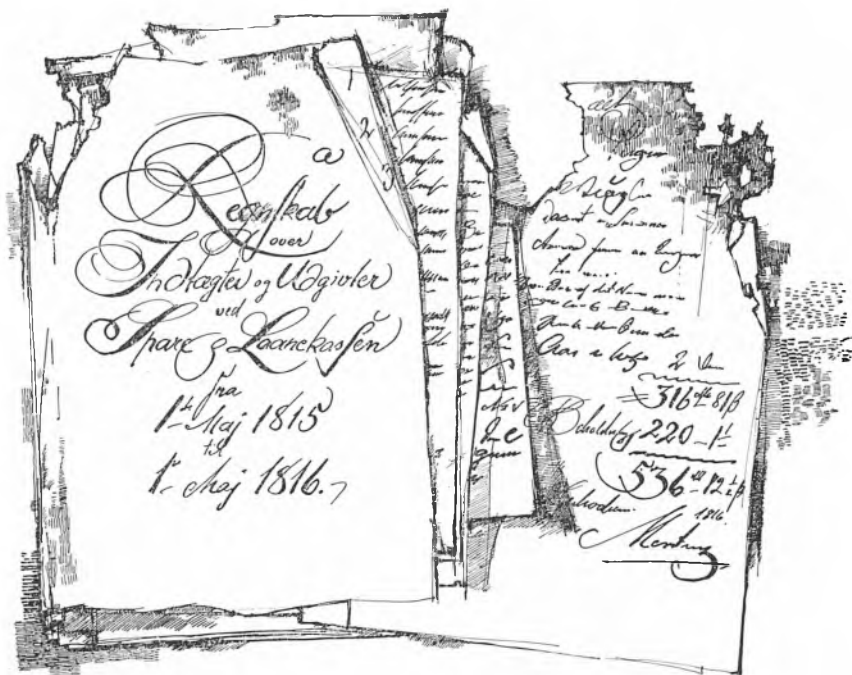
Så sætter landbrugskrisen ind. Den begynder 1818 og varer en halv snes år. Priserne falder på korn, flæsk og smør. I 1815 var kapitelstaksten på rug 8 kr. 58 øre; de følgende år steg den til 10 kr. 70 og derpå 13 kr. 90. Så kom omslaget. I 1818 begynder priserne at falde vedvarende. I løbet af 5 år nåede de bunden. Da rugen stod lavest, noteredes den til 3 kr. 94 øre. Der kom en enkelt opgang i 1826; men det skyldtes ringe høst. Rugen steg pludseligt til 10 kr. 14 øre, men faldt næste år 1827 igen til 6 kr. 04 øre.

Årsagerne til landbrugskrisen 1818—1828, den værste Danmark har oplevet, er flere. Vi havde for få år siden overstået en ødelæggende krig med England; de høje skatter, som fulgte efter, tyngede hele befolkningen både i købstæderne og på landet. Handelen var blevet ødelagt, vor flåde for største delen gået tabt, ikke alene orlogsflåden, men også handelsflåden. Da vi atter skulle knytte de bristede tråde, var Norge — et af vore bedste markeder for kornhandel — gået tabt, idet vi ved freden 1814 måtte afstå det til Sverige.

Det engelske parlaments lovgivning lagde hindringer i vejen ved en ny kornlov, der lagde told på alt udenlandsk korn; derved formindskedes vor handel med England føleligt.

Alt dette og andet trykkede priserne på landbrugsvarer kolossalt i 1820erne.

Man kunne mene, at disse prissvingninger umiddelbart måtte være en vinding for landarbejderne, da de så for deres dagløn fik billigere næ-

ringsmidler: brødkorn til bagning — man bagte selv alt brød, også rugbrød — smør og æg, ligeledes, at det ville komme piger og karle i nogen grad til gode. Dette burde også bevirke, at der kom flere sparere fra deres rækker, for hvis skyld sparekassen var stiftet.

Direktionen havde derfor ventet, at dette fald i priser, der skadede gårdmænd, men gavnede daglejere lidt, havde ført flere frem med deres sparepenge; men det skete ikke. Da denne svigten ikke kunne være af økonomisk art, måtte årsagen findes andetsteds. Man kom til den slutning, at folk endnu ikke havde forstået »Indretningens« gavnlighed. Der måtte sættes et oplysningsarbejde i gang blandt arbejdere, tjenere og bønder. Samtidig skulle en ny plan for sparekassen udarbejdes, der gjorde den mere tidssvarende.

Den hidtidige plan havde afstukket snævre rammer; det var man klar over. Når kun folk med under 1 tønne hartkorns jord kunne indsætte, måtte den kreds, der blev sparere, blive begrænset. Da den tilmed svigtede, måtte direktionen anmode Industriselskabet om at ændre og udvide planen. Man regnede med, at den ville få flere til at komme med deres penge.

Sparekassens nye vedtægter.

Man havde hidtil arbejdet efter de ældste vedtægter, som var blevet vedtaget i 1810. Omkring 1820 besluttede man at udarbejde en ny »Plan«. Af den oprindelige plan findes kun et brudstykke; men da den nye plan — med få, men væsentlige ændringer — vist følger den ældre, er der grund til at opholde sig lidt ved den. Af særlig betydning er de »Forerindringer«, som indleder den, fordi vi her for første gang finder nedfældet de erfaringer, som 10 års sparekassevirksomhed i Danmark har givet denne bevægelses pionerer. I dem fremsætter sparekassedirektionen sit syn på sparekassevirksomhed. Den anviser de veje, ad hvilke den mener, man bør gå i fremtiden — i hvert fald for landsparekassers vedkommende — hvis man vil opnå at vinde indpas i befolkningen. »Forerindringer« fastslår endvidere, hvilket formål sparebevægelsen har, og hvilke fordele den kan give sparere og lånere. Dette skrift er formodentlig det første trykte skrift i Danmark, der omhandler dette emne.

Forerindringerne begynder med at minde om, at sparekassen er oprettet ikke som en forretning, men som et velgørende foretagende, et af de mange filantropiske arbejder, der i disse år blev sat i gang.

Dens formål er tredobbelt; den skal fremme »Alle Agerdyrkningens, Industriens og Vindskibelighedens Grene« iblandt gårdmænd og husmænd, husbonder og tjenestefolk, gamle såvel som unge. Den skal dog især tage sig af den tjenende klasse og daglejerne. Man havde oprindeligt tænkt sig, at det var nok at opmuntre flid og sparsommelighed, når der uddeltes præmier til de dygtigste og ivrigste. Direktionen var imidlertid kommet til den erkendelse, at den også måtte vise dem, hvorledes penge både kan bevares og endda give renter.

I de 10 år kassen har bestået, har man imidlertid høstet den erfaring,

at de mennesker, den mest var beregnet for, ikke benyttede den meget. Årsagen må være, at »Almuen ikke noksom fatter Indretningens store Gavnlighed.« Den betragter den som noget fremmed; den nærer mistillid til den og vil ikke tro, at det er til det jævne folks gavn, den er oprettet.

Industriselskab og direktion vil gerne give hver mand lejlighed til at overbevise sig om de øjensynlige fordele, der opnås for dem, der betror deres sparepenge til den. Man mener, at det er godt at sprede kendskab til den i befolkningen. Det er nemlig på grund af uvidenhed om dens gode hensigter og øjemed og frugtbringende virkninger, at folk holder sig tilbage. Når de sætter sig rigtigt ind i dens formål, vil den vinde tillid og tiltro.

Det vil man oplyse om her i »Forerindringer« til vedtægterne; de skal uddeles sammen med disse til folk.

Sparekassens formål er at tilbyde de sparsommelige en nem lejlighed til at opbevare små summer, som ellers ikke kan bringes på rente på grund af deres lidenhed. Pengene vil blive opbevaret sikkert og på en sådan måde, at ejeren får fordel af det. En sådan ordning er gennemført i de fleste lande. Alle vegne, hvor man har oprettet sparekasser, har de svaret til de forventninger, som man stillede til dem, og har vist særdeles velgørende følger. I København og i flere af rigets købstæder er også i de sidst forløbne år blevet oprettet sparekasser, og de har vundet udelt bifald, og betydelige indskud er allerede gjort i dem.

Det kan derfor fastslås, at sparekasseinstitutionens velgørende og gavnlige virkning overalt er anerkendt og i den grad iøjnefaldende, at enhver — han være nok så fordomsfuld — må erkende og indse deres værdi.

På grevskabet Holsteinborg findes der af ordentlige tjenestefolk kun få, som ikke en gang imellem kunne få noget til overs af deres løn. Der er kun få stræbsomme arbejdere, der ikke, i hvert fald nu og da, kan opspare noget af deres fortjeneste. Men hvor skal de anbringe deres penge med sikkerhed og fordel; det drejer sig måske kun om en mark eller højst en rigsdaler! Der er næppe nogen, der vil modtage dem mod bevis, end mindre svare rente af så lidt! Hvis ejeren endelig får held til at udlåne disse småpenge, bliver det på usikkert sted, hvor ikke sjældent hele den surt sammensparede fortjeneste går tabt.

Det er naturligt, at folk selv vil gemme deres penge; det kan ingen fortænke dem i. Men det er uheldigt, dels fordi pengene ikke afkaster

rente, og dels fordi ejeren bestandig er fristet til at give dem ud. Man forledes til unødigt udgift og til at anskaffe sig noget, der er overflødigt — bare fordi man har penge i huset.

Det er helt anderledes, når man sætter dem på rente. Skønt det her ingenlunde, som nogen tror, er hensigten at indskrænke ejerens frie ret og rådighed over dem, så vil dog den, der har gjort indskud i sparekassen, bedre kunne modstå øjeblikkets fristelse, end den, der har dem i hånden, og derved undgås unødigt udgift. Man skal imidlertid vide, at man kan få sine penge tilbage, dog ikke når som helst, men efter forudgående opsigelse efter den tid, loven fastsætter.

Det er altså forkert, når folk siger om sparekassen, at den vil bestemme over deres penge og berøve dem lejlighed til at benytte dem med fordel, når de skal købe et eller andet. Sparekassen giver dem fuld rådighed over deres penge, men den hindrer den mindre fornuftige i at være ubetænksom og bortødsle sine sparepenge på uklog måde. De kan være til stor nytte, når sygdom og alderdom indtræder! Man skal vide, at små summer, der indsættes f. eks. en gang om ugen eller endog blot en gang om måneden, i løbet af få år med rente og renters rente bliver til en større sum, end man skulle tro. Således vil den, der hver uge indskyder 2 mark (66 øre), efter 6 års forløb eje 113 rbd. og 4 sk. Det ville være ønskeligt, om de indskydende ville gøre sig til regel at indsætte hver uge eller hver måned blot en lille sum i sparekassen, for afsavn af sådan sparskilling, der henlægges tid efter anden, kan ikke blive mærkbar, selv om den ikke samles uden opofrelse. Når begyndelsen først er gjort, vil vedkommende finde fornøjelse i at kunne se sin lille kapital vokse ved sparsommelighed og ordentlighed til en ikke ubetydelig sum.

Der er i landet en tiltagende fattigdom. Det vil formindske den, når hver tjenestekarl fra sin konfirmation årlig indsætter i det mindst 2 rbd. i sparekassen, som han kan lade stå på rente og renters rente, indtil han gifter sig. Fra sit ægteskabs indgåelse kan han så engang imellem hæve renterne, men lade kapitalen blive stående. Hvis der indtræffer sygdom eller uheld — eller også når han bliver gammel og ikke kan arbejde ret meget mere — kan han af kapitalen årlig opsige 4 à 6 rbd. til understøttelse for sig og sin familie.

Hvis han pludselig dør, så vil hans enke i »den i Sparekassen henstaaende Capital finde Trøst for hendes ældre og svageligere Dage«. — Det

vil være særdeles ønskeligt, hvis husbonder ville gøre deres piger og karle opmærksom på sparekassens gode formål og opmuntre dem til at benytte den så meget som muligt; ja de kunne, når de fæster folk, gøre det på de vilkår, at en del af lønnen skulle indsættes i sparekassen.

Direktionen vedlægger to tabeller; af dem kan man se, hvor store beløb regelmæssigt indsatte summer løber op til på nogle år.

— Af ovenstående er det klart, at sparekassen er det sikreste og bedste middel til at værne mod overhåndtagende fattigdom og armod; fattigdom tiltager i samme grad, som evner og midler til at afhjælpe bliver færre og færre. Når man bliver gammel og svagelig, eller når sygdom og uheld rammer, da er de penge, man har stående i sparekassen, en sikker trøst i nøden. Det er langt værdigere og langt behageligere for den trængende at ty til en kapital, han har opsparet i gode dage ved sine egne kræfter, end at tage tilflugt til fattigvæsenet og falde offentligheden til byrde, eller — hvad endnu værre er — at gøre sig skyldig i forbrydelse.

Sparekassens hjælp i modgangens dage er sikker og vis. Den afhænger ikke af lykkens lune eller af tilfældige omstændigheder, men beror alene på dyder, orden og sparsommelighed.

Med hensyn til, at enhver kan have fuld tillid til sparekassen og ikke behøver at nære frygt for tab af sine penge, henviser direktionen til, at der er fuld betryggelse, når »Holsteinborg Grevskabs Industrie Selskab« står som garant for de deponerede kapitaler og renter; det består nemlig af greve Holstein og alle grevskabets præster og lærere.

— Af disse »Forerindringer«, der er skrevet ud fra en halv snes års erfaring af sparekassens ledende mænd, ser vi, at de holder fast ved de tanker, der førte dem til oprettelse af sparekassen: den skulle vedblivende have et filantropisk-socialt præg. Når direktionen skal vælge mellem det, der gavner sparekassen, og det, der gavner den enkelte sparer eller låner mest, vælger man det sidste, for så vidt det kan forsvares.

Det er bemærkelsesværdigt, at »Forerindringer« betoner stærkt, at sparepengenes formål er at være en hjælp i ulykke, sygdom og anden nød, en økonomisk betryggelse i alderdommen, et værn mod fattigdom, så man ikke falder det offentlige til byrde, og en støtte i det daglige. Den tanke, at sparekassen skal yde hjælp til selvhjælp, kommer stærkt frem. Alt dette stod allerede fra de første år klart for sparekassebevægelsens pionerer.

At der også er svagheder i »Forerindringer«s argumentation for spare-

bevægelsen, er let at se. Når det f. eks. hævdes, at sparekassen yder fuld garanti for de indsatte penge gennem Industrieselskabet som garant, er det kun til dels rigtigt. Hvad om dette selskab en dag ophørte med at eksistere? Eller mange medlemmer meldte sig ud på en gang? Eller præces greve F. A. Holstein døde? Hvilken garanti var der så?

Stifterens mindesmærke i sløsparken.

Og dette skete! Kun tre år efter, at reglementet af 1821 var trådt i kraft, blev Industrieselskabet ophævet, uden at man til kassen skaffede nye garantier. Lidt over en halv snes år senere døde greve Holstein. Dermed stod kassen helt uden garanti for sparernes penge. Ikke des mindre fortsatte den sin virksomhed, som om intet var sket. Fra hans død i 1836 og til midt i fyrrerne havde sparekassen ingen garantier. Men det foruroligede ingen; der kom stadig folk og satte penge ind, og lånerne meldte sig også

efterhånden, som der blev penge ledige; men både opsparing og udlån var i beskedent omfang.

I den nye plan for sparekassen følger efter »Forerindringer« reglerne for opsparing.

Som noget nyt fastsættes, at enhver, der bor på grevskabets grund, har ret til at anbringe sine penge i sparekassen. Ifølge den gamle plan måtte kun tjenere, daglejere og folk, der ikke havde over 1 tønne hartkorns jord, indsætte penge. Beløbets størrelse er stadig begrænset til højst 150 rd., og det beregnes i sedler og tegn. Summer under 2 rd. modtages ikke. Renten er 3 % årlig; men der ydes ikke rente, før beløbet er nået op på 3 rdb., og renten beregnes fra den 1ste i måneden, når indskudet sker fra den 1ste eller forinden. Hvis det sker efter den første, henstår beløbet uden rente til den 1ste i næste måned. Renterne beregnes halvårligt og ikke i mindre dele end 1 skilling.

Fra disse vedtægters ikrafttræden fastsættes bestemt tidsfrist for opsigelse. Den står ikke i forhold til rentens størrelse, der altid er 3 %, men i forhold til det beløbs størrelse, som man ønsker at tage ud. Den, der opsiges indtil 20 rdb., skal gøre det 8 dage før. Udtag fra 20 til 50 rdb. fordrer en måneds opsigelse, og for beløb mellem 50 og 100 rdb. er fristen sat til 2 måneder. Kapitaler på over 100 rdb. kan kun opsiges med 3 måneders varsel.

Disse opsigelser kan ske på to måder: mundtligt eller skriftligt, i sidste tilfælde på »slet papir« dvs. ustemplet papir. Opsigelsen skal finde sted den 1ste og 3die fredag i måneden om formiddagen kl. 10 på tinghuset og for direktionen. Denne vil så meddele vedkommende en tilståelse af, at pengene er opsagt, samt til hvilken tid de kan blive udbetalt.

Alle renter beregnes hver 1ste januar og 1ste juli. De vil blive udbetalt sammen med kapitalen. I øvrigt står det enhver frit at begære renten af den indskudte kapital tillagt denne hvert halve år, og han får renters rente til den tid, kapitalen udbetales. — Ved indskudets erlæggelse udsteder direktionen et trykt bevis, der skal indeholde dag og dato, hånd og segl samt det indsatte beløbs størrelse. På det føres også renter. Det skal siden forevises ved hver termin ved renters modtagelse, så disse kan afskrives. De udstedte beviser skal lyde på den persons navn, som har indbetalt pengene.

Hvis eieren er sine midler rådig, har han lov til at transportere sit bevis

til en anden; men overdragelsen skal ske for direktionen, som skal påse, at ejeren erholder behørig valuta for bevisets pålydende sum og påtegner det, så det kan ses, at det er overdraget NN., der har givet behørig vederlag. Hvis den, der modtager beviset, er bosiddende på grevskabet, kan pengene blive stående i hans navn. I modsat fald udbetales det hele ham på forfaldsdagen efter opsigelsen. Alle de penge, som indkommer i sparekassen, anvendes igen til udlån.

— I låneafdelingen kan enhver, der bor på grevskabets grund, erholde lån. Man skal godtgøre, at pengene anvendes til økonomisk indretning — ligesom i planen af 1810. Grevskabets beboere har dog kun første ret. Når lånebehovet er stillet for deres vedkommende, og der endnu er penge til udlån, kan fjernere boende komme i betragtning, forudsat at de stiller fornøden sikkerhed. Disse lån behøver ikke at anvendes til industriens fremme. Ved hvert lån, der udstedes, skal der fastsættes bestemte tider, hvor pengene tilbagebetales, og de må højst ydes for 6 eller 8 år. Dog forbeholder direktionen sig ret til efter 12 ugers varsel at opsiges hele den udlånte sum til udbetaling i tilfælde af, at mange af de indskudte kapitaler på en gang opsiges, og en sådan forholdsregel derfor må anses for fornøden.

Den, som modtager lån, udsteder en obligation på »slet papir« ifølge kongens tilladelse. For lånet stilles sikkerhed enten ved pantsætning eller kautionist. Hvis pantet er af den natur, at det kan ødelægges enten ved ulykkestilfælde eller »paa anden Maade kan forkømmes«, da må der til lige stilles kaution eller godtgøres, at de pantsatte effekter er assureret i en brandkasse. Der gøres dog undtagelse for små summer på indtil 25 rbd. De udlånes for nogle måneder mod håndfast pant. Obligationen skal tinglyses.

— Sparekassens ledelse knyttede forhåbninger til den nye »Plan«. Når denne plan gav muligheder, for at en større kreds af mennesker kunne indsætte penge — nemlig nu folk af alle stænder og uanset deres økonomiske stilling — og ligeledes, at udlånsmulighederne blev større, ville vel både indlån og antal kontohavere stige.

Disse forhåbninger blev dog ikke indfriet. Det viser de følgende års regnskab. I 1822 var der 7 sparere med kun 54 rbd. 60 sk. i indskud og 11 lånere med lån på ialt 224 rbd.

1823 opviser 6 sparere med lidt over 34 rbd., men ingen lånere. 1824

er der 3 sparere med 140 rbd. 58 sk. og 8 lånerne med ialt 152 rbd. i lån. 1825 opviser 2 sparere med 40 rbd. og 11 lånerne med 252 rbd. I 1826 er der 1 sparer med 100 rbd. og 9 lånerne med 154 rbd. i lån.

Tallene viser, at det helt igennem drejer sig om små beløb, og der er ingen fremgang. Nøden i disse landbrugskrisens år var stor på landet; der fandtes næsten ikke rede penge.

Sparekassen fortsætter imidlertid uden at lade sig rokke. Direktionen holder sine møder omkring en halv snes gange årligt; der bevilges lån i forhold til de penge, der indestår. Hvert år udsendes regnskab. Det første foreliggende regnskab er fra 1816, det er håndskrevet; men fra 1827 har vi det første trykte årsregnskab. Det danner afslutning på den periode, der omtales som landbrugskrisens tid, i 1820erne, og skal anføres i sin helhed.

Det benævnes:

*Udtog
af
Regnskabet for Spare- og Laane-Kassen
i
Grevskabet Holsteinborg
for
1827.*

Indtægt:	Sølv		Sedler & Tegn	
	Rbd.	Sk.	Rbd.	Sk.
1. Til 1ste anuar 1827 var af 29 Personer indskudt i Sparekassen ialt ...	53	23½	1446	74
2. I Aaret 1ste Januar til 31. December 1827 er af 8 Personer indskudt	—	—	376	26
3. Af Renterne, som af Vedkommende ikke er modtaget, men efter Begjæring tillagt deres indestaaende Capitaler	1	47½	19	47
4. Af Afdrag paa udlaant Capital er ind- kommet:				
til 1ste Juli 1827	—	—	91	67
til 31de December s. A.	—	—	210	42½
Summa Indtægt	54	71	2144	64½

Udgivt:

1. Af Kassen er udlaant til 58 Personer deels imod 1ste Prioritet og deels imod tilstrækkelig Selvskyldner Caution, til 1ste Januar 1827	51	85½	1176	68
2. I Aaret 1827 er udbetalt opsagt Capi- tal — Afdrag	—	—	37	62½
3. Fra 1ste Januar til 31te December 1827 er til 19 Personer udlaant	—	—	576	—
4. Udestaaende Rente-Restance som vil være at indfordre 1828	—	—	14	72
	<hr/>			
Summa Udgivt	51	85½	1805	101½
Beholdning	2	81½	339	54
	<hr/>			
Balance	54	71	2144	641½
	<hr/>			

Holsteinborg den 11te Marts 1828.

Rützou.
p. t. Casserer.

Det bemærkes: at af Beholdningen er senere skeet flere Udlaan, og at iøvrigt det har været fornødent bestandig at have nogen Kasse-Beholdning, for stedse at kunne udbetale opsigende Smaaecapitaler.

Holstein

Klüwer.

Sparekassen efter landbrugskrisen.

Greve F. A. Holsteins død.

Afslutning af sparekassens første periode, tiden 1810-46.

I et af landbrugskrisens første år havde Grundtvig skrevet sin sang »Langt højere bjerge, så vide på jord«. I den skrev han, at »få har for meget og færre for lidt.« Dette passede knapt, efterhånden som krisen ramte dybere og dybere; snarere ville man sige, at ingen har for meget, men mange for lidt.

I slutningen af 1820erne indtrådte en bedring, og i de følgende år lysnede det. Priserne steg lidt efter lidt, de økonomiske forhold bedredes. Der bliver interesse for at sætte penge hen på rente i sparekasser. Af dem var der i 1820erne knapt en snes, og det var ikke mange i forhold til landets befolkning. Mærkeligt nok gik det langsomt med oprettelse af nye sparekasser i 30erne, da tiderne bedrede sig. Kornpriserne blev efterhånden ret gode, og rigsdaleren steg i værdi og nærmede sig pari. Udførselen var vel ikke så stor som i 1820erne, men den betalte sig bedre. Dog tiltog udenlandsk salg af smør, hornkvæg og heste, og de afsattes til lønnende priser. Vore transportmidler bedredes, vi fik dampskibe; og i 1838 indtrådte flere lempelser i toldlovgivningen. Pengeforvirringens tid er forbi, den gennemførte sparsommelighed slår igennem og virker. Kapitaler begynder at danne sig.

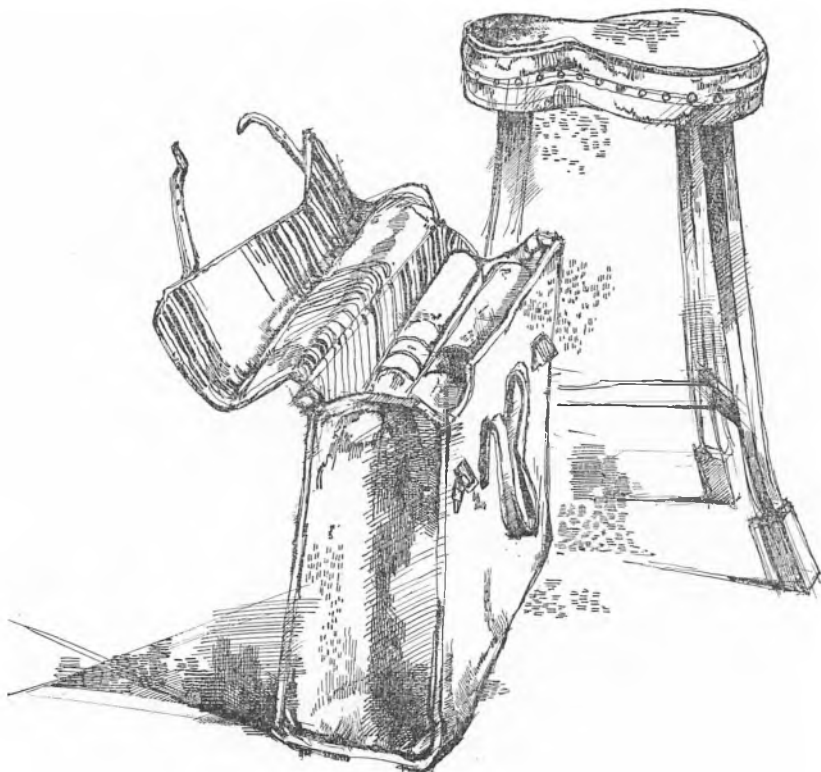
Således er situationens udvikling i 30erne.

I disse år så den lille sparekasse i Holsteinborg sogn — den ældste i flokken — alle sine søskende vokse sig over hovedet, mens den standsede i vækst eller i hvert fald voksede langsomt. Af udlånsprotokollen fra 1830erne fremgår det, at lånernes antal må have ligget gennemsnitligt på omkring et halvt hundrede, og sparernes antal var omtrent det samme.

Hovedårsagen, til at denne sparekasse ikke var nået længere, er dens lokale præg: vedtægterne af 1821 begrænsede dens virksomhed stærkt, idet kun folk, der var bosiddende på grevskabet, kunne sætte penge ind. Man ønskede ikke at ændre planen på dette punkt, mest vel fordi greve Holstein stod alene som garant for de indsatte penge, efter at Industrieselskabet i 1824 var blevet opløst.

Man prøvede dog — inden for de rammer, som vedtægterne afstak — at sætte sparekapitalen i vejret ved at udsende opråb til folk om at komme med deres sparepenge. I dette opråb holder Holstein fast ved sit ideal fra de unge år: sparekassen er helt et filantropisk og socialt foretagende; det er tjenestefolk og andre småfolk, den skal gavne.

Dette opråb er formodentlig den sidste sag inden for sparekassens område, han arbejdede med før sin ret pludselige død. I det nedlægger stifteren af dansk sparekassebevægelse sine sidste tanker. Derfor skal det omtales udførligt.

Indledningsvis tilkendegiver han, at det har været ham en skuffelse, at ikke flere piger og karle, der tjener, er kommet med deres sparepenge. Han opfordrer dem nu på ny til at indsætte deres halv- eller heilårlige løn til skiftedagene maj og november, så snart de får pengene udbetalt. Det understreges, at sparekassens grundtanke er at gøre små summer rentebærende og at forebygge, at folk mister deres penge ved bedrageri fra samvittighedsløse medborgeres side. Videre siges, at det velgørende og hensigtsmæssige øjemed ikke hidtil er nået, da næsten ingen tjenestefolk har indskudt penge.

Grevskabets tjenestefolk opmuntres til i fremtiden at spare deres penge, og direktionen og greve Holstein mener, at »de anordnede Skiftetider, til hvilke Tjenestefolk erholder deres Løn, maatte være meest passende til Indskud.« Man håber, at de ekstraordinære kontordage, der i fremtiden bliver holdt hver 2den maj og 2den november på Holsteinborg, hvor man kan indskyde fra 1 rigsdaler og opefter, maa blive benyttet.

Denne skrivelse, der vist kun findes i to eksemplarer — resten er gået til grunde — lyder således:

Da den i Grevskabet Holsteinborg nuværende Sparekasse i Aaret 1810 blev oprettet, var, saaledes som Planen viser, Hensigten iblandt andet:

»at smaae Summer, som Tienere af begge Kiøn fandt Lejlighed til at oplægge, kunne gøres rentebærende, at Bedragerier kunne forebygges og at denne Klasse af Medborgere kunne see deres liden Skiærv bevaret, indtil de i sin Tid med større Fordeel, selv kunne anvende den.

Dette velgørende og hensigtsmæssige Øjemed er imidlertid hidtil ikke opnaaet, da næsten aldeles ingen Tienestefolk haver indskudt Noget.

Directionen finder derfor Anledning til at bringe dette Punkt af Sparekassens Plan og Hensigt i Erindring hos Grevskabets Tienestefolk, og at opmuntre dem til i Fremtiden at indskyde hvad de maatte sammenspare; hvorfor Directionen formener at de anordnede Skiftetider til hvilke Tienestefolk erholder deres Løn, maatte være meest passende for Indskud.

I det Haab at flere af Grevskabets Tienestefolk herefter og

ifølge denne Opfordring, vil benytte Leiligheden til at sammenspare noget af deres Løn, vil Directionen derfor herefter holde extraordinære Møder hver Aars 2den Mai og 2den November paa Holsteinborg, om Eftermiddagen Kl. 2, for af Tienestefolk at modtage Indskud, den Dag, som mindst maae være 1 Rbdl.

Directionen for Grevskabet Holsteinborgs Sparekasse den 28. Marts 1836.

Holstein.

Klüwer.

— På det tidspunkt, da denne skrivelse blev udsendt, var man klar over, at greve Holsteins helbred var svækket. Han havde et par gange været syg. I maj måned 1836 blev han angrebet af nervefeber, og på få dage forværredes sygdommen; i slutningen af måneden døde han.

Det var et tab for sparekassen, der let kunne blive skæbnesvangert for den. Med greve Holstein var den personlighed væk, der mere end nogen anden havde haft udholdenhed til at arbejde for dens trivsel og havde haft tro på til det sidste, at den en dag ville få stor betydning for det almene folk.

Han var også den sidste garant for kassen. Myndighederne havde, da de anbefalede stempelfrihed for sparekassens dokumenter, udtrykt deres betænkelighed, fordi det var et privat selskab, der garanterede. Dettets medlemmer kunne jo melde sig ud — eller det kunne ophøre med at eksistere. Sparekassens indskydere ville så en dag være uden sikkerhed for deres penge.

Denne situation forelå ved grev Holsteins død; men den har tilsyneladende — mærkeligt nok — ingen indflydelse haft på sparernes og lårnernes tillid. Det gjorde heller ingen forandring, at direktionens andet medlem, birkedommer Klüwer døde i 1837. I dette år afholdes jævnligt direktionens møder, formodentlig under forsæde af grevskabets nye ejer, lensgreve Ludvig Holstein. Møderne føres til protokols. Der indskydes kapital, og den indskudte kapital lånes ud. Det drejer sig ikke om store summer; men det er også fastslået gentagne gange, at kassen regner med at skulle arbejde med »smaa Summer«.

Året 1837 slutter med en beholdning på 233 rbd. 20½ sk. I de følgende

år er den nærmest i vækst. Eksempelvis kan nævnes, at ved udgangen af 1839 var indskudskapitalen på 3638 rbd. 73½ sk. Derpå går det så tilbage. Dens eksistens bliver ikke egentlig truet; men regnskabet for befyndelsen af 1840erne viser, at den ikke kan nå længere ud i befolkningen, så længe den arbejder inden for de rammer, der er fastsat af de vedtægter, der nu er næsten fem og tyve år gamle.

Et tidebærv i sparekassens historie.

En ny direktion tiltræder.

Den får den kongelige bevilling om stempelfrihed fornyet

den 25. november 1846.

Fyrreerne i forrige århundrede blev skelsættende i sparekassens historie. Faktisk stod man over for det spørgsmål: skal Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg i fremtiden føre en hensygnende tilværelse og til sidst ophøre at eksistere, fordi der dukker nye sparekasser op rundt om og vokser den over hovedet? Eller: er man i stand til at give den en fornyelse således, at den kan fremtræde som en fuldt moderne sparekasse, der både kan tage konkurrencen op med andre sparekasser og samtidig blive en faktor af betydning i det økonomiske liv? Dens opgave havde hidtil været at tage mod småfolks penge, som ingen anden kasse ønskede at forvalte på grund af summernes lidenhed og at yde smålån på summer fra 10 til 200 rbd. på lånetid 6—8 år.

Nu havde det danske folk oplevet en rig udvikling, siden de vedtægter var trådt i kraft, der lagde disse rammer om indskud og lån. Det gælder det politiske, det åndelige og det økonomiske liv. Den politiske interesse var begyndt at vågne i folket. Man krævede deltagelse i landets styre ved en fri forfatning og ved selvstyre i sognene; Bondevennernes selskab krævede, at den jævne mand blev opdraget til at være med i det offentlige liv. Der blev udgivet et blad »Bondevennen«, der en tid blev redigeret af skolelærer Rasmus Sørensen, Venslev, og af politikeren I. A. Hansen, Slagelse.

Hånd i hånd med disse bestræbelser ovenfra på at give folket videre horisont, spirede trangen til både almindelig oplysning og oplysning af teknisk art frem. Der blev afholdt kursus for landmænd i engvanding, og de første landbrugsskoler så dagens lys. Nye metoder blev taget i brug:

jorden blev grundforbedret ved mergling og dræning; man så flere og flere roemarken rundt om. Fæstevæsenet afløstes af selveje; gårdfæstere blev gårdejere. Med overtagelsen af ejendomsretten fulgte lysten til at forbedre gårdens bygninger. Yderligere blev landmændene opmuntret til det af de gode konjunkturer.

Siden 1828 havde priserne været stigende. Det viser kapitelstaksten på korn. I 1826—30 kostede hvede 10 kr. 58 øre pr. tønne, rug 8 kr. 31 øre og byg 5 kr. 32 øre. Smør og flæsk kostede henholdsvis 30 øre og 25 øre pundet.

I perioden 1846—50 — da sparekassens bevilling blev fornyet — var priserne på de samme produkter henholdsvis 13 kr. 47 øre, 8 kr. 75 øre, 6 kr. 63 øre, 38 øre og 27 øre.

Alle forbedringer på en gård kostede penge; derfor voksede ved århundredets midte et stort lånebegær frem. Når driftsforbedringernes virkninger efter nogle års forløb begyndte at mærkes ved rigere afgrøde, voksede indtægten; og der blev brug for et pengeinstitut, hvor man kunne anbringe sin kapital, indtil man fik brug for den — og vel at mærke ikke blot små summer, men beløb på adskillige tusinder.

Den store forandring i det økonomisk liv, der var sket, siden sparekassen blev stiftet i 1810, — og her må man have for øje, at det er landbrugere og nogle få håndværkere, den hidtil har haft som kunder — vises bedst ved Bergsøes angivelse af indtægt og udgift på en almindelig sjællandsk bondegård på ca. 6 tønder hartkorn fra 1846.

Indtægt:

40 tønder hvede à 10 kr.	400 kr.
15 tønder rug à 8 kr.	120 kr.
80 tønder byg à 6 kr.	480 kr.
75 tønder havre à 4 kr.	300 kr.
8 tønder vikker à 8 kr.	64 kr.
25 tønder ærter à 8 kr.	200 kr.
indtægt af 6 køer	120 kr.
indtægt af svin og får	20 kr.
værdi af bolig og have	40 kr.

1744 kr.

Udgift:

offentlige skatter og afgifter	160 kr.
tiendeafgift	100 kr.
hoveripenge	72 kr.
landgilde	90 kr.
renter af 900 rbd. (6 % af indfæstningen)	108 kr.
fødekor (12 tdr. rug, 1 td. hvede, 12 tdr. byg, 45 td. havre)	280 kr.
såsåed	120 kr.
jern, tjære, salt, brændevin	90 kr.
brændsel	20 kr.
forskellige udgifter	100 kr.
	<hr/>
	1140 kr.

Det er små tal, men de er dog betydelig større end tallene på det tidligere anførte driftsbudget fra før 1810

Denne fordobling af landbrugets indtægter, der er sket i tiden fra sparekassens stiftelse i 1810 til 1846, i forbindelse med den forbedrede dyrkningsmåde er baggrund for den reform af Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg, der nu blev foretaget.

De ledende ved reformens gennemførelse er lensgreve Ludvig Holstein, stifterens søn, og birkedommer Lund i Sterrede. Disse to, der udgjorde sparekassens direktion, havde drøftet dens fremtid med ejeren af Basnæs, J. B. Scavenius, og P. J. de Neergård, Førsløvgård. Disse to godsejere indvilgede i at træde ind i direktionen for sparekassen under forudsætning af, at der blev foretaget indgribende ændringer bl. a. i dens vedtægter.

Den nye sparekassedirektion vedtog først at søge ny kongelig bevilling for stempelfrihed for sparekassens dokumenter. Som garantier for sparekassen indtrådte ovennævnte fire mænd, hvoraf de tre rådede over betydelige formuer.

Enhver kunne få lov at indsætte penge uden hensyn til, hvor velstående han var, eller hvor han boede. Endvidere kunne sparekassens låneafdeling nu yde store lån over et længere åremål, ifald direktionen fandt sådanne lån forsvarlige. Sparekassen foretog ændring i sit navn. Hidtil havde den heddet »Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg«. Nu føjede den et »og Omegn« til, så dens fulde navn blev »Sparekassen for Grevskabet Hol-

steinborg og Omegn«, der i daglig tale af befolkningen i reglen forkortes til »Holsteinborg Sparekasse«. Den nye tilføjelse »og Omegn« skal tages i ordets videste betydning, for man fik kunder ikke alene fra Skælskør og Næstved, men fra Vordingborg — ja, helt fra Århuseggen og endnu længere nordpå meldte sig folk, der ønskede lån, og fik det!

Det første direktionmøde, efter at sparekassen havde fornyet sin kongelige bevilling om stempelfrihed for dens dokumenter, og den nye direktion var trådt sammen, fandt sted den 22. januar 1847. Det er det egentlige stiftelsesmøde for denne, sparekassens anden periode.

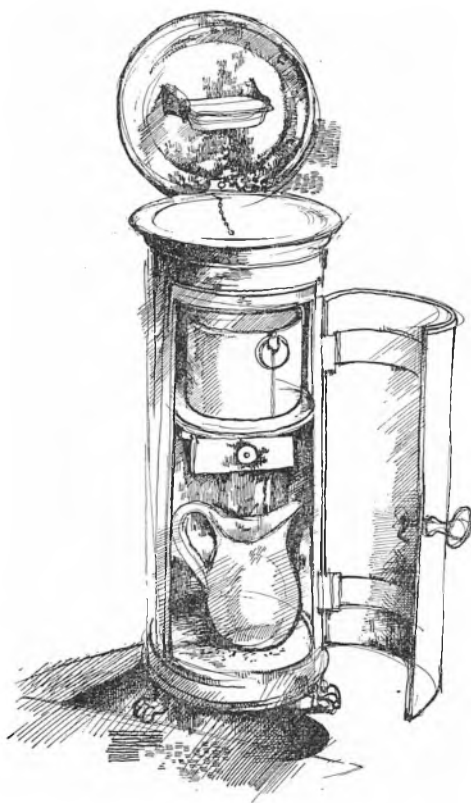
Skønt man fortsætter endnu nogle år med den gamle sparekasse, der har særskilt direktionsprotokol, indlånsprotokol og udlånsprotokol, ja endog sin egen direktion, betragter man den 22. januar 1847 som skæringsdato. Protokollen oplyser: »Den 22. Januar 1847 var undertegnede samlet i Anledning af Stiftelsen af Sparekassen, for hvilken vi blev udnævnt til Directeurer.« Der er tre punkter på dagsordenen: 1. Skrivelse fra amtmanden af 31. december 1846, forelægges. I den meddeles, at man har modtaget skrivelse fra det kongelige rentekammer af 12. december, der indeholder kgl. resolution af 25. november 1846 angående fritagelse for brug af stemplet papir. 2. Selve den kgl. resolution af 25. november samme år, og 3. vedtægter for sparekassen efter at den er opstået i ny skikkelse.

Sparekassedirektionen gennemgår de tilstillede skrivelser. Den ene er rentekammerets indstilling. Den lyder således:

»I Anledning af en til Rentekammeret indkommet Ansøgning fra Hofjægermester Greve Holstein til Holsteinborg, Hofjægermester Scavenius til Basnæs, Justitsraad Neergaard til Førsløvgård og Birkedommer Lund om Fritagelse for stemplet Papirs Brug til Indskud i en paa Grevskabet Holsteinborg i Aaret 1811 oprettet Sparekasse har Kammeret nedlagt allerunderdanigst Forestilling, hvorpaa Hans Majestæt Kongen under 25. f. M. allernaadigst har resolveret saaledes:

»Vi tillader allernaadigst herved ved den Os under Dags Datum under skreven Bevilling, der bliver at udlevere aldeles gratis, at de ved allerhøieste Resolution af 25. Juni 1811 med Begunstigelser fra en under Grevskabet Holsteinborgs Industrie-Selskabs Garantie oprettet Spare- og Laanekasse, maa forandres derved, at ikke alene Afregningsbøger og Beviser, der bliver at meddele dem, som gjøre Indskud i denne Sparekasse, som Hofjægermester Greve Holstein til Holsteinborg, Hofjægermester Scavenius til Bas-

næs, Justitsraad Needgaard til Førstlevgaard og Birkedommer Lund agte at oprette for Grevskabet Holsteinborg og Omegn, maae ogsaa de Gældsbeviser og Summer af ikke over 100 Rbd. og lydende paa en Tid ikke længere end 6 Maaneder, der ydes som Laan af bemeldte Kasse, udfærdiges uden Brug af stemplet Papir. Alt som Vilkaar af de eventuelle Transporter af samtlige Beviser sker paa anordnet stemplet Papir og at baade Afregnings-

bøgerne og Beviserne anføres, deels at Fritagelse ikke strækker sig til Transporterne af samme«.

Derpå følger kgl. bevilling: »Vi Christian den Ottende af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig og Holsteen, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg, GIØRE VITTERLIGT: at Vi ved Vor Resolution af Dags Datum allernaadigst have bevilget og tilladt, ligesom Vi og herved bevilger og tillader, at ikke alene Afregningsbøger og Beviser, der bliver at meddele dem, som giøre Indskud i den

Sparekasse, som agtes oprettet for Grevskabet Holsteinborg og Omegn ogsaa de Gjeldsbeviser paa ikke over 100 Rbd. og lydende paa en Tid, ikke længere end 6 Maaneder der udstedes Laan af bemeldte Kasse, maa udfærdiges uden Brug af stemplet Papir, Alt paa Vilkaar: 1. at de eventuelle Transporter for Afregningsbøgerne og af samtlige forberørte Beviser i ethvert bliver at udfærdige paa anordnet stemplet Papir og 2. at det baade i Afregningsbøgerne og Beviserne anføres, at de ifølge denne Bevilling udstedes uden Brug af stemplet Papir dels at Fritagelse ikke strækker sig til Transporter af samme, hvorefter de Vedkommende sig allerunderdanigst haver sig at rette. Forbydende herved alle og enhver hermed, eftersom staaer at hindre eller i nogen Maade Forfang gjøre, under Vor Hyldest og Naade. Givet i Vor kongelige Residensstad Kjøbenhavn den 25. November 1846.

Under Vor kongelige Haand og Segl.

Christian R.

(L. S.)

Moltke.

Unsgaard.

Grothusen.

Esbensen.

Committ.

Pjetursen.

Fm.

Bevilling

paa Fritagelse for stemplet Papir til Afregningsbøger og Gjeldsbeviser m. v. vedkommende en Spare- og Laanekasse for Grevskabet Holsteinborg og Omegn.

Direktionen indførte omhyggeligt den kongelige bevilling i sin protokol. Derefter lod den de nye vedtægter indføre, og protokollen blev underskrevet.

I disse vedtægter fastsætter den sine regler for indlån og udlån. Sparekasserne var endnu på dette tidspunkt frit stillet med hensyn til udarbejdelse af vedtægter og i øvrigt til deres administration; lovgivningsmagten havde foreløbig ikke vist dem megen interesse.

Sparekassen styres af en direktion, der supplerer sig selv. Når »Afgang i Directionen indtræffer, vælge de tilbageblevne Directeurer en ny Med-directeur.« Disse direktører er kassens eneste garant, de er hverandres medansvarlige en for alle og alle for en. Når en direktør fratræder, ophører

hans ansvar 12 uger efter hans fratræden, og denne bekendtgøres i Berlingske Tidende. Efter den tid kan intet krav rejses mod ham.

Sparekassen skal føre en hovedbog, en kassejournal, en rentebog og en protokol over udlån. I hovedbogen får enhver deltager sin særskilte konto, lydende på indskud samt deltagerens navn, stand og bopæl. I kassejournalen anføres straks alle indkomne og udgåede summer, så man til enhver tid har nøje oversigt over kassens beholdning. I den tredje bog, renteprotokollen, indføres rente, beregnet for enhver kapital; og i den fjerde, udlånsprotokollen, anføres alle udlånte kapitaler.

Ved indskud har sparerne hidtil fået et sammenfoldet folio som bevis. Det afskaffes nu, og i stedet for indføres en kontrabog på 15 sider; disse kontrabøger udstedes på ustempelt papir. Foran i dem indrykkes sparekassens vedtægter, og de gælder da som kontrakt mellem kassen og sparerne.

Kontrabogen koster 10 rigsbankskilling, og det er den eneste udgift, der påhviler interessenten. Ingen må have mere end en konto, og man modtager ikke indskud på ikke navngiven. Ligeledes forbeholder man sig at nægte at modtage beløb på over 500 rbd. og under 1 rbd.

Ingen må få underretning om deltagerne og deres indskud; men hvis nogen mener at have et krav, kan direktionen afgøre, om der skal meddeles oplysning.

Der ydes $3\frac{1}{2}$ % i årlig rente. Indskuddet bliver først rentebærende, når det er på 4 rbd., og det beregnes fra den 11te i måneden. Beløb, der indbetales senere, bliver først rentebærende den følgende måned. Renten beregnes ikke i mindre dele end hele skilling. Rente udbetales til terminerne 11. juni og 11. december — eller også, når »hele Capitalen erholdes udbetalt, eftersom Interessenten maatte ønske det«. For modtagelse kvitteres i rentebogen, men renten skal også afskrives i kontrabogen.

Vedrørende kapitalernes udbetaling fastsættes, at der er 4 måneders opsigelse som frist for sparekassen, men mindre betydelige indskud kan forudbetales til andre tider; man vil »saavidt muligt lempe sig efter Vedkommendes Ønske«.

Som særlig sikkerhed kan en sparer kræve, at der ved pengenes tilbagebetaling skal forevises, foruden kontrabog (sparekassebog) også andre bevisligheder som f. eks. skudmålsbog eller attest fra navngiven mand. Hvis en deltager eller hans arvinger i 20 år ikke melder sig ved kassen og ikke indfinder sig efter at være indkaldt tre gange, er beløbet hjemfalden til

sparekassen. Kassen kan opsigte indskudte kapitaler med 3 måneders varsel.

Sparekassens kontor er på Holsteinborg birks tinghus i Rude, og de almindelige kontordage er hver torsdag kl. 10 til 3, samt desuden 2. maj og 2. november, for så vidt de ikke er helligdage.

En gang om året meddeles »ved Trykken Beretning om Kassens Tilstand og Fremgang i det forløbne Aar«.

Sparekassens ældre afdeling afvikles.

Stor udvidelse af spare- og lånevirksomhed, så snart den nye afdeling af sparekassen er kommet i gang.

Dens virksomhed under 3-årskrigen 1848-1850. Fortsat fremgang i efterkrigsårene.

Man har troet, at sparekassen i en årrække har ligget stille eller endog har ophørt med at eksistere.

Dette er ikke rigtigt. Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg og Omegn har fungeret fra sin stiftelse 2. november 1810 uden nogen sinde at være standset. Den ældre afdeling af sparekassen — således kan man betegne den under dens virksomhed fra 1810 til 1840erne — fortsatte endda til omkring 1851; dog bærer dens sidste år præg af, at man er i færd med at afvikle den. Den yngre afdeling, der hviler på kgl. resolution om stempelefrihed af 1846, fik straks selvstændige bøger; den blev helt skilt fra den ældre afdeling; men de to havde kontorlokale sammen, og de samme mænd varetog begges forretninger. Dette forhold belyses af begge afdelingers direktionsprotokoller fra årene 1846—51, der er bevarede.

Mens den ene afdeling — den ældste — langsomt afvikledes, skete der en rivende vækst i den yngre afdeling.

Den kreds af mænd, der havde stillet sig i spidsen for fornyelsen af sparekassen, havde næret store forhåbninger om, at de mange mennesker, der havde brug for den, nok skulle melde sig, når direktion, garantier og vedtægter blev fornyet; og de vidste, at opsparingsmulighederne langt fra var udtømte. De blev heller ikke skuffede.

Rundt om i hjemmene gemtes små formuer i vægskabe og under hovedpuder, fordi folk ikke havde vænnet sig til den tanke, at pengene kunne opbevares på en bedre måde og samtidig komme erhvervet til gode. Nu kom man frem med pengene lidt efter lidt og satte dem i sparekassen.

Et enkelt sted kom de hengemte penge frem på en morsom måde. Det var på Lolland. Her havde en tyvebande ved århundredets midte øvet en forbrydelse for at få fat i nogle af de penge, der gemtes »i Kistelæddiken«. Det satte skræk i folk i de omliggende sogne. Pludselig blev der run på sparekasserne. Folk strømmede til med deres sparepenge: sedler og mønter, til de lokale pengeinstitutter. Pengene var i en forfatning, der vidnede om, at de havde været gemt længe på lidet hensigtsmæssige opbevaringssteder; måske nok sikre, men ikke videre tørre steder! En beretning melder, at pengene vandrede ind i sparekasserne, »Sedlerne ofte i en af Fugt eller Mus frembragt sørgelig Tilstand«.

I »Sparekassen for Grevskaftet Holsteinborg og Omegn« blev selv de dristigste forventninger aldeles overtruffet fra den første dag, sparekassen åbnede sin nye afdeling. Det skete den 23. januar 1847, dagen efter det direktionmøde, hvor de grundlæggende retningslinier var blevet aftalt og ført til protokol. Der mødte ikke mindre end 14 sparere, som tilsammen indsatte over 700 rbd.

Ligesom ved sparekassens åbning i sin tid, for omtrent 40 år siden, var det Bierre by, der lagde for. Ungkarl Lars Jensen, Bierre, indsatte 72 rbd. 36 sk. Derpå fulgte sparere fra de nærliggende landsbyer Tornemark, Bøgelunde, Ørslev og Hyllested, samt fra Holsteinborg sogn. Det største beløb, som på denne dag blev indsat, var på 224 rbd. Indsætteren var jomfru Oline Petra Høyer, en kronisk syg kvinde, der boede i »Iskælderhuset« ved Holsteinborg; hendes navn blev senere kendt, fordi hun er H. C. Andersens model til en af hans personer i fortællingen »Giemt er ikke glemt«.

I øvrigt er næsten halvdelen på denne første dag ungarle, dvs. ugifte, unge karle, der ønsker at indsatte deres penge, så de kan få dem igen med rente, når de »får deres eget« og bliver gift.

Tilstømningen vokser i den følgende tid. Sparekassens kontor holdes åbent 7 dage i februar måned: den 5. samt den 6., 9., 11., 18., 20. og 22. Henved en snes nye kommer til. Ja, endnu den 23. februar holder man kontordag. Den bliver den største; 31 sparere indsatte på denne dag beløb, der varierer fra 10 rbd. til 1000 rbd., ialt 6000 rbd.! Næsten alle klasser af befolkningen er repræsenteret: husmænd, tjenestekarle, gårdmænd, håndværkere, lærere og præster.

Sparekassen er i løbet af få uger blevet populær.

De geografiske grænser — der hidtil havde hindret sparekassens udvidelse — bliver helt sprængt. Vel er det sognene, der ligger i det sydvestlige Sjælland, der er rigest repræsenteret, men der kommer også kunder mange andre steder fra, såvel fra købstæder som fra landet. Der findes i de gamle protokoller navne på sparere fra Skælskør, Slagelse og Næstved, og fra egnene øst for Næstved, f. eks. fra Aaderup, og fra Ring i Hammer sogn, ja helt fra København er der en sparer med 50 rbd., som han ønsker indsat.

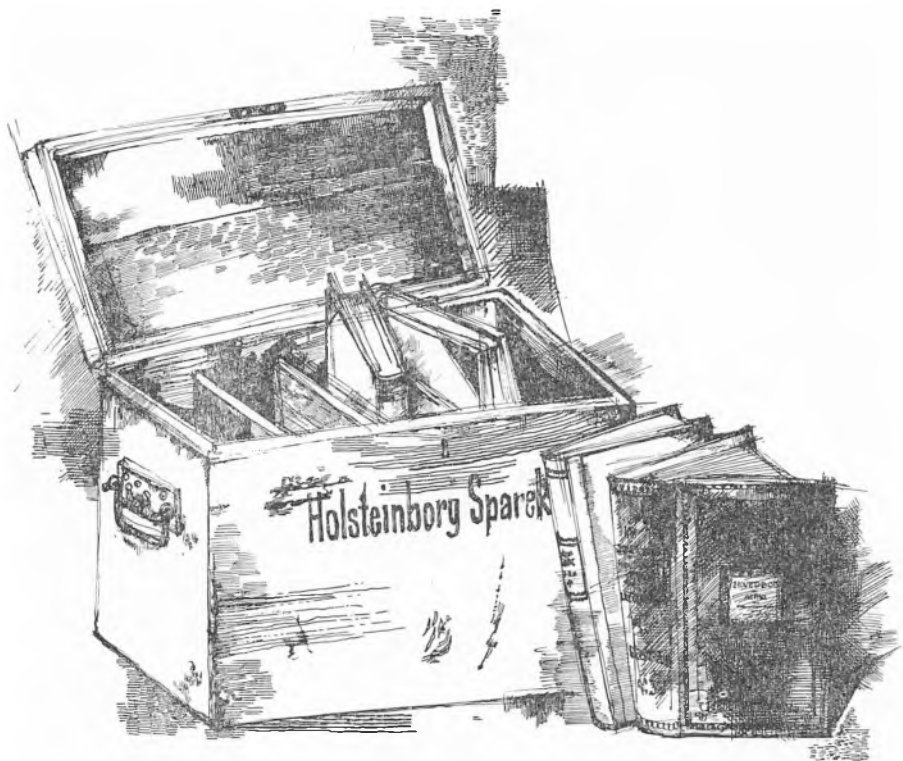
Den bedste måned i dette år, 1847, er december. I den får kassen 250 sparere. Ved årets slutning har kassen modtaget 111000 rbd., og sparernes tal er løbet op i flere hundrede.

Det var ledelsens ønske, at sparekassen skulle tage fat på den anden del af sin virksomhed, så snart der var kommet en del penge ind: udlånsvirksomheden. Hovedlinierne for udlån er optegnet i direktionsprotokollen; der udlånes indtil 5 % under pari på kongelige og af kongen garanterede obligationer; på bankaktier udlånes beløb på højst 150 rbd., og på aktier endda kun 100 rbd. Med hensyn til løsure har protokollen den for os noget overraskende formulering, at der udlånes til »bekjendte ordentlige og solide Gaardbrugere og andre Gaardmænd, dog ikke Huusmænd . . . indtil en fjerdedel af den Sum, hvortil de havde assureret, Hø, Halm og Sæd dog ikke beregnet«. Assurancen skal være tegnet enten ved Det kongelige octroierede Assurancekompagni eller ved Brandforsikringen for rørlig Ejendom i Sjællands Stift.

Disse lån kan den forretningsførende direktør på egen hånd bevilge; men alle andre lån skal der tages beslutning om i et direktionsmøde, hvor alle fire direktører er til stede; dog behøves der kun to direktørers stemmer til godkendelse af lånet.

Man havde dengang ikke kreditforeninger; den første blev stiftet et par år efter, at sparekassen var begyndt på sin nye afdeling. Derfor kunne en gårdejer ofte stille 1ste prioritet i sin ejendom som sikkerhed. I enkelte tilfælde nøjedes sparekassens låneafdeling med 2den prioritet; men så måtte låntageren yderligere møde med tre eller fire kautionister.

På sparekassens åbningsdag forelå allerede de første begæringer om lån. Den første er cand. jur. H. V. Fiedler, Sevedø. Han får 400 rbd. Samme dag bevilges til bødker Frederik Olsen i Bisserup 100 rbd. Frederik Olsen giver sikkerhed i 1ste prioritet og stiller tillige selvskyldnerkaution ved mu-

ermester Rostgaard i Høve. — Endvidere får samme dag godsejer Jacob Jacobsen, Vibyegaard, 1900 rbd.

I de følgende måneder strømmer låneansøgninger ind.

Man lægger mærke til, at de beløb, der ønskes og også bevilges i sparekassens nye afdeling af 1846, er langt større end de beløb, der ydedes i den gamle afdeling af 1810. I den gamle afdeling fik lånerne 25 til 50 rbd. for mindre bemidlede, 100 til 200 rbd. til folk, man anså for mere vel-situerede.

I den nye afdeling er der ret få lån på små beløb, men dog så mange, at enhver småmand kan få sine låneønsker tilfredsstillet. Der er adskillige på 500 til 1000 rbd. ja, endog på flere tusinde rigsbankdaler.

Hvis man kan tale om vanskeligheder i den nye afdelings første år, 1847, er det, at sparernes strøm en tid blev så tæt, at man ikke kunne få anbragt de mange penge, der kom ind, i hast. Der er dog ikke tale om vanskeligheder med ledige penge på langt sigt, for allerede ved direktionsmødet 28. maj 1847 foreligger ikke mindre end 11 ansøgninger om lån, med et samlet

beløb på 7000 rbd. Disse 11 er et godt udsnit af det klientel, der nu søger — og i fremtiden vil søge — sparekassen både som sparere og lånere.

Blandt ansøgerne til lån er der først en gårdmand fra Vester Bøgebjerg, gårdejer Knudsen, der ønsker 500 rbd. og får dem mod 1ste prioritet i sin ejendom og med en justitsråd fra Sorø som kautionist.

Derpå følger købmand Fischer, Slagelse, han ønsker 7500 rbd. og får dem mod 1ste prioritet i sin gård i Slagelse med garveri, når han godtgør, »at Ejendommen er takseret til en Værdi af 14500 Rbd. og forskaffer Justitsraad Birchs Attest for, at Pantet giver betryggende Vilkaar for Laanet«. — En anden borger fra Slagelse, skomager Kofoed, får 3000 rbd. mod prioritet i løssøre og selvskyldnerkaution af hjulmand Knudsen samme sted. — En borger fra Næstved låner 1000 rbd. Samtidig får sparekassen den første kommune som låner, det er Førslev kommune i Flakkebjerg herred; siden melder flere kommuner sig. Denne kommune låner 1500 rbd. og får yderst behagelige tilbagebetalingsbetingelser: »— passende Afdrag efter Communens Ønske«. Gårdejer Prætorius får tilstået den anselige sum »6000 Rbd. imod Prioritet i hans Gaard i Bendslev med Besætning og Inventar«. To mindre beløb på 150 rbd. og 50 rbd. går til henholdsvis hjulmand Lars Pedersen i Sneslev i Førslev sogn og til husmand Niels Jørgensen i Hyllinge.

Ved et senere møde ydes endnu et lån på 6500 rbd. til en gårdejer. Dermed synes sparekassens evne til at udlåne større summer udtømt, indtil enten låntagerne begynder at betale tilbage, eller nye sparere melder sig, for der føres til protokols, at »de følgende Laan bevilges, efterhaanden som Kasens Leilighed tillader det«.

Det drejer sig ialt om 8, der må vente, nemlig to arvefæstere af husmandssteder i Sneslev og Menstrup, en slagtermester i Slagelse, en husmand i Sneslev og en gårdejer i en nærliggende landsby; disse låneansøgninger er gennemsnitlig på 100 rbd. altså lutter små lån! Samtidig stiller sparekassen i udsigt, at den mener at kunne honorere to større lån i overskuelig fremtid, det ene til Grevskabet Holsteinborg og det andet til proprietær M. Petersen, Holmstrup ved Århus.

Ingen af disse låntagere kommer til at vente længe. Først ydes smålånene. Dernæst, oplyser direktionsprotokollen, lånes »Til Grevskabet Holsteinborg 4800 Rbd. mod Sikkerhed i Grevskabet«. og »Til Proprietær M. Petersen til Holmstrup ved Aarhus med Prioritet i bemeldte Gaard med . . .

Besætning og Inventarium m. v. indtil et Beløb 40 000 Rbd, saaledes at Sparekassen udlaaner hele dette Beløb eller indtil saadan Sum, tager Prioritet . . . i de nu i Ejendommen indestaaende Midler«. Den sidste sums størrelse er overraskende og vidner om sparekassens stærke vækst i denne tid.

Endnu tre lån formår sparekassen at præstere i efteråret samme år: et til en skomagermester, et til en sadelmagermester og et til en gårdmand, de er på henholdsvis 4500 rbd., 800 rbd. og 3000 rbd.

— Det er mange lån og store lån, der ydes i dette år, da sparekassens nye afdeling lige er startet. Det lader ane, at der er sket en ændring til det bedre i befolkningens økonomiske forhold. Men det lader også ane noget, der har større perspektiver: at en ny tid er ved at fødes i Danmark, i dansk erhvervsliv. Det gælder landbrug, håndværk, handel og industri. Lånernes antal fordeler sig godt mellem landbrug og handel og håndværk; land og by er begge repræsenteret. Ligeledes ser man, at det vågnende kommunale selvstyre melder sig, idet Førslev kommune — og snart flere — er blandt låntagerne; loven om kommunalt selvstyre, der indførte sogneforstanderskaber, kom i 1841.

De ret betydelige beløb, som man inden for landbruget har brug for, anvendes især til at forbedre bygninger eller til nybygninger, en del også til udskiftning af redskaber og inventar. Netop nu er overgang fra fæste til selveje ved at tage fart. I begyndelsen af 30erne var der 25000 fæstegårde i Danmark; i 40erne er de 3000 fæstegårde overgået til selveje; og 13 år senere er der kun 14000 fæstegårde tilbage. Købet stimulerer lysten til at forbedre bygningerne, skaffe bedre redskaber samt dræne og mergele jorden. Derfor er gårdejernes låneønsker, der for få år siden lå på gennemsnitlig 15—200 rbd., vokset til flere tusinde.

Det er et glædeligt tegn; og den dag i dag kan man i Sydvestsjælland se flere ejendomme, der er blevet forbedret i fyrrerne og halvtredserne i forrige århundrede, takket være sparekassen; sporene af dens første lån er ikke udvisket! De vidner om den betydning, den fik for dygtige og fremadstræbende mennesker, der manglede kapital.

Inden for håndværk er det foreløbigt mest småhåndværkere, der bliver hjulpe; men de store lån, der går til købstæderne, vidner om, at det større håndværk også melder sig; det voksende lånebehov her varsler, at en udvikling er i gang inden for handel og industri.

Det er med tilfredshed, »Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg og

Omegn« kan slutte sit første år efter fornyelsen. Sparernes antal er på flere hundrede; før var der ca. et halvt hundrede. Deres samlede kapital er passeret de 100 000 rbd., og der er udsigt til, at summen vil vokse. Lånernes antal vokser i takt med sparernes, den kapital, der udlånes, vokser efter hånden, som den indsatte kapital vokser.

Fremtiden er nu lovende.

Da udbryder treårskrigen 1848—50. Den afbrød den gode udvikling, som danske sparekasser var kommet ind i. Det forlød, at staten ville lægge beslag på sparekassens midler, til bestridelse af troppernes udrustning. Alle forsøg på at slå rygterne ned, var forgæves. Publikum strømmede til kasserne og opsigtede deres penge, og snart begyndte udbetaling i stor stil. Mest gik det ud over sparekasserne i Jylland. I alt blev uddraget det første krigsår, rundt regnet ikke mindre end en million.

Det næste år var sparerne kommet så meget til ro, at der kun blev udtrukket 300 000 rbd. Sparekassens kapital sank til knapt 7½ million, det var en nedgang på 15 %.

Der var dog enkelte sparekasser, der faktisk intet mærkede til disse krigens virkninger, og til dem hørte »Sparekassen for Grevskabet Holstenborg og Omegn«. Indsætning og udtræk i alle tre krigsår var ret regelmæssige; i slutningen af 1ste krigsår synes der at have været mange udtræk; men det drejede sig om små summer, så de får overhovedet ingen indflydelse. Medvirkende til denne ro i disse år er dels, at sparekassen ligger så langt fra krigsskuepladsen, dels at den altid har været et privat foretagende, der ikke som de øvrige sparekasser lånte sine penge ud til staten. Den tanke lå derfor befolkningen fjernt, at staten pludselig skulle beslaglægge dens penge.

Opsparingen fortsætter roligt. Den 31. december 1848 er sparernes samlede kapital vokset med 20 000 rbd. til 131 569 rbd. I det følgende år, 1849, stiger den endog med næsten 40 000 rbd. til 170 956 rbd. Det sidste krigsår, 1850, runder den de 200 000 rbd.

Sparekassens vækst i 1850erne. To af direktørerne dør.

*Omordning af garantien for sparekassen,
da de to tilbageværende direktører ikke føler sig beføjet
til at stå ene med ansvaret. Filialer i omegnens byer.*

Alle gode kræfter synes i de kommende år at skulle forene sig om at skabe gode tider; det gælder Danmark i almindelighed, og det gælder sparekassen i særdeleshed. I Danmark havde vi ved krigens udbrud nogle og tredive sparekasser. I slutningen af 50erne var vi nær de 50 sparekasser.

»Sparekassen for Grevs-kabet Holsteinborg og Omegn« fordoblede i løbet af tre år sin indlånskapital; den var på 222 000 rbd. i 1850; i 1853 var den steget til 451 000. Ligesom andre af landets sparekasser får dens lånevirk-somhed et vist bankagtigt præg. Den ser sig i stand til at efterkomme de mange og store lånebegæringer fra landbruget og fra håndværkerne på landet. Endda er der kapital ledig, og så kan den forstrække købmænd, gæstgivere, sadelmagere og brændevinsbrændere i købstæderne, ja endog et dampskibsselskab får lån. Endvidere nyder kommunerne godt af den lette adgang til penge. Sogneforstanderskabet på Agersø får 1800 rbd., og Hårslev-Tingjellinge kommune låner i 1856 1000 rbd.

Indadtil, i sparekassens ledelse, sker store forandringer. Hofjægermester Scavenius dør i 1850, kun 40 år gammel. Få år efter må birkedommer I. F. Lund rejse til udlandet i længere tid, og ved sin hjemkomst bliver han alvorligt syg og dør.

Nu er kun lensgreve L. Holstein og godsejer de Neergaard tilbage; de ansætter fuldmægtig Petersen, Holsteinborg, som forretningsfører og kasserer. Senere overtager fuldmægtig Engberg disse funktioner.

Kassens administration er meget billig. De første funktionærer fik ringe løn, og den administrerende direktør såvel som de øvrige direktører vist slet ingen. I de senere år er administrationen vokset meget. Derfor tilstås der fuldmægtig Petersen 250 rbd. for hans arbejde fra 1. januar 1855 til

22. maj 1856. Fuldmægtig Engberg »faar 100 Rbd. under Birkedommer Lunds Udenlandsrejse og derpaa følgende Sygdom« i tiden 11. juni 1854 til 1. januar 1855. For renholdelse af lokale ydes en halv snes rigsdaler: »Stine Stuepige for Renholdelse af Sparekassens Lokaler mm. i det sidst forløbne Aar 10 Rbd.«. Også den administrerende direktør bliver man nu nødt til at yde vederlag for hans betydelige arbejde. Direktionen vedtager, at »for Bestyrelsen af Sparekassens Forretninger tilstaaes for Fremtiden den administrerende Direktør 2 pro Mille af den samlede Sum af Indskuddene og Reservefondet«. Dog skal han lønne bogholderen og dække visse andre udgifter. Dette gælder fra 1. juli 1856.

— Et andet spørgsmål, der kræver sin løsning, er sikring af sparernes penge gennem betryggende garanti. De to tilbageværende direktører står som eneste garanter, efter at Scavenius og Lund er døde. I 1847 var de fire mænd om at garantere 100 000 rbd. Nu er de to tilbage, og summen er vokset i løbet af en halv snes år til det syvdobbelte. De finder risikoen for stor, og den 3. juli 1856 vedtoges, at »da Hofjægermester Scavenius og Birkedommer Lund ved Døden er afgaaet, uden at i deres Sted er indtraadt nye Directeurer med samme Forpligtelse som de afgangne, og da Kassens Indskud med oplagte Renter imidlertid er steget til omtrent 700 000 Rbd., saa fandt de tilbageværende Directeurer Greve Holstein og Etatsraad Neergaard sig ikke beføjede til længere i saadant Omfang at være underkastede et saa betydeligt Ansvar, ligesom der i det hele taget efter at allerede antagelig Reservefond er blevet dannet, ikke skjønnes at være nogen videre Grund for nærværende . . . til at yde større Sikkerhed end den Landets øvrige Sparekasser sædvanlig tilstaaer for de fremtidige Indskud«. Annonce herom indrykkes i Næstved Tidende og Sorø Amtstidende, og der indføres nye kontrabøger fra 1. juli 1855 begyndende med nr. 3144.

I 1856 får sparekassen ny administrerende direktør, idet den nye birke-dommer H. V. Fiedler indvilger i at indtræde i direktionen.

H. V. Fiedler, der ledede sparekassen i adskillige år, var søn af godsejer F. C. Fiedler, Basnæs, og således velkendt på egnen. Kun 31 år gammel overtog han i sin tid Sevedø først i fæste, og siden købte han den til arvefæste. Han havde et anset navn inden for fiskeriet, havde været medlem af Sorø amtsråd, og siden blev han stænderdeputeret. I nogle år var han vej-inspektør i Sorø amt, derpå blev han underdirektør i vejvæsenet i Slesvig. Nu vendte han tilbage til sin hjemegn.

Holsteinborg Sparerkasses Hovedkvarter i Randers, 1966.

Fiedler var en dygtig mand, energisk og initiativrig; men han fik let for mange jern i ilden. Dommerembedet på Holsteinborg og stillingen som administrerende direktør for sparekassen gav arbejde nok for en mand. Ikke des mindre tog han flere opgaver på sig, og det blev ikke til gavn for de to førstnævnte embeder; han blev medlem af direktionen for en kreditforening til selvejendoms fremme; og han blev endvidere regeringens konsulent i fiskerisager. Han stiftede et tidsskrift for fiskeri, og da regeringen nedsatte en kommission til udarbejdelse af forslag til lov for Danmarks fiskeri, valgtes birkedommer Fiedler til formand. Det var således en betydelig — men meget optaget — mand, der de følgende år ledede Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg og Omegn.

Den stærke vækst, der havde præget dansk sparekassevæsen igennem de senere år, standsede en tid fra slutningen af 1850'erne. En bank i Amerika gik fallit i 1857. I et nu bredte krisen sig over hele Amerika og forplantede sig til Europa. Også i den lille sydvestjællandske sparekasse mærkedes dønningerne. Indskuddene faldt i 1857 med omkring 100 000 rbd. til 588 000 rbd. I den følgende tid var krisen følelig over hele landet; men her i Holsteinborg blev den hurtigt overstået. Sparernes kapital voksede 1859 og 1860 med et halvt hundrede tusind rigsdaler hvert år.

Hvert år bragte nye sparere, efterhånden folk langvejs fra. Både fra Skælskør, fra Fuglebjerg og Næstved var der mange, der havde forbindelse med sparekassen. En del af dem henvendte sig til direktørerne for sparekassen og anmodede dem om at oprette en filial i Skælskør købstad. Samtidig

med anmodningens fremsendelse tilstillede man direktionen et forslag om, hvorledes borgerne i Skælskør kunne tænke sig, forbindelsen mellem filial og sparekasse skulle være. — Filialen skulle fungere ret selvstændigt; der skulle indvælges direktionsmedlemmer, som udelukkende administrerede Skælskør afdelingen, og de måtte kun tages enten fra Skælskør eller fra de tilgrænsende sogne. Alle indskud, der indgik i denne afdeling, måtte kun udlånes til landbrug, handel, håndværk og industri i Skælskør og nærmeste omegn.

Sparekassens ledelse overvejede andragendet grundigt. Det var underskrevet af en kreds af ansete borgere i Skærskør. Den kom dog til det resultat, at den burde sige nej. Her var jo tale om en filial, der i realiteten blev selvstændig, og ikke fik andet fælles med hovedsparekassen end navnet. Direktionen skrev så, at »den ikke kan indlade sig paa de stillede Forslag, men overlader til Stillerne om de ville oprette selvstændig Sparekasse for Skælskør og Omegn«, og til »herværende Sparekasses Interessenter, hvorvidt de ville træde over i en saadan eller ikke«.

Den ville gerne vise, at der hverken manglede en vis imødekommenhed fra dens side eller forståelse af, at et pengeinstitut vanskeligt kan undværes i en lille købstad. Derfor tilbød den en ordning med kontordage; den ville oprette fast kontor i to købstæder og en landsby. I sin skrivelse meddeler direktionen: »Direktionen vil paa Grund af lang Afstand aabne lettere Adgang og hyppigere Forbindelse med Bestyrelsen, end den, der haves paa de halvaarlige Terminsdage i Næstved og Skælskør, mens Sparekassens Kontor i Sterrede jo var tilgængeligt hver Torsdag 10—13, ved at etablere Kontor i Næstved, Skjælskør og Fuglebjerg til Modtagelse af Indskud, disses Tilbagebetaling m.m. som kunde iværksættes, uden at derved Bogholderiet i Sterrede alt for meget skulle vanskeliggøres.«

Man vil i fremtiden afholde kontordage i Næstved den 1. og 3. lørdag i hver måned, i Skælskør den 2. og 4. lørdag i hver måned hele året om; men det stod åbent for hvem, der ville, at blive ekspederet i Fuglebjerg onsdag i hver uge, samtlige dage kl. 11—1.

I Fuglebjerg vil prokurator Høst overtage bogholderiet for en årlig sum af 300 rbd. i diæt og befordringsgodtgørelse, og i Næstved varetages sparekassens forretninger bl. a. af købmand Gottlieb, i Skælskør af auditor Moltke bistået af et par af byens borgere.

Denne ordning bevirker, at flere borgere fra de omliggende købstæder

får sparekasseforbindelse med Holsteinborg. Langt det overvejende antal af sparere og lånere er dog stadig gårdmænd og husmænd, håndværkere og handlende fra landet. Vi har ikke opgørelse over det procentvise forhold mellem de forskellige stænder, der er tilsluttet Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg og Omegn fra disse år; men vi har tallene fra hele landet. I 1850erne udgør af alle landets sparere piger og karle, der tjener, langt den største del, nemlig 37 %; 20 % er landbrugere; 20 % er børn; 6 % er håndværkere, 1 % er arbejdsfolk og 1 % er handlende og søfarende. Vi ser, at de tre største grupper af sparere for hele landet, er tjenestefolk, landmænd og børn.

I Holsteinborg er disse tre grupper afgørende i flertal, også efter at filialerne i Skælskør, Næstved og Fuglebjerg begynder at gøre sig gældende. Det bliver de ved at være i de følgende årtier.

Tiden efter 1864.

De første bønder i sparekassedirektionen.

Direktør Fiedler træder ud af direktionen.

Den første sparekasselov 1880.

Vi går med året 1864 ind i den periode i danske sparekassers historie, der er den mest interessante, tiden fra den sidste slesvigske krig til sparekasserne kom ind under lovgivningen og dermed ikke var frie som før, omend de bevarede deres selvstyre.

Der sker efter krigens afslutning en vældig forandring socialt og politisk. Der kommer en folkelig løftning. Selvstyrets og selvhævdelsens tid er inde for den danske befolkning. En begyndende politisk modsætning giver sig til kende. Landmændene kræver at få direkte indflydelse på de kapitaler, de har stående i pengeinstitutterne. Nogle steder klager de over slet behandling, især i terminsdagene; kunderne stod i kø i timevis og blev ikke ekspederet. En sparekassehistoriker, Johs. Schiødt, fortæller, at ved en jysk sparekasse stod »Folk i Queue fra Morgen tidlig langt ud paa Gaden for at erholde det Nummer, efter hvilken Orden de blev expederet, og disse Numre var Genstand for Handel mellem Publikum.« De, som havde langt til sparekassen, og som måtte vende hjem med uforrettet sag efter at have ventet i timevis, blev naturligvis misfornøjede.

Om den slags episoder hører vi intet i Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg og Omegn. Heller ikke, at man fra bondestandens side stillede krav om at blive repræsenteret i direktionen. Her gik det modsat, idet direktionen henvendte sig til to bønder og opfordrede dem til at indtræde i direktionen; man var så forudseende, at man fra direktionens side så det rigtige i at lade repræsentanter for de stænder, der var stærkest repræsenteret blandt sparerne, være med i ledelsen. Samtidig sker en demokratisering på et andet punkt: ordet bestyrelse dukker jævnlige op i sparekassens protokoller, hvor man før altid skrev direktion.

De to mænd, som indtræder i sparekassedirektionen omkring 1870, er kammerråd, sognefoged og gårdmand Niels Christoffersen af Bierre og sognefoged og gårdmand Christian Larsen af Venslev. De var begge ansete mænd, og de boede i de to landsbyer, hvorfra nogle af de første sparere var kommet, da sparekassen i sin tid blev stiftet.

Det var af betydning, at sparekassens bestyrelse blev udvidet, for lensgreve L. Holstein kunne i de kommende år kun sjældent deltage i direktionsmøderne og slet ikke tage sig af sparekassens øvrige forretninger. Kong Christian den 9. havde nemlig opfordret ham til at danne et nyt ministerium, efter at ministeriet Friis var demissioneret, og havde udnævnt ham til conseilspræsident. Derom oplyses: »... besluttedes at supplere Bestyrelsen, en Forholdsregel, hvis Ønskelighed yderligere fremtraadte, da Sparekassens ældste Direktør og Grundlægger, Lensgreve Holstein havde dannet og var blevet Førsteminister i det nuværende Statsraad. Efter deres Indbydelse tiltraadte Sognefogederne og Gaardmændene Niels Christoffersen af Bierre og Christian Larsen af Venslev Direktionen, hvorom fornøden Bekjendtgørelse saavel som tidligere om Statsraad Neergaards Udtrædelse udgik i Landets officielle Avertissementstidende.«

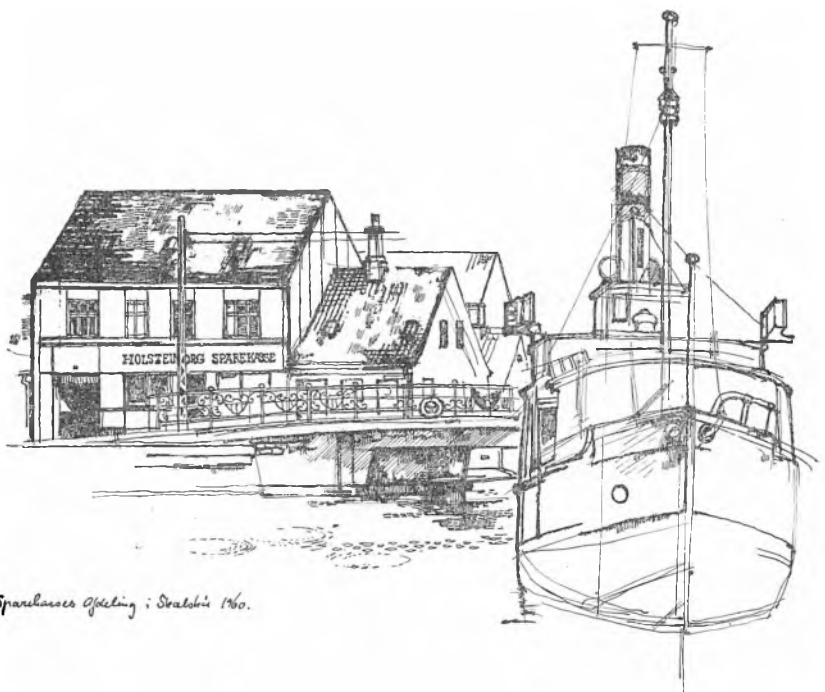
I fire år var greve Holstein optaget af sine regeringspligter, og i den tid måtte sparekassen undvære ham. For dens ledelse fik birkedommer Fiedler og de to nye medlemmer ansvar; og det var uheldigt. Den første var optaget af alt for mange sager, og de to sidste var ukendt med forretningsgangen. Den daglige administration er ved at vokse direktionen over hovedet. Det ser ud til, at man ikke får så mange kunder de tre steder, hvor man har kontordage; navnlig kommer der for få i Skælskør. Måske er borgerne der skuffet over, at man ikke ville gå ind på deres forslag om at oprette en selvstændigt arbejdende filial i byen. Fra nytår 1871 beslutter direktionen at indskrænke kontordagene i Skælskør og Næstved; men i Fuglebjergetafdelingen, hvor nu sagfører Simmelhag ansættes, beholder man det antal kontordage, man hidtil har haft. I hovedkontoret i birkedommerboligen går det heller ikke, som det skal. I direktionsprotokollen for disse år ser man i reglen kun Fiedlers og de to sognefogeders underskrifter. Neergaard er fratrådt på grund af svigtende helbred, og greve Holstein er optaget af sin gerning som politiker og derfor ofte på rejse.

Det har i disse år, 70erne, knebet med at få kontorpersonale og ledende direktører, der havde de fornødne kvalifikationer; man må erindre, at det

filantropiske præg også strakte sig til dem, der passede kassens daglige arbejde, de blev beskedent lønnet.

Denne mangel afhjælpes i 1878. Da indtræder sagfører Simmelhag, Fuglebjerg, som administrerende direktør og fuldmægtig Wilhelm som bogholder. Fiedler er allerede for flere år siden trådt tilbage. Man beslutter at holde kontoret åbent hver dag kl. 10—12 og hver torsdag tillige kl. 10—3. Dette vidner om den betydelige vækst, kassen oplever i disse år.

For at gøre forholdene så betryggende som muligt vedtog direktionen, at mindst to af kassens direktører skal være til stede på sparekassens kontor for at fatte beslutning om de indkomne andragender om veksellån.

Med hensyn til filialerne i Næstved, Skælskør og Fuglebjerg vedtog direktionen, at der fra 1878 holdes møde i Næstved den første lørdag i hver måned og i Skælskør den anden lørdag i hver måned. Disse møder bestyres som hidtil af to af kassens direktører, der oppebærer i honorar 400 kr. årligt hver. Filialen i Fuglebjerg bestyres af sagfører Simmelhag, der som vederlag får huslejegodtgørelse på 250 kr. årligt. Den skal være åben hver søgnedag undtagen torsdag, kl. 9—11. Bogholderen og kassereren får 1200

kr. årligt samt det halve af den procent, som fremtidigt skal beregnes sparekassens debitorer ved ekspedition af nye egentlige lån (ikke veksellån), den anden halve procent føres kassen til indtægt som vederlag for trykte blanketter osv.

I direktionen sker der også noget. De fire direktører ønsker den udvidet. O. J. Scavenius, Basnæs, og C. Castenskiold, Borreby, indtræder i 1879.

Disse ændringer — og denne udvidelse både af direktion og personale — vidner om, at der er vækst for Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg og Omegn. Det er dog ikke noget, der gælder for den alene. Både i 60erne og 70erne havde landets sparekasser for en stor dels vedkommende fremgang, og der stiftedes mange nye. I 1864 var der 75 sparekasser i landet; nøjagtigt 10 år senere var der 342, altså mere end fire gange så mange.

Den økonomiske fremgang havde nogen del i denne udvikling inden for sparekassebevægelsen, det kan ikke nægtes; men den forklarer ikke det hele. En væsentlig årsag er befolkningens selvstændighedstrang. Flere og flere af den jævne mands penge bliver indsat i sparekasse. Midt i 70erne havde sparerne et tilgodehavende på næsten 200 millioner.

Denne voldsomme udvikling må nødvendigvis medføre, at lovgivningsmagten begynder at interessere sig for sparekasserne. De havde hidtil været helt frie. Enhver sparekasse fik lov til at ordne sine forhold selv uden indgreb fra myndighedernes side; det eneste påbud var, at de hvert år skulle offentliggøre deres årsregnskab.

I 1870erne bryder kritikken mod sparekasserne frem fra mange sider på grund af det store opsving, de har taget. Man hævder, at sparekasserne er gået over til at blive bankforretninger i ringere eller videre udstrækning; men de har en alt andet end forretningsmæssig administration. Det er ikke forsvarligt, at de 200 millioner kr., der indestår i alle landets sparekasser, forvaltes af selvvalgte, ukontrollerede bestyrelser og uden at have autoriserede statuter.

I 1878 nedsatte regeringen en kommission, der skulle overveje, hvilke foranstaltninger der burde træffes fra lovgivningsmagtens side for at tilvejebringe betryggende tilsyn med sparekasserne.

To år efter, i 1880, er et lovforslag nået frem i rigsdagen, som kan samle flertal. Den 28. maj 1880 får vi lov om spare- og lånekasser. Med den er danske sparekasser i bevægelsens nu 71-årige historie nået til en stor milepæl.

I mands minde.

Med 1880erne er vi nået ind i den periode af sparekassens historie, som de ældste i Sydvestsjælland kan huske. Vel er deres tal lille; men de mindes dog f. eks. Wilhjem, sparekassens trofaste medarbejder gennem mange år. De taler om lensgreve L. Holstein; statsministeren kaldte man ham. Nogle af disse gamle er som børn kommet med deres far i sparekassens lokale i »Mineslyst«, når han ville sætte nogle penge ind eller skulle forhandle med sagfører Simmelhag om et lån.

Sparekassen fik to betydningsfulde problemer at beskæftige sig med fra 1880, der hver især satte spor i kassens tilværelse gennem mange år: den første sparekasselovs ikrafttræden, og den begyndende landbrugskrise.

Hidtil havde Danmarks sparekasser levet som frie institutioner. Det var der noget tiltrækkende ved; frihed er altid værdsat højt i vort land. Denne frihed indebar imidlertid en risiko; sparekassernes ledelse kunne anbringe pengene uheldigt. Kontrollen med de opsparede kapitaler var ikke altid betryggende, og vedtægterne for sparekasserne var meget forskellige og undertiden ikke fyldestgørende.

Da forslag til den første sparekasselov blev behandlet i rigsdagen, var man i sparekassekredse ængstelig for dens udformning; navnlig frygtede man, at sparekasserne ville miste deres selvstyre — deres dyreste klenodie er det blevet kaldt. Det skete nu ikke. Lovens formål var først og fremmest at skabe sikkerhed for sparernes penge og fremme sparekassernes sunde vækst, dernæst at indføre en vis ensartethed, f. eks. ved at fastsætte samme regnskabsår, 1. april til 31. marts for alle kasser. De fik lov til selv at udarbejde deres vedtægter; men disse skulle indsendes til godkendelse. Der oprettedes embede som sparekasseinspektør, og han skulle med passende mellemrum tilse alle landets sparekasser. Hvert år skulle disse indsende deres årsregnskab til ham.

I en række år havde sparekasserne haft fremgang. Nu kom der vanskeligheder for landbruget, fordi priserne faldt på dets produkter, og der blev afsætningsvanskeligheder. Det mærkes hurtigt i et pengeinstitut, hvis kunder fortrinsvis bor på landet.

I 1880 var den indsatte kapital på 1 million og 200 tusind kr. Midt i 80erne faldt den efterhånden med et par hundred tusind kr., og endnu i 1890 var beløbet mindre, end det havde været helt tilbage i 1875. Fra 90ernes begyndelse steg indskuddene igen, og man indvandt det tabte. Denne stigning fortsætter også efter århundredskiftet.

I sparekassens direktion sad ved periodens begyndelse kun een tilbage af de mænd, der havde været med ved kassens fornyelse i 1847, lensgreve L. Holstein. Han afløstes 1892 af sin søn, lensgreve C. C. Holstein, der i 1924 efterfulgtes af sin ældste søn, lensgreve Bent Holstein.

I direktionen havde sagfører Simmelhag som administrerende direktør ansvar for kassens daglige ledelse indtil midten af 1890erne, da han blev udnævnt til birkedommer i Jylland og efterfulgtes af politifuldmægtig Poulsen, Hillerød, der dog ikke blev direktør, men bogholder, med bolig i Fuglebjerg. Kasserer Wilhjelms døde 1895, og man udnævnte forpagter Schrøder, Sterrede, til kasserer.

— I 1910 blev Holsteinborg sparekasse som den første danske sparekasse 100 år. Jubilæet blev ikke fejret her på egnen uvist af hvilken grund. I København var der en festlighed, hvor ledende sparekassefolk fra hele landet mødtes, fordi sparekassens 100-årsdag 2. november 1910 også betegner hele den danske sparekassebevægelses begyndelse. Lensgreve C. C. Holstein med tilsynsrådet deltog som repræsentanter for Holsteinborg sparekasse.

Ved denne festlighed talte prof. Dr. Westergaard. I sit foredrag omtalte han de vanskelige økonomiske forhold, der rådede i Danmark ved det 19. århundredes begyndelse, da Holsteinborg sparekasse begyndte sin virksomhed. Disse forhold spåede ikke noget om den vældige udvikling, der nogle årtier senere kom i gang. Dog, et tegn var der på, at det skulle blive bedre tider — et forvarsel: der blev oprettet en sparekasse. Westergaard sagde: »Og som et af Varslerne om det, der skulle komme, kan anføres den lille Begyndelse, der blev gjort, da Menneskevennen Greve Frederik Adolf Holstein - Holsteinborg i 1810 oprettede Sparekassen for Holsteinborg Gods.«

I jubilæumsbogen, som de danske sparekasser udgav »Danmarks Sparekasser og deres Udvikling gennem 100 Aar«, mindedes en af dens forfattere, sparekasseinspektør dr. Bisgaard, F. A. Holstein som den, der »i vanskelige Tider var den første til at rejse den Fane, som alle senere Sparekasser har svoret til, og som bærer Indskriften: »Hjælp til Selvhjælp«.

— Årene efter 1910 blev præget af den første verdenskrig. Umiddelbart efter krigens udbrud havde et skifte fundet sted inden for sparekassens administration: kassens kasserer, Schrøder, døde, og direktionen ansatte assistent M. Albrechtsen som kasserer. I 1913 tog bogholderen, sagfører Poulsen, sin afsked og efterfulgtes af cand. jur. Møhl.

I direktionen havde godsejerne i mange år været i flertal. Efterhånden sker der en forskydning, så flertallet blev repræsentanter for det mindre landbrug, gårdmandsstanden, samt håndværk og handel. Krigen kom i 1914; men kassen fortsatte sin vækst.

I 1915 havde den et indlån på halvtredie million, fordelt på knapt 3000 konti. I 1920 var indlånskapitalen vokset til næsten 4 millioner og kontiernes antal til noget over 3000, altså en anelig udvikling på fem år.

To år efter blev kassen udsat for besvigelse. Det viste sig, at der manglede 71000 kr., som sagfører Møhl var ansvarlig for. Direktionen suspendede ham straks. Protokollen oplyser, at han havde gjort sig skyldig i »fejlagtig Regnskabsførelse«. Da han var villig til at erstatte beløbet og, så vidt man kunne bedømme, var i stand til at gøre det, dels gennem en forsikring og dels gennem private forbindelser, frafaldt sparekassens ledelse politisag.

Sparekassekasserer Albrechtsen blev ansat som bogholder, og regnskabsfører Valdemar Henriksen, Spjellerup, blev kasserer. Affæren fik ingen indflydelse på folks tillid, den forblev urokket. I 1920erne fortsætter den rolige vækst hele dette tiår ud.

Så sætter landbrugskrisen ind; indskuddene bliver færre og udtrækkene hyppigere og større. I løbet af 1930 til 1935 synker den indsatte kapital med over en halv million kroner — men kontiernes antal vokser! Tilbagegangen bliver ved endnu 5—6 år.

Den stemning, der rådede inden for sparekassens ledelse i disse år, aner man gennem et udkast til et skrift om sparekassen, som Albrechtsen har efterladt sig ved sin død, det blev fundet i sparekassens arkiv. Det er udført med blyant og er på en snes sider. Det indeholder fortegnelse over

bestyrelse og funktionærer gennem årene; desuden en beskrivelse af vort sparekassevæsens første år på grundlag af Bisgaard og Schiødte: Danmarks Sparekasser. Så følger i manuskriptets slutning nogle personlige bemærkninger, der både fortæller om stemningen på det tidspunkt, da sparekassen fyldte 125 år, i 1935, og om, hvorfor der ikke blev holdt noget jubilæum; og endelig får vi oplysning om, hvorfor det festskrift, som »Danmarks Sparekasser« i 1910 meddelte ville blive udgivet, aldrig så dagens lys.

Sparekassedirektør Albrechtsen skriver: »Der har i den sidste tid lydt forskellige Røster om, at Holsteinborg Sparekasse fejrer 125 Aars Fest i dette Efteraar og endog Forespørgsler om, hvornaar vi fejrer Jubilæet og vil modtage Gratulationer, og jeg indrømmer, at der kunde være god Grund til at holde Fest, men dels er jo Tiderne ikke særlige festlige, og jeg personlig kan ikke i den senere Tid være oplagt til Fest og mener da heller ikke, at det skulde paahvile mig . . . at foretage mig noget særligt i den Anledning . . . og jeg forstaar saa godt, at vor ærede Formand heller ikke kan være oplagt til at feste.«

Videre skriver Albrechtsen, at »nu ligger Forholdet heller ikke ganske klart, idet vi i vor aarlige Indberetning anfører en helt anden Dag, nemlig den 22. Januar 1847 som Stiftelsesdag, men egentlig er det den oprindelige Kasse af 1810, der gaar videre i udvidet Form og antager det nuværende Firmanavn, dette fremgaar ogsaa af et Festskrift af Dr. Bisgaard og Justitsraad Schiødte, hvori det omtales, at Kassens daværende Bogholder, Sagfører Poulsen har fundet Kassens Bøger fra 40erne, der viser, at Kassen har virket uafbrudt.« — I slutningen af manuskriptet kommer Albrechtsen ind på, hvorfor festskriftet for sparekassen, da den fyldte 100 år, ikke blev udarbejdet: »Jeg husker ogsaa, at Poulsen efter Sparekassens 100 Aars Fest bragte en hel Del gamle Ting med hjem til Fuglebjerg i den Hensigt at udarbejde et Festskrift for Kassen, men han var allerede dengang en nedbrudt Mand, saa det blev aldrig til noget.« — Manuskriptet slutter: »Jeg husker ogsaa, der var Tale om at søge Datoen for Regnskabet ændret, men om dette blev afslaaet eller hvorledes, ved jeg ikke. . . vi kunne med fuld Ret have fejret 125 Aars Jubilæum.« — Ovennævnte koncept har Albrechtsen udarbejdet i efteråret 1935.

Fra samme år har vi et andet vidnesbyrd om, at man ikke havde glemte 125 året. Det er fra lensgreve Bent Holsteins hånd, tilsynsrådets formand. Han skrev en artikel i »Sparekassetidende« 15. november 1935, hvori han

gennemgår Holsteinborg Sparekasses historie i dens første år, knytter dertil nogle betragtninger over 1930ernes pengepolitik, og fastslår til sidst om Holsteinborg Sparekasse: »Tro mod sit Grundprincip har denne Sparekasse, som siden de øvrige Landbosparekasser, stedse stræbt at fremme sine oprindeligt angivne samfundsmæssige Formaal; at gøre Forretninger og tjene Penge ved lukrative Finansoperationer har den derimod kun paa afledet Vis set som sin Opgave.«

I 1936 efterfulgte bogholder M. Albrechtsen sparekassens hidtidige direktør Martin Andersen som sparekassedirektør; samme år var kassens personale blevet forøget, idet man ansatte sparekasseassistent Kargo-Petersen, der 6 år senere, i 1942, blev udnævnt til sparekassefuldmægtig.

I 1939 udbrød den anden verdenskrig. Nedgangslinien i sparekassens kapital fortsatte endnu et år, så begynder indskuddene at vokse. I 1940 var kapitalen 4 millioner 669 tusind mod ca. 5½ million 10 år før. Da krigen sluttede i 1945, var den vokset til over 8 millioner kr.

Under krigen var der pengeligelighed, det havde til følge, at pengeinstitutterne sænkede renten eller endog nægtede at modtage penge. Holsteinborg Sparekasse opretholdt den høje rente ud fra den betragtning, at man skyldte de gamle, trofaste sparere det hensyn i en for dem vanskelig tid. Men denne foranstaltning påførte sparekassen underskud i to—tre år.

I 1950 rundede sparekassen de 10 millioner. Man er nu i roligt farvand.

Den voksende kapital, og udlånet, der vokser i takt med den, samt de forskellige nye spareformer, der dels på sparekassens initiativ, dels ad lovgivningens vej så dagens lys, forøgede sparekassens arbejdsbyrde år for år. Det blev nødvendigt at udvide medarbejderstaben betydeligt. Desuden skete skifte på grund af alder og dødsfald. I 1947 efterfulgtes sparekassere Valdemar Henriksen af Abel Wolffsen; i 1957 døde sparekassedirektør M. A. Albrechtsen, og sparekassefuldmægtig Kargo-Petersen efterfulgte ham som direktør. Endvidere er der i de senere år blevet ansat tre elever.

Sparekassens kapital såvel som dens konti vokser stadig. I 1955 passede kapitalen 11½ million, og kontiernes antal var tæt ved 4000. I jubilæumsåret 1960 er sparekassens kapital 13.411.859 kr., dens kontital 5137.

Der er i de senere år foretaget dels en udvidelse, dels en modernisering af sparekassens ejendomme. I 1925 købte den den bygning, hvor Rude posthus havde til huse, og flyttede kontoret fra Mineslyst dertil. I 1956 erhvervede den en ejendom i Fuglebjerg for 52.500 kr. og indrettede kontorlokaler i den; denne afdeling ledes af bestyrer Hj. Nedergård. Det følgende år købte sparekassen en ejendom i Skælskør, Vestergade 4, for 77.000 kr. og flyttede det lokale kontor dertil; denne afdeling ledes af landsretssagfører E. Schack. Hovedkontoret blev ombygget og moderniseret i 1959. — Med disse køb og ændringer fremtræder nu alle sparekassens lokaler i ny og tiltalende skikkelse, svarende til tidens krav og danner smukke rammer om den virksomhed, der udfolder sig inden for deres mure.

Tilbageblik.

Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg og Omegn fejrer i år, 1960, sin 150 årsdag. Den blev til i en brydningstid, der dannede skel mellem en lys og lykkelig periode og et tungt og sørgeligt tidsafsnit i det danske folks historie.

Den runder også sin 150 års stiftelsesdag i en brydningstid, men denne gang er brydningerne langt skarpere og mere skæbnesvangre end ved dens fødsel, og det er meget større kræfter, der tørner sammen, og en større verden de slipper løs i.

Ved sparekassens tilblivelse gik mennesker ind i den tid, der lå foran dem, med håb om og tro på, at der var en lys fremtid forude, hvor de gode kræfter igen skulle få lov til at udfolde sig, til gavn for kommende slægter. Deres tro var ikke forgæves, deres håb blev ikke beskæmmet, omend de blev udsat for skuffelse og smerte, før de gode kræfter sejrede.

Til dem hørte de kvinder og mænd, der har stået sammen om Holsteinborg Sparekasse i de mange år. De oplevede, at den — som andre af Danmarks sparekasser — kom ud for modgang både indefra og udefra. To gange blev den svigtet af betroede mænd: i 1874 og i 1921; det drejede sig om forkert regnskabsførelse, oplyser direktionsprotokollen. I begge tilfælde blev sagen ordnet uden offentlighedens indblanding, og sparerne led intet tab. — Udefra kom storme, der syntes at ville tvinge den til jorden; men mens flere af Danmarks sparekasser segnede for sådanne storme og nu er væk, stod Holsteinborg Sparekasse stormene igennem og rejste sig igen, stærkere og fastere end før. Den er som et gammelt træ, der ikke har stor krone eller svær stamme, men stærke og sunde rødder. Hver gang stormen susede gennem dets krone, svajede stammen, og rødderne rokkedes; men træet blev stående, og rodnettet fæstnede sig dybere i jorden. Da stormene lagde sig, tog det til i vækst.

Slægten Holsteins gravsted.

Tre storme oplevede Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg og Omegn i sit lange liv: 3 år efter sin grundlæggelse, ved statsbankerotten 1813; derpå i årene 1818—1828, da den store landbrugskrise knugede landet; og endelig i 1846, da alle de oprindelige garanter var døde eller havde trukket sig tilbage, og dens direktion fandt det betimeligt endog at forny den kongelige bevilling om stempelfrihed for dens dokumenter.

To faktorer har bidraget til dens sunde og rolige vækst i dette århundrede, det 20ende, såvel som i det forrige: dens direktion, tilsynsråd og personale skiftede sjældent. Når man een gang havde taget sæde i dens direktion eller tilsynsråd — eller var blevet ansat på dens kontor — blev man der i reglen til alder, svigtende helbred eller død tvang en væk.

Der skabtes tradition om den og i den. De samme navne blandt sparerne, til dels også blandt lånerne, går ofte igen, fra far til søn og sønnesøn. Det samme gælder ledelsen. Der har altid siddet en Holstein i direktionen eller tilsynsrådet. Indtil 1945 var et medlem af slægten formand for sparekassen i ubrudt rækkefølge lige siden starten i 1810. Da lensgreve Bent Holstein døde i 1945, blev direktør Chr. Petersen, Skælskør, tilsynsrådets formand. Siden 1953 har lensgreve Erik Holstein været formand. Ved 150 års jubilæet sidder altså stifterens oldebarn som leder af sparekassens tilsynsråd. Endnu tre slægter har siddet i sparekassens ledelse i mere end et slægtled; Kritiansen, Venslev, Jensen, Lundby, og Buchwald, Krummerup.

— Med Holsteinborg Sparekasse fejrer hele Danmarks sparekassebevægelse sin 150 års fødselsdag. Inden for denne for landet så betydelige bevægelse er Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg og Omegn det første lille træ, der blev plantet. Snart efterfulgtes det af flere.

Denne Sparekasse er vokset en stille og ret ubemærket vækst i de mange år. I de sidste 50 år har dens vækst været stærkere end nogen sinde. Den har suget næring til sig, og den har givet frugt! Hvis man tør spå om fremtiden på baggrund af dens halvandet hundredårige historie, vil man tro, at den vil leve ind i en lang, lang fremtid, til glæde for de kvinder og mænd, som dens vel lå på sinde, og til gavn for folket, som fostrede den.

*Arkivalier og andre kilder,
der er anvendt ved fremstilling af dette skrift.*

Dagbog over Indtægt og Udgift ved Spare- og Laane-Kassen for Grevskabet Holsteinborg. 1811—29.

Spare-Casse Protokol i Grevskabet Holsteinborg. 1811—

Laane-Casse Protocol i Grevskabet Holsteinborg. 1811—

Aarlige Regnskaber (bl. a. det først trykte, 1827).

Sparebeviser for året 1811.

En række arkivsager på løse blade fra årene 1811—16.

Obligationer (lånebeviser for sparekassen) fra de første år.

Deliberationsprotokollen (den ældste forhandlingsprotokol) 1810—51. *Heri mangler dog nogle årgange f. eks. 1813—21, da bogen ikke er blevet ført.*

Forhandlingsprotokol 1847—80.

Forhandlingsprotokol 1880—94.

Forhandlingsprotokoller efter 1895.

Alle ovennævnte arkivalier opbevares i sparekassens arkiv, dog med undtagelse af Deliberationsprotokollen for 1810, der er på landsarkivet i København. De fandtes (jfr. forordet til denne bog) på sparekassens loft i Rude. Prof., dr. Kjeld Philip skrev 26. marts 1946 et brev til sparekassedirektør Albrechtsen, Rude, hvori han anmodede om oplysninger vedrørende arkivet. Albrechtsen svarede 2. april 1946, at »Sparekassens Arkivsager formentlig er blevet paa Slottet.« Sparekassedirektør M. A. Albrechtsen har altså ikke vidst, at arkivet var inden for sparekassens vægge.

Af trykte kilder er bl. a. anvendt:

Johs. C. H. R. Steenstrup: Den danske Bonde og Friheden. Sidste udgave.

O. H. Larsen: Vort Landbrugs Historie.

V. Falbe Hansen: Stavnsbaands-Løsningen og Landboreformerne.

De priser og andre tal i kroner og øre, der er anført her i skriftet, er taget efter de to ovennævnte bøger. Når man læser disse tal, må man stadig have for øje dels, at der er foretaget omregning fra rigsdaler og skilling, der gjaldt indtil omkring 1870erne, da ny møntform indførtes i Danmark, dels at kronens købekraft var mange gange større dengang end den er nu.

S. Kjær: Fra Stavnsbaandets Dage. 1888.

Fridlev Skrubbeltang: Den danske Bondestands Sparekasser 1959.

Svend Aage Hansen: Kreditforeningen af Grundejere i Fiens Stift. 1960.

Holger Begtrup: Det danske Folks Historie.
Det danske landbrugs historie, red. af Kristian Hansen.
Bisgaard og Schiødte: Danmarks Sparekasser. 1910.
H. Westergaard: De danske Sparekassers Jubilæum. 1910.
I. A. L. Holm: Frederik Adolph, Greve af Holsteinborg. 1843.

Endvidere en række jubilæums-skrifter for sparekasser, af hvilke især skal nævnes:

Sparekassen for Aabenraa By og Amt, af sognepræst H. Hejselbjerg Poulsen.
Sønderborg Bys Sparekasse, af red. Kai Edvard Larsen.
Dr. E. Graber: Kiel und Die Gesellschaft freiwilliger Armenfreunde 1793—1953. 1953.
F. Paetz: Die Landessparkasse zu Oldenburg 1786—1936.
Dr. A. Trende: Geschichte der Deutschen Sparkassen. 1957.
Endvidere er Sparekassetidende benyttet.

Direktion og tilsynsråd 1810-1960.

Kammerherre, lensgreve F. A. Holstein-Holsteinborg	1810—1836
Birkedommer Bagger, Sterrede	1810—1818
Inspektør Malthe, Holsteinborg	1810—1813
Sognepræst P. R. Duus, Skørpinge	1810—1813
Forvalter Mortensen, Rude	1810—1825
Sognepræst P. N. Schow, Ørslev ved Skælskør	1813—1822
Birkedommer W. H. Klüwer, Sterrede	1822—1837
Sognepræst J. Westengaard, Ørslev ved Skælskør	1825—1826
Konsejlspræsident, overkammerherre, lensgreve L. Holstein-Holsteinborg	1836—1892
Hofjægermester, godsejer J. B. Scavenius, Basnæs	1847—1850
Etatsraad, godsejer P. J. de Neergaard, Førslev	1847—1870
Birkedommer J. F. Lund, Sterrede	1837—1854
Birkedommer H. B. Fiedler, Sterrede	1856—1874
Godsejer P. J. de Neergaard, Førslev	1870—1895
Kammerraad, sognefoged, gdr. Niels Christoffersen, Bjerre	1870—1904
Sognefoged, gdr. Christian Larsen, Venslev	1870—1897
Overretssagfører J. Simmelhag, Fuglebjerg	1878—1884
Kammerherre, løjtnant, godsejer C. V. B. Castenschiold, Borreby	1879—1919
Birkefuldmægtig Alfred Jensen, Rude	1887—1892
Hofjægermester, lensgreve C. C. Holstein-Holsteinborg	1892—1924
Godsejer, cand. jur. Edv. de Neergaard, Førslev	1895—1919
Sognefoged, gdr. Peter Kristiansen, Venslev	1897—1922
Kammerherre, godsejer Otto Scavenius, Basnæs	1897—1902
Greve O. Moltke, Espe	1899—1924
Sognefoged Christen Larsen, Sipperup	1901—1922
Kammerherre, hofjægermester, baron C. A. Blixen-Finecke, Sevedø	1919—1926
Gdr. Carl Henriksen, Ørebjerg, Tornemark	1920—1943
Murermester J. Vøltz, Fuglebjerg	1920—1940
Gdr. Martin Andersen, Lundby	1921—1936
Sognefoged, gdr. Karl Kristiansen, Venslev	1922—

Sognefoged, gdr. S. Buchwald, Eskemosegaard	1923—1938
Hofjægermester, lensgreve Bent Holstein-Holsteinborg	1924—1945
Direktør Chr. Petersen, Skælskør	1925—1953
Folketingsmand, husmand Martin Hansen, Skafterup	1926—1927
Landsretssagfører K. Schack, Rude	1928—
Gdr. P. Jensen, Lundby	1936—1953
Sognefoged, proprietær A. Buchwald, Eskemosegaard	1938—
Købmand H. Davidsen, Fuglebjerg	1940—1947
Kammerherre, hofjægermester, lensgreve Erik Holstein-Holsteinborg ...	1945—
Købmand E. Davidsen, Fuglebjerg	1947—1958
Amtsraadsmedlem Christen Petersen, Eggeslevmagle	1953—
Gdr. Harald Jensen, Magleby	1953—
Købmand Henning Olsen, Fuglebjerg	1958—

Foruden ovennævnte har følgende gennem samme årrække været tilknyttet sparekassens administration:

Birkeskriver Gud	1821
Sparekassekasserer Wilhelm, Snedinge	1878—1896
Overretssagfører F. Poulsen, Fuglebjerg	1884—1913
Forpagter Schrøder, Kulgravegaard	1912—1922
M. A. Albrechtsen, Rude; kasserer, bogholder, sparekassedirektør	1912—1957
Overretssagfører Møhl, Fuglebjerg	1913—1922
Regnskabsfører Valdemar Henriksen, Rude	1912—1947
J. Chr. Kargo-Petersen, Rude; assistent, fuldmægtig, sparekassedirektør	1936—
Sparekassekasserer Abel Wolffsen, Rude	1947—

Kort oversigt over bevægelserne på indlån.

	<i>Aar</i>	<i>Beløb</i>		<i>Konto antal</i>	
		<i>Rdl. sølv</i>	<i>Rdl. sedler</i>		
30. april	1811	576	0	11	
	1815	543	57	25	
	1820	221	774	24	
31. december	1825	77	1311	28	
	1830	52	1618	47	
	1835		1585	62	
	1840		3851	58	
	1845		2337	32	
	1846		1599	23	
	1847		111.441	532	
	1850		221.574	935	
	1855		644.962	2193	
	1860		697.850	2481	
	1865		700.825	2587	
	1870		781.723	2174	
			<i>kr.</i>		
		1875		1345.852	1588
		1880		1292.804	1527
	1885		1337.074	1651	
31. marts	1890		1253.713	2293	
	1895		1422.368	2499	
	1900		1574.821	2462	
	1905		1661.502	2389	
	1910		2114.949	2560	
	1915		2550.702	2742	
	1920		3866.030	3249	
	1925		5082.256	3198	
	1930		5466.023	3384	
	1935		4881.035	3392	
	1940		4669.482	3424	
	1945		8015.310	3666	
	1950		10660.019	3768	
1955		11510.745	3919		
1960		13411.859	5137		

REGNSKAB

for

Sparekassen for grevskabet Holsteinborg og omegn

for året 1. april 1959 til 31. marts 1960

Driftsregnskab for året 1959-60

INDTÆGT	Kr.	UDGIFT	Kr.
Indvundne renter af indlån i banker og sparekasser samt på postgirokonto ...	2.525 97	Renter beregnede sparerne	551.451 05
Indvundne renter af udlån	665.698 26	Driftsudgifter	117.165 74
Indvundne renter af obligationer og aktier	54.985 13	Afskrivning på sparekassens faste ejendomme	3.266 82
Provision	35.115 37	Afskrivning på inventar	4.790 11
Gevinst ved udtrækning af obligationer	1.605 20	Kurstab på obligationer, aktier og andelsbeviser	12.381 20
Overført fra kursreguleringsfonden	12.381 20	Overskud i regnskabsåret, kr. 83.256 21, der fordeles således:	
		Til almennyttige eller velgørende formål ...	8.200 00
		Til kursreguleringsfonden	10.000 00
		Til reservefonden	65.056 21
			83.256 21
	<hr/>		<hr/>
	772.311 13		772.311 13

Statusopgørelse den 31. marts 1960

AKTIVER	Kr.	PASSIVER	Kr.
Kassebeholdning	113.602 73	Sparernes tilgodehavende:	
Indlån i banker og sparekasser samt på postgirokonto	198.077 28	Indlån på alm. sparekassevilkår	1.288.722 01
Obligationer (10 års gennemsnitkurs) Ud lån:	1.033.125 90	Indlån på opsigelse ..	11.505.553 20
Landbrugsejendomme	6.239.059 94	Indlån på konti m. checks	617.584 04
Beboelsejendomme ..	3.574.135 75		13.411.859 25
Håndpant	83.233 32	Indlån fra sparekasser	55.229 65
Selvskyldnerkaution ..	436.914 97	Domicil-konto	13.210 50
Andelselskaber	885.441 88	Kassekredit	121.834 00
Kommuner	840.898 61	Optagne lån	12.920 29
Kassekredit	819.120 17	Prioritetsslån i sparekassens ejendomme	16.301 73
	12.878.804 64	Renter forudbetalt af låntagere	727 82
Faste ejendome	265.000 00	Cirkulerende sparemærker	47.341 00
Inventar	40.000 00	Gavefond I	64.242 00
Renter tilgode:		Gavefond II	4.097 77
Af udlån	214.135 39	Egenkapitalen:	
Af obligationer	11.503 67	Kursreguleringsfonden ..	59.348 02
	225.639 06	Konto til imodegælse af tab på aktiver	25.000 00
Forskellige tilgodehavender	7.832 95	Reservefonden	923.315 93
Stempelmærker	397 05	Dispositions-fonden	60.000 00
Skolesparemærker	2.948 35		1.067.663 95
	<hr/>		<hr/>
	14.815.427 96		14.815.427 96

Rude, den 23. april 1960.

J. KARGO-PETERSEN.

Underskrevne revisorer har revideret foranstående regnskab og fundet det overensstemmende med sparekassens bøger og beholdninger. Under revisionen har vi modtaget alle de oplysninger, vi har begæret til bekræftelse af regnskabs rigtighed, og vi anser regnskabet for aflagt efter sparekasselovens og vedtægternes bestemmelser herom.

Næstved, den 20. maj 1960.

C. DEDENROTH-SCHOU.

København, den 19. maj 1960.

REVISIONS- OG FORVALTNINGS-INSTITUTTET A/S.

SVEND LARSEN,
statsaut. revisor.

E. JOHANNESSEN.

Ovenstående regnskab er d. d. fremlagt for og godkendt af tilsynsrådet.

E. HOLSTEIN-HOLSTEINBORG

K. SCHACK

CHR. PEDERSEN

A. BUCHWALD

K. KRISTIANSEN

HARALD S. JENSEN

HENNING OLSEN

Kammerherre, lensgreve Frederik Adolf Holstein-Holsteinborg.

Konsejlspræsident, overkammerherre,
lensgreve Ludvig Holstein-Holsteinborg.

Godsejer P. J. de Neergaard, Førsløv.

Kammerråd, sognefoged, gårdejer
Niels Christoffersen, Sdr. Bjerge.

Sognefoged, gårdejer Chr. Larsen, Vensløv.

Kammerherre, godsejer Otto Scavenius.
Basnæs.

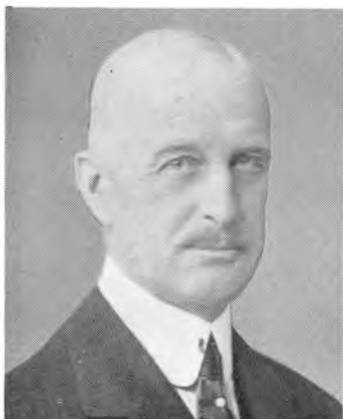
Kammerherre, løjtnant C. V. B. Castens-
chiold, Borreby.

Hofjærgermester, lensgreve
C. C. Holstein-Holsteinborg.

Godsejer, cand. jur. Edv. de Neergaard,
Forslev.

Greve O. Moltke, Espe.

Sognefoged, gårdejer Peter Kristiansen,
Venslev.

Sognefoged, gårdejer Christian Larsen,
Sippetup.

Kammerherre, hofjærgermester,
baron C. A. Blixen-Finecke, Sevedø.

Gårdejer Carl Henriksen.
Ørebjerggaard, Tornemark

Muremester J. Vøls, Fuglebjerg

Gårdejer Martin Andersen, Visbjerggaard
Lundby.

Sognefoged, gårdejer Karl Kristiansen.
Venslev.

Sognefoged, gårdejer Søren Buchwald.
Eskemosegaard, Krummerup

Hofjærgermester, lensgreve
Bent Holstein-Holsteinborg

Direktor Christian Petersen, Skælskør.

Landsretssagfører Karl Schack, Rude.

Gårdejer Peter Jensen, Lundby.

Sognefoged, proprietær Anders Buchwald,
Eskemosegaard, Krummerup.

Kobmand Hans Davidsen, Fuglebjerg

Kammerherre, hofjægermester,
lensgreve Erik Holstein-Holsteinborg

Amtsrådsmedlem, forpagter
Christian Pedersen, Eggeslevmagle.

Gårdejer Harald S. Jensen, Brakhojgaard,
Magleby.

Kobmand Henning Olsen, Fuglebjerg.

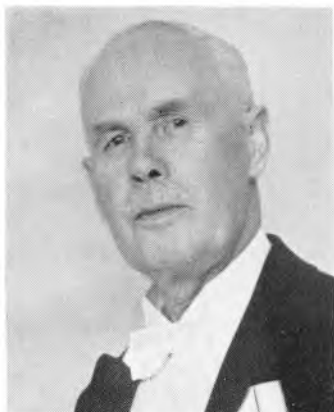
Sparekassekasserer Wilhelm, Snedning.

Overretssagfører F. Poulsen, Fuglebjerg.

Sparekassekasserer, forpagter Schrøder,
Kulgravgaard.

Sparekassedirektør
M. A. Albrechtsen, Rude.

Sparekassedirektør
Jørgen Chr. Kargo-Petersen, Rude

Sparekassekasserer A. B. Wolffsen, Rude.

Bestyrelsens mødebord.

Sparekassens ekspeditionslokale indtil 1960.

Det nye lokale efter ombygning.